

Innst. S. nr. 185

(2004-2005)

Innstilling til Stortinget fra kommunalkomiteen

St.meld. nr. 49 (2003-2004)

Innstilling fra kommunalkomiteen om mangfold gjennom inkludering og deltakelse

Til Stortinget

DEL I MÅL OG PERSPEKTIVER

1. BAKGRUNN OG HENSIKT

1.1 Innledning

Stortingsmeldingen drøfter grunnleggende utfordringer som Norge står overfor når borgerne blir mer forskjellige i livsstiler, trosspørsmål og verdiorientering. Endringene skjer i kjølvannet av globalisering og nyere innvandring, særlig fra ikke-vestlige land. Meldingens fokus er ikke på introduksjons- og integreringstiltak for nye innvandrere. Regjeringen mener at perspektivet må utvides. Samfunnsendringene det her snakkes om, har følger for langt mer enn norskopplæring, kvalifiseringstiltak og sosiale inkluderingstiltak for nyankomne. De nye utfordringene angår alle i samfunnet; nye innvandrere, etablerte innvandrere, deres barn og resten av befolkningen i Norge.

Regjeringen vil møte utfordringene med en prinsipiell holdning til mangfold og håndtering av forskjellighet. Noen av prinsippene er kjent fra andre politikkområder, blant annet politikken for deltakelse og like muligheter, og mot rasisme og diskriminering. Der det er relevant, trekkes også introduksjonspolitikken for nyankomne inn. Erfaringer fra same- og minoritetspolitikken blir beskrevet, men er ellers ikke tema for meldingen. Hensikten er å se på helhet og sammenhenger, drøfte prinsipper og verdistandpunkt, og ikke gå i dybden på avgrensede fagtema eller enkelttiltak.

Regjeringen setter det enkelte mennesket i sentrum. Enkeltmenneskets rett til å være annerledes, velge levemåte fritt og til å tenke annerledes enn flertallet, er understreket i Sem-erklæringen. Individfokuset og

ambisjonen om å legge til rette for individets mulighet for å gjøre selvstendige valg, er byggesteiner i Regjeringens politikk for mangfold gjennom inkludering og deltakelse. Regjeringen er grunnleggende positiv til kulturelt, religiøst og verdimessig mangfold.

1.2 Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sigvald Oppebøen Hansen, Reidar Sandal, Karl Eirik Schjøtt-Pedersen og Signe Øye, fra Høyre, Peter Skovholt Gitmark, Hans Kristian Hogsnes og Kari Lise Holmberg, fra Fremskrittspartiet, Torbjørn Andersen og Per Sandberg, fra Sosialistisk Venstreparti, Karin Andersen og Heikki Holmås, fra Kristelig Folkeparti, Anita Apelthun Sæle og Ruth Stenersen, og fra Senterpartiet, lederen Magnhild Meltveit Kleppa, mener det er bra at Regjeringen gjennom framleggelse av meldingen skaper oppmerksomhet rundt og vektlegger viktigheten av integrerings- og inkluderingspolitikken.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, vil understreke at en stor del av innvandrerne og deres etterkommere klarer seg godt i Norge.

Flertallet vil peke på at innvandringen til Norge består av tre typer innvandrere: flyktninger, arbeidsinnvandrere og familiegjennforente med herboende. I 2004 kom om lag 12 000 mennesker i den siste kategorien og er dermed den største gruppen som bosetter seg i Norge. Innvandring har pågått i mange år og kommer til å fortsette i årene som kommer.

Flertallet vil peke på at det norske samfunnet som følge av denne innvandringen kommer til å være mer mangfoldig og flerkulturelt i framtida. All politikk må

ha dette som et positivt utgangspunkt og legge til rette for respekt og inkludering av minoriteter i samfunn og sosialt fellesskap. Holdninger, verdisyn og normer kan være ulike. Dette stiller krav til toleranse og åpenhet, både fra majoritet og minoritet.

Flertallet understreker at det norske samfunnet bygger på respekt for menneskerettighetene og demokratiske prinsipper. Dette er helt grunnleggende verdier og premisser for all politikk. Alle som bor i Norge, uavhengig av hva slags bakgrunn de har, skal ha like rettigheter, plikter og muligheter i alle deler av samfunnet til å bruke sine ressurser. I praksis betyr dette at ulike individ og grupper trenger ulike tiltak og rammebetingelser for å kunne nytte og fylle sine retter og plikter fullt ut. En integrerings- og inkluderingspolitikk for likestilling må derfor ha et stort spekter av virkemidler for å oppnå reell likeverdighet.

Flertallet vil slå fast at prinsippene om likestilling mellom kjønnene og prinsippet om ikke-diskriminering er en viktig del av vårt verdigrunnlag. Disse verdiene er ikke kultur- eller religionsrelativistiske. Dette verdigrunnlaget er en helt nødvendig forutsetning for et likeverdig samfunn og for å kunne lykkes i arbeidet med å ivareta interessene til minoriteter.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, vil påpeke at med en stadig aldrende befolkning vil vi være avhengige av innvandring for å utføre alt arbeidet som må gjøres i samfunnet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at meldingen i for stor grad er en oppsummering av allerede iverksatte tiltak, samtidig som den er for lite forpliktende og ikke konkret på hva angår valg av virkemiddelbruk overfor de framtidige utfordringer som skisseres.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at Regjeringen peker på sammenhengen mellom foreldrenes levekår og deres barns framtidsutsikter i Norge. Dette flertallet mener derfor at Regjeringen burde vise vilje til mer konkret handling for å bedre innvandrernes og etterkommernes levekår. Dette flertallet mener at den største utfordringen for å lykkes i integreringspolitikken er at innvandrerne som gruppe løftes opp på alle plan: sosialt, politisk, økonomisk og kulturelt. Det norske samfunnet er i ferd med å få en klassesdeling på etnisk grunnlag. Store deler av innvandrerbefolkningen deltar ikke i det politiske systemet, har arbeid innen lavtlønnsyrker eller står utenfor arbeidsmarkedet. Utfordringene vi står overfor er omfattende. Dette flertallet mener at for at alle skal lykkes, forutsettes det en aktiv fordelings- og utdanningspolitikk.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at denne stortingsmeldingen drøfter grunnleggende utfordringer som Norge står overfor når borgerne blir mer forskjellige i livsstil, trosspørsmål og verdiorientering. Samfunnsendringene det her snakkes om, har følger for langt mer enn norskopplæring, kvalifiseringstiltak og sosiale inkluderingstiltak for nyankomne. De nye utfordringene angår alle i samfunnet; nye innvandrere, etablerte innvandrere, deres barn og resten av befolkningen i Norge.

Disse medlemmer mener det er viktig å møte utfordringene med en prinsipiell holdning til mangfold og håndtering av forskjellighet.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at meldingens fokus ikke er på introduksjons- og integreringstiltak for nye innvandrere, og disse medlemmer stiller seg bak Regjeringen, som mener at perspektivet må utvides. Disse medlemmer viser til at meldingen drøfter grunnleggende utfordringer som Norge står overfor når borgerne blir mer forskjellige i livsstil, trosspørsmål og verdiorientering. Disse medlemmer vil videre fremheve meldingens andre del hvor søkelyset rettes mot viktige utfordringer framover og angir retning og prinsipper for virkemiddelbruk, eksemplifisert med konkrete tiltak og parallelle politiske prosesser.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at Norge i mange år har hatt en ikke tallrik, men innflytelsesrik gruppe som har snakket varmt om innvandring og ukritisk lovprist det kulturelle mangfold og det fargerike fellesskap. Utviklingen i 1990-årene har vist at drømmen om det fargerike fellesskap ikke var så rosenrød som disse skulle ha det til. Det har etter hvert gått opp for mange i de fleste partier at nøkkelen til en noenlunde harmonisk sameksistens mellom folkegrupper med til dels meget ulik kulturell bakgrunn, er at minoriteten forsøker å tilpasse seg majoriteten. Nøkkelen til en forhåpentlig fredelig fremtidig sameksistens er integrasjon, mener disse medlemmer.

Disse medlemmer vil vise til at det finnes flere grader av integrasjon. Eksempelvis har både Canada og USA en relativt liberal innvandringspolitikk, og landene kan definitivt ikke karakteriseres som innvandrerfiendtlige. Likevel representerer de to landenes modeller for integrasjon av innvandrere ytterpunkter. Canada ønsker at innvandrerne skal føle seg hjemme i landet, forankret i sin egen kultur, mens det i USA tilstrebes en form for enhetlig samfunn med samling om felles verdier.

Disse medlemmer mener det er viktig å ha som utgangspunkt at nyankomne innvandrere er typiske eksempler på ikke-integrerte. Ikke kan de norsk, ikke har de kunnskaper om Norge, ikke kjenner de norsk kultur, ikke har de sosiale ferdigheter i det norske samfunn. Hvordan innvandrerens utvikler seg i det norske samfunn er avhengig av en rekke faktorer, som innvandrers personlighet og tilpasningsevne, kunnskaps-

nivå og læreevne, sosiale omgivelser og hvordan hun eller han blir mottatt i sitt nye land.

Disse medlemmer viser til at det normalt vil skje en viss grad av tilpasning til det norske samfunn over tid, men det finnes mange eksempler på innvandrere som i liten grad klarer dette. De mest åpenbare eksemplene er eldre innvandrere som er ferdige med sitt yrkesliv og verken har behov eller lyst, eller kanskje evne, til å tilpasse seg nye forhold, samt innvandrerkvinner som blir holdt mer eller mindre innestengt, og som derfor har liten kontakt med det norske samfunn.

Disse medlemmer vil peke på at det ikke er klare skiller mellom de forskjellige nivåer av integrasjon, men flytende overganger. Integrasjon som begrep kan betraktes ut fra summen av en rekke kriterier, eller verdier på forskjellige skalaer.

Indikasjonene som forteller noe om graden av integrasjon er, som tidligere berørt, språk, landkunnskap, sosiale og kulturelle ferdigheter, verdiorientering, sammensetning av eventuell vennekrets, og tilpasning til yrkeslivet.

Disse medlemmer vil peke på at i mange tilfeller vil grad av integrasjon også henge sammen med grad av fortsatt tilknytning til hjemlandets (opprinnelseslandets) kultur og verdioppfatning, men ikke nødvendigvis. Man kan ta vare på sitt hjemlands kultur og bli integrert, men i mange tilfeller vil en sterk tilknytning til hjemlandets kultur og verdioppfatning være et hinder for integrasjon.

Disse medlemmer registrerer at Utlendingsdirektoratet har definert begrepet integrering som følger:

"Gjeldende prinsipp i norsk innvandringspolitikk som vanligvis betyr at innvandrere og flyktninger blir funksjonsdyktige deler av majoritetssamfunnet, men uten at de mister sin kulturelle eller etniske identitet".

Disse medlemmer mener det virker litt pussig nærmest å stille et krav i en definisjon av begrepet integrering at innvandreren ikke har mistet sin kulturelle eller etniske identitet, når det klart viktigste elementet er innvandrerenes funksjonsdyktighet i det norske samfunn.

Disse medlemmer mener vi bør nøye oss med en definisjon hvor "en integrert innvanderer er en innvanderer som er funksjonsdyktig i det norske samfunn." Slik disse medlemmer ser det, er poenget at det ikke er nok å bo i Norge for å kunne fungere i samfunnet. Arbeid er også et signal om integrasjon, men skal man bli fullt ut integrert, forutsettes det også at man aksepterer det norske samfunnets kultur og blir en del av denne, uten at dette nødvendigvis betyr at egen kultur og identitet behøver å lide.

Disse medlemmer mener annen og tredje generasjons innvandrere burde fullkomment beherske språket og ha en klar aksept for norske verdier, lover og regler. Dette er avhengig av foreldrenes tilknytning til det tidligere hjemlandets kultur, og hvordan de formidler informasjon til sine barn om det landet de har slått seg ned i. Det er dessverre ikke helt uvanlig at Norge og nordmenn omtales i temmelig nedsettende vendinger

i enkelte innvandremiljøer, noe som selvfølgelig vil forme den oppvoksende generasjons holdninger til sine norske omgivelser.

Disse medlemmer vil påpeke at integrasjonen har en sosial side og en økonomisk side. Utlendinger som kommer til Norge for å bosette seg, burde ha en egeninteresse av å klare seg best mulig i sitt nye land gjennom å skaffe seg et arbeid og forsørge seg selv og eventuell familie. I mange festtaler og i utallige skrifter omtales innvandrere som en ressurs, mens virkeligheten dessverre viser at mange har store problemer med å klare seg i det norske samfunn og derfor er avhengig av sosialhjelp eller trygd. Litt polemisk kan man si at hvis innvandrerne skal bli oppfattet som en ressurs, så får de vise at de er det, og da får myndighetene stille de krav som er nødvendig.

Disse medlemmer viser til at Statistisk sentralbyrå (SSB) anfører bruken av sosialhjelp som et mål på graden av integrering. Byrået har faktisk sett seg nødt til å sette en egen merkelapp på innvandrere som er så lite integrerte at de glimrer med sitt fravær på nesten alle andre statistikker enn den for sosialhjelp. Disse medlemmer viser vider til at de har fått betegnelsen "hjemmeværende". Det vil si at de ikke er i arbeid, ikke går på skole, ikke er registrert arbeidsledige, og heller ikke mottar noen ytelser fra Folketrygden. Disse medlemmer vil derfor fremheve at de lever helt på siden av det norske samfunnet og blir enten forsørget av ektefeller eller de livnærer seg av sosialhjelp, og i en del tilfeller kriminalitet. Mer enn hver tredje afrikaner over 16 år bosatt i Norge er "hjemmeværende", ifølge SSB. Det samme er 30 pst. av innvandrerne med bakgrunn fra Asia.

Disse medlemmer synes den høye andelen innvandrere som defineres som "hjemmeværende" er skremmende. Disse medlemmer vil sette inn sterkere tiltak mot de gruppene det er vanskeligst å integrere. Er det et språk enkelte innvandergrupper forstår, så er det økonomi. Disse medlemmer mener også at det bør innføres arbeidsplikt for å få sosialhjelp.

Disse medlemmer mener at det er mange grunner til at integrasjon er viktig. Innvandreren vil føle at han eller hun behersker forholdene i et nytt land, noe som er en forutsetning for trivsel. For det norske samfunn vil innvandreren kunne bli en aktiv ressurs og ikke en utgiftspost i offentlige budsjetter. Videre vil muligheten for motsetning mellom folkegrupper bli vesentlig redusert når alle slutter opp om de samme verdier. Egentlig er hudfarge og etnisk opprinnelse irrelevant når alle stort sett er enige om grunnleggende verdier i et samfunn.

En ikke integrert innvanderer uten språk, sosiale ferdigheter eller arbeid kan ikke anses som en ressurs for det norske samfunnet, men kan selvfølgelig bli det gjennom et samspill mellom innvandreren og samfunnet. Integrasjonsprosessen er nøkkelen til å endre en passiv ressurs til en aktiv ressurs, mener disse medlemmer.

Disse medlemmer tror at de fleste innvandrere ønsker aksept i det norske samfunn, men aksepten henger på mange områder sammen med graden av integra-

sjon. Vi må vel kunne konkludere med at integrasjon derfor er av vesentlig betydning både for innvandreren selv og det norske samfunnet.

Disse medlemmer mener at best mulig integrasjon av flest mulig av de utlendinger som har lovlig opphold i Norge burde være et politisk mål for alle partier, slik det er for Fremskrittspartiet, som har konkret omtalt det i sitt program.

Disse medlemmer vil også påpeke at innvandrerne er en meget sammensatt gruppe. Mens det norske samfunn i verdensmålestokk har vært klart blant de mest homogene, så kommer innvandrerne fra forskjellige nasjoner, forskjellige folkegrupper, forskjellige språkgrupper og forskjellige religiøse og kulturelle grupper. Innvandrere har kommet fra alle befolkede verdensdeler, også fra USA er det kommet noen få. Denne meget heterogene folkegruppens eneste fellesnevner er at de ikke kommer fra Norge. Hindringer for integrasjon kan deles i to hovedgrupper:

- Hindringer som skyldes forhold i det norske samfunn
- Hindringer som skyldes innvandrerne selv.

Disse medlemmer vil påstå at den foreløpige innfallsvinkelen til problemstillingen har vært å fokusere meget sterkt på det første, mens disse medlemmer imidlertid mener at det er like viktig å vektlegge det siste. Disse medlemmer finner det også riktig at innvandrernes eneste felles kjennetegn er at de ikke er norske, og dermed finner man også et meget vidt spektrum av holdninger overfor det norske samfunn. Ikke bare holdninger har stor betydning, men også tilpasningsevne og forankring i egen kultur.

Disse medlemmer vil påpeke at alle disse forholdene vil påvirke tilpasningsdyktigheten, og det er temmelig klart at enkelte grupper skiller seg ut både i positiv og i negativ retning, men til tross for de milliarder av kroner som hvert år bevilges til norsk forskning, herunder også samfunnsforskning, er det forbausende lite informasjon om dette viktige området, mener disse medlemmer.

Disse medlemmer viser til at det er stor villighet i alle tenkelige sammenhenger til å fremheve innvandrerne som en ressurs for Norge, men å studere og konkretisere årsaker til at disse ressursene ikke blir tatt ut, forekommer i liten grad selv om det kan være enkle og logiske forklaringer som ligger bak. Grunnen til dette er åpenbar - man ønsker ikke å stigmatisere enkelte grupper ved å skrive noe negativt om dem.

Likevel finnes det enkelte grove indikasjoner, som fremkommer i statistikken for arbeidsløshet blant innvandrere, fordelt etter opprinnelsesregion. Som nevnt tidligere er arbeidsløsheten størst blant innvandrere fra ikke-vestlige land. Tallene fra november 2004 er som følger:

- Afrika: 17,7 pst.
- Øst-Europa: 9,4 pst.
- Asia: 12,4 pst.
- Syd- og Mellom-Amerika: 10,3 pst.

Disse medlemmer vil også peke på enkelte forhold som kan virke som sperrer for integrasjon:

- Uvilje mot å lære norsk
- Uvilje mot å tilegne seg kunnskaper om norske samfunnsforhold
- Uvilje mot norsk kultur og norske verdier
- Uvilje mot likestilling mellom kjønnene
- Religiøse anfektelser av en art som vanskeliggjør arbeid
- Kulturell etnosentrisitet (egen kultur er overlegen)
- Uvilje mot kontakt med nordmenn (holder seg til sine egne).

Disse medlemmer peker på at det er svært vanskelig å endre menneskers holdninger, og hvis man ikke får incitamenter til å endre holdninger, er det stor mulighet for at det ikke skjer. Dessverre synes det som om dette har vært situasjonen i Norge. I streben etter å opprettholde myten om det fargerike fellesskap har forsøkene på å integrere innvandrerne vært lunkne og lite effektive. Det har etter disse medlemmers syn blitt stilt altfor få krav. Disse medlemmer mener manglende integrasjon skyldes dels et system hvor man deler ut penger uten å stille noen krav, og dels at man står overfor individer og grupper av innvandrere som upåvirket kan kultivere sin egen motvilje mot deltagelse i det norske samfunnsliv. Det er bevilget og brukt hundrevis av millioner kroner på integrasjonstiltak i Norge, men likevel synes det som om man i realiteten har latt det flyte. Pengene har vært brukt uten at det har vært noen krav verken til den enkelte innvanderer eller til resultater av virksomheten.

Disse medlemmer mener nøkkelen til bedre integrasjon kan formuleres i ett enkelt ord: Krav. Vi må i vesentlig større grad stille krav til innvandrerne. Krav om å lære norsk, krav til kunnskap om norske samfunnsforhold, krav til tilpasning til arbeidslivet og krav om respekt for norske verdier, som for eksempel likestilling mellom kjønnene og unge menneskers rett til å velge egen ektefelle. Hvis innvandrere ikke ønsker å føye seg etter dette, mener disse medlemmer at de bør stille seg spørsmål om de har kommet til riktig land.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innføre en ordning hvor asylsøkere, flyktninger og personer som får opphold på humanitært grunnlag, må underskrive på at de forplikter seg til å overholde norske lover og regler også dersom disse er i strid med egne religiøse bestemmelser eller skikker fra hjemlandet, samt at de vil avholde seg fra ulovlige demonstrasjoner og skadeverk i Norge som retter seg mot forholdene i deres hjemland. Brudd på forpliktelsene medfører automatisk utvisning."

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om at asylsøknader fra personer som begår kriminelle handlinger i Norge mens de venter på behandlingen av sin søknad, avslås."

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om ansvarliggjøring av foreldre for gjennomført og avdekket kjønnslemlestelse."

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om å øke strafferammen for vold og trusler mot egne familie-medlemmer."

"Stortinget ber Regjeringen innføre en nødvendig adgang eller hjemmel for utlendingsmyndighetene til å holde særskilte asylsøkere i asylmottak med sterke begrensninger i bevegelsesfriheten eller full forvaring på asylmottaket inntil søknaden er ferdigbehandlet."

"Stortinget ber Regjeringen etter dansk modell utarbeide en håndbok for nyankomne flyktninger og innvandrere med introduksjon om det norske samfunnets grunnleggende normer, verdier og institusjoner."

"Stortinget ber Regjeringen om å umiddelbart iverksette en bred gjennomgang av alle velferdsordninger, med sikte på å sikre den mot misbruk, herav også såkalt "eksport" av trygdeutbetalinger."

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet i mange år konkret har foreslått følgende tiltak for å bedre integrasjonen av ikke-vestlige innvandrere:

- Bedre og mer omfattende norskopplæring (for eksempel integreringstilskuddet)
- Større vekt på opplæring om norske samfunnsforhold
- Inspirere til skolegang og videre utdanning
- Knytte økonomisk bistand til deltagelse på opplæringstiltak
- Bistå innvandrere med å finne arbeid (gjerne utenfor Oslo)
- Strengere krav til økonomisk bistand
- Fjerne særordninger for minoriteter
- Sendte ut de innvandrerne som setter majoriteten i et dårlig lys
- Opplæring av religiøse ledere
- Stått frem i kampen mot rasisme og mot diskriminering.

Disse medlemmer er av den oppfatning at Regjeringen bør stille strengere krav til innvandrere, slik at de i større grad får incentiver til å bedre sine egne levekår. Det er ikke ønskelig etter disse medlemmers syn at man i Norge får et klaseskille på etnisk grunnlag, da dette vil kunne bidra til å øke motsetningene mellom landets innbyggere. For å unngå dette må arbeid og utdanning stå sentralt.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utarbeide retningslinjer slik at DNA-testing blir benyttet som standardprosedyre i familiegjeforeningsaker, slik at man kan kontrollere søkerens opplysninger på en rask og kostnads-effektiv måte. Kostnadene må dekkes av søkeren."

"Stortinget ber Regjeringen etablere et Statens flyktningsverk som gis alt ansvar for organisering, administrering og finansiering av oppholdet i Norge for asylsøkere, flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag. Dette organiseres som et statlig verk med regionale og lokale kontorer. Kommunale flyktningkonsulenter, administrativt og annet personale søkes overført til dette verk. Flyktninger forblir underlagt denne etats ansvar og budsjett inntil de kan livnære seg ved vanlig arbeid på lik linje med andre innbyggere."

"Stortinget ber Regjeringen nedsette et politisk uavhengig organ for å utrede de samfunnsmessige tap ved manglende integrering i Norge."

2. NORGE I DAG. NOEN NØKKELTALL OG PERSPEKTIVER

2.1 Sammendrag

2.1.1 Tallenes tale

Ved inngangen til 2004 hadde 7,6 pst. av den totale befolkningen i Norge to utenlandsfødte foreldre. Disse utgjør innvandrerbefolkningen, og omfatter ca. 349 000 mennesker. Av disse er nær 60 000 født i Norge, og omtales i meldingen som etterkommere i statistisk forstand. De øvrige - ca. 289 000 mennesker - utgjør førstegenerasjons innvandrere.

Hvis man i tillegg regner med personer som kun har én forelder som er født i utlandet, kommer tallet på personer med innvandrerbakgrunn opp i nær 12 pst. Dette utgjør over en halv million mennesker - 542 000 - som alle har direkte slektstilknytning til utlandet gjennom mor eller far, eller begge.

Innvandrerbefolkningen i dag rommer folk fra 208 land. Siden 1990 er innvandrerbefolkningen fordoblet. Gruppen med ikke-vestlig landbakgrunn har økt mest, og utgjorde 72 pst. av innvandrerbefolkningen pr. 1. januar 2004, eller ca. 250 000 mennesker. Rundt 100 000 personer har kommet til Norge av flukttårsaker.

Barn og unge under 25 år som enten selv har innvandret, eller som er født i Norge av førstegenerasjons innvandrere, utgjør drøyt en tredel av innvandrerbefolkningen. Det tilsvarer nesten 120 000 personer ved inngangen til 2004.

2.1.2 Etablert innvandrerbefolkning og nye innvandrere

De siste årene har det til enhver tid bodd ca. 100 000 mennesker i landet som har vært her mindre enn fem år. EØS-utvidelsen i mai 2004, og internasjonaliseringen av økonomi og arbeidsmarked, vil på sikt kunne øke tallet på personer som vil bo og arbeide i Norge for en kortere periode.

Hvert fjerde ekteskap som ble inngått i 2002, var mellom en norsk og en utenlandsk statsborger. Kun i et mindretall av giftemålene var den norske statsborgeren opprinnelig av en annen nasjonalitet.

2.1.3 Lokale innvandringshistorier og nye generasjoner

Nyere innvandring preger landsdeler, byer og småsteder forskjellig.

Regjeringen vil påpeke at det foregår en holdningsutvikling i befolkningen. Samfunnets reaksjoner på hva som anses som normale problemstillinger, og hva som oppleves som unntak, endrer seg med erfaring. Det man synes er vanskelig og fremmedartet i dag, kan være ukontroversielt i morgen. Eldre generasjoner har ikke det samme naturlige forhold til det nye utseendemessige, kulturelle og religiøse mangfoldet som mange av dagens unge.

2.1.4 Økt mangfold i tros- og livssyn

Nyere innvandring, kombinert med utviklingen internasjonalt, har ført til større oppmerksomhet rundt det faktum at mennesker i Norge bekjenner seg til ulike trosretninger og livssyn. Det er fri religionsutøvelse i Norge. Regjeringen mener interreligiøs dialog er ønskelig og nødvendig for å tilrettelegge for en harmonisk utvikling i flerreligiøse samfunn, og er en kilde til å finne løsninger i vanskelige saker.

2.1.5 Mye går bra, men mye kan gå bedre

Regjeringens syn er at mange sider ved nyere innvandring har gått bra. Samfunnet har unngått åpen sosial konflikt mellom etniske grupper, av typen man har sett i blant annet England.

2.1.5.1 MANGE POSITIVE UTVIKLINGSTREKK

Blant innvandrere og deres etterkommere i Norge finner man noen av de mest utdanningsorienterte og skoleflinke, og den mest lovlydige ungdommen. En langt større andel av ungdom med innvandrerbakgrunn har ut fra hva de selv oppgir, ingen erfaring verken med kriminalitet, vold eller rus, sammenliknet med ungdom med norsk bakgrunn.

Regjeringen vil framheve at svært mange førstegenerasjons innvandrere har nedlagt, og nedlegger, en stor innsats i det norske samfunnet.

I det sivile samfunn deltar flere og flere i politikk og samfunnsdebatt blant både innvandrere og etterkommere.

Innvandrerbefolkningen taler ikke med én røst, like lite som resten av befolkningen gjør det. Det gjelder også i såkalte "innvandrer-saker".

2.1.5.2 UTVIKLINGSTREKK SOM BEKYMRE

Men bildet er svært sammensatt. Mønsteret når det gjelder samfunnsdeltakelse og levekår varierer mellom innvandrere og deres etterkommere, og etter botid for innvandrere. Situasjonen forbedrer seg over tid. For begge generasjoner ser man ulike mønstre for kvinner og menn, og store forskjeller etter hvilket land familien kommer fra.

Selv om mye går i riktig retning, er det trekk ved situasjonen som skaper bekymring. Blant barn og unge med innvandrerbakgrunn er det en større andel som gjør det dårligere i skolen enn blant andre elever, og flere som faller fra underveis i skoleløpet.

Fattigdom rammer også skjevt. Kommer et barn fra en innvandret familie med ikke-vestlig bakgrunn, er sannsynligheten i dag mye større for at familien lever i vedvarende inntektsfattigdom enn for andre barn, eller at familien mottar sosialhjelp for en kort eller lengre periode.

Også kriminalitetsstatistikken viser urovekkende og bekymringsfulle tall. Personer med innvandrerbakgrunn er overrepresentert på nesten alle kriminalitetsområder.

Blant innvandrerbefolkningen finnes det også enkelte grupper med store helseproblemer og sjeldne sykdomsbilder. Blant de første større gruppene av arbeidsinnvandrere er det nå flere som er på trygd enn befolkningsgjennomsnittet.

I første kvartal 2004 var hver sjette arbeidsledige en innvandrer. Arbeidsledigheten er høyere enn gjennomsnittet for alle grupper med innvandrerbakgrunn. Forskjellene er minst for vest-europeiske innvandrere og størst for de fra Afrika. Den nylig avsluttede Makt- og demokratiutredningen advarer mot en ny etnisk underklasse. Selv om stortingsmeldingen viser at bildet er sammensatt, er dette en utfordring som Regjeringen tar svært alvorlig. Regjeringen tar sikte på å følge opp Makt- og demokratiutredningen med en stortingsmelding våren 2005.

2.1.5.3 ALLE MÅ YTE

Regjeringen venter at alle borgere deltar og yter det de kan og makter. Det gjelder selvsagt også for innvandrere. Samtidig må kravene som stilles være realistiske, og politikken må legge til rette for at folk kan oppfylle dem. Stortingsmeldingen skiller klarere mellom mål for samfunnsdeltakelse og tilhørighet for innvandrere, og mål for deres etterkommere. Begrunnelsen er at de to gruppene har vesentlig forskjellig utgangssituasjon.

Regjeringen er særlig opptatt av hvordan det går med barn av innvandrere. De levekår, holdninger og verdiorienteringer som innvandrede foreldre har, er en viktig del av oppvekstvilkårene til neste generasjon. Det kobler meldingens tema til introduksjons- og integreringspolitikken for nyankomne voksne, som også omtales i meldingen. Hvordan etterkommerne vil plassere seg innenfor det norske samfunnet over tid, blir den viktigste målestokken på om inkluderings- og mangfoldspolitikken lykkes.

2.1.6 Ny generasjon, nye muligheter

Regjeringen vil at ungdommen skal gjøre selvstendige valg og bruke friheten som tilbys. Noen ganger vil valgene gå på tvers av familiens og venners forventninger. Omgivelsene kan likevel velge å støtte de unge som ønsker å benytte seg av samfunnets muligheter. Innsatsen må uansett den enkelte ta ansvar for selv.

Myndighetene kan på sin side legge til rette for at alle unge får anledning til å velge det de mener er riktig for seg selv. Regjeringen vil motarbeide forhold som hindrer like muligheter og valgfrihet, enten barrierene finnes i storsamfunnet eller i de unges sosiale omgivelser.

Derfor vil den motarbeide skikker, tradisjoner og handlinger som virker undertrykkende og begrensende.

Hva dette innebærer, har vært lite konkretisert i politikken til nå, utover å hindre handlinger som er åpenbart ulovlige. Håndteringen av uønskede, men ikke ulovlige handlinger, er derfor blant de tema som meldingen drøfter. Dette berører blant annet spørsmålet om grensene for offentlige intervensjoner i personers private liv.

2.1.7 Noen internasjonale perspektiver

Europarådets ministerkonferanse ga i år 2000 sin tilslutning til rapportene *Diversity and cohesion: new challenges for the integration of immigrants and minorities* og *Framework of integration policies*. Også EU har satt integreringspolitikk høyere på den politiske dagsorden enn før.

Europarådet skisserer i rapportene en helhetlig politikk for integrering i et flerkulturelt samfunn.

Regjeringen har arbeidet aktivt for å forbedre innsatsen på disse områdene, blant annet gjennom introduksjonsordning for nyankomne, forslag om innføring av obligatorisk norskopplæring, handlingsplan mot rasisme og diskriminering og ny lov mot diskriminering på grunnlag av etnisitet, religion mv. Stortingsmeldingen dekker delvis også den tredje dimensjonen i Europarådets anbefaling:

- Politikk, tiltak og institusjonelle løsninger må være på plass for å håndtere et samfunn med en etnisk variert og flerkulturell befolkning, samt ny innvandring. Samfunnet må skaffe seg kunnskap om hva som er barrierer og muligheter, og evaluere virkningen av politikk og tiltak overfor ulike befolkningsgrupper.

Europarådet påpeker at det er nødvendig å ansvarliggjøre samfunnsaktører som har spesiell mulighet til å påvirke hvordan integreringsprosessene vil forløpe. Statlige myndigheter har et særlig ansvar. Det samme gjelder politikere og media.

Regjeringen mener at en politikk for mangfold bør etterstrebe å se sammenhengen mellom ulike politikk-områder.

Regjeringen mener at Canada kan gi Norge viktig inspirasjon ved måten de kombinerer en positiv og inkluderende holdning til innvandring på, med tydelige krav og forventninger.

Sommeren 2004 la United Nations Development Programme (UNDP) fram sin årsrapport om Human Development. Rapporten heter *Kulturell frihet i en mangfoldig verden*. Rapportens budskap er at kulturell frihet er en vesentlig del av menneskelig utvikling. Rapporten vier stor oppmerksomhet til identitetsproblematikk, og fastslår at det må anerkjennes at folk har flere og sammensatte identiteter. Rapportens problemstillinger drøftes i første rekke i forhold til urfolk og nasjonale minoriteter, men også til nyere innvandring. Flere problemstillinger er de samme som i stortingsmeldingen.

2.2 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, vil arbeide for et tolerant, flerkulturelt samfunn, og mot rasisme. Vi vil at alle skal ha de samme rettigheter, plikter og muligheter uavhengig av etnisk bakgrunn, kjønn, religion eller seksuell legning. Flertallet mener at et flerkulturelt samfunn er positivt for Norge og at det norske samfunn besitter både økonomiske og sosiale verdier som gjør at vi har et godt utgangspunkt for å klare integreringsutfordringene.

Flertallet mener en vellykket innvandrings-, integrerings- og inkluderingspolitikk er viktig for landet og for framtiden til alle menneskene som bor her. Likeverd, solidaritet, rettferdighet og en god fordelingspolitikk må være bærebjelken i integrerings- og inkluderingspolitikken. Toleranse og respekt er viktig for å akseptere mangfoldet, men grensene for mangfoldet må settes av samfunnets kjerneverdier.

Komiteen vil motarbeide religiøs fanatisme, tvangsekteskap og antidemokratiske organisasjoner i Norge. Solidaritet forutsetter at vi tar ansvar og bryr oss om og med hverandre uansett etnisk bakgrunn. Toleranse er ikke å godta diskriminering eller overgrep rettet mot enkeltindivider eller grupper. Både majoritetssamfunnet og minoritetssamfunnet har ansvar for ikke å stemple hele grupper på grunn av erfaringer med enkeltindivider. Komiteen mener likevel at vi ikke må la være å ta opp problematiske sider som kjønnsdiskriminerende holdninger av frykt for å stemple hele grupper, for da viser vi unnfallenhet og ansvarsfraskrivelse når det gjelder enkeltindivider som lider urett og opplever diskriminering innenfor en annen etnisk gruppe.

Komiteen viser til at integrering er en toveis prosess. Majoritetsbefolkningen har hovedansvaret fordi den har størst makt og mulighet til å diskriminere og til å bekjempe diskriminering. Komiteen mener det er viktig å bekjempe forskjellsbehandling og fordommer og dermed gi innvandrene det beste grunnlaget for å delta i samfunnet. Komiteen mener at vi også klart og tydelig skal formidle at vi forventer og forlanger aktivt medspill og aksept for samfunnets grunnverdier.

Komiteen vil fremheve at alle mennesker er født frie og like i verdighet og rettigheter, uavhengig av rase, farge, kjønn, språk, religion, opprinnelse eller oppfatninger.

Komiteen mener bedømmelse av andre mennesker må derfor bygge på hva de gjør, snarere enn på hvem de er eller hvilken bakgrunn de har. En persons egenskaper er knyttet til det enkelte menneske, ikke til hudfarge, religion og opprinnelse. Fordi alle mennesker er født forskjellige, mener komiteen at et samfunn som bygger på likeverd må respektere menneskers ulike egenart, kultur, holdninger, erfaringer og livsførsel.

Alternativet til mangfold er ensartethet, mener komiteen, og en politikk for ensretting innebærer å legge føringer eller begrensninger på menneskers liv. En politikk for toleranse og respekt for mangfold åpner derimot for at vi som enkeltmennesker kan leve i tråd med vår individuelle egenart, at vi kan tro, mene og ytre det vi ønsker, velge mellom alternativer, søke å realisere våre personlige drømmer og la oss berike av de impulser mangfoldet rundt oss bringer med seg.

Komiteen aksepterer ikke at man for eksempel kan leve ut sin kultur og religion hvis dette medfører krenkelse eller overgrep mot medmennesker. Da velger vi å stå opp for det enkelte menneske og mot den kultur, livsoppfatning eller religion som tillater at noen mister sin frihet. Det må alltid være hensynet til det enkelte mennesket og dets frihet og rettigheter som må være avgjørende for den politikk som føres.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at Fremskrittspartiet har som motto uttrykket: "Min frihet slutter der din begynner." Dette betyr at vi ønsker å tillate mennesker å leve sine egne liv, så lenge det ikke går ut over andre. Dette gir stor grad av frihet, men er samtidig innskrenkende.

Disse medlemmer mener at det neppe er rasisme som preger dagens situasjon, men kanskje en økende skepsis mot innvandringen, som det antas har to hovedårsaker.

Disse medlemmer vil først peke på det store volumet på innvandringen. Professor Stein Ringen (eneste nordmann som er fast engasjert ved Oxford University) har beregnet antallet til omkring 30 000 årlig, det må antas at han her også har tatt med arbeidsinnvandrere fra EØS-land som Sverige og Danmark. En ny undersøkelse i 2002 viser at Norge ligger på andreplass i Europa når det gjelder antall innvandrere i forhold til folketallet.

Til sammenlikning er antallet fødsler i Norge omkring 60 000 årlig, og dette tallet omfatter selvfølgelig barn av foreldre med ikke-vestlig bakgrunn. I Oslo har omkring 32 pst. av elevene i grunnskolen fremmedspråklig bakgrunn. Disse medlemmer mener videre at det er mange som er skremt av den relativt høye kriminaliteten blant ikke-vestlige utlendinger (eller norske borgere av ikke-vestlig opprinnelse). Dessverre er det slik at kriminaliteten er uendelig mye mer synlig enn lovlydigheten.

I samfunnsdebatten er det flere som forsøker å skape en myte om at innvandrere ikke er mer kriminelle enn nordmenn, men dette er feil. I Oslo begår mannlige innvandrere dobbelt så mye kriminalitet som norske menn, relativt til antallet i hver kategori. Særlig når det gjelder vold, narkotikaforbrytelser og bedragerier er innvandrerne sterkt overrepresentert.

Disse medlemmer mener at man på arbeidsmarkedet ser mer på kompetanse enn på hudfarge. Problemet til mange ikke-vestlige innvandrere er at den kompetansen de måtte ha, ikke er tilpasset et moderne norsk arbeidsliv. Unge innvandrere som tar sin utdannelse i

Norge og derved får norske vitnemål, bør normalt ikke ha problemer hvis de ellers er tilpasningsdyktige og behersker norsk, men de må selvfølgelig konkurrere på samme grunnlag som nordmenn, ikke kvoteres.

Konklusjonen er at det vanskelig kan ses at Norge er et lukket land for innvandrere, men det kreves vilje, evne og tilpasningsdyktighet hos innvandrere, noe ikke alle med bakgrunn fra ikke-vestlige land besitter i like stor grad.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen arbeide for at man i FN starter arbeidet med en revisjon og fornying av Flyktningkonvensjonen."

"Stortinget ber Regjeringen utarbeide retningslinjer for asylsøknader slik at klart grunnløse søknader ikke kan ankes."

"Stortinget ber Regjeringen endre regelverket for familiegjengenforening slik at det ikke innvilges familiegjengenforening for flyktninger som er gitt asyl før etter 36 måneder og ikke for personer som gis opphold på et annet grunnlag."

"Stortinget ber Regjeringen utarbeide et forslag om at permanent oppholdstillatelse først gis etter fem års opphold i Norge."

"Stortinget ber Regjeringen sørge for at norske kommuner ikke mot sin vilje pålegges å motta asylsøkere."

"Stortinget ber Regjeringen sørge for at asylsøkere som reiser utenlands, eller forsvinner mens søknaden behandles, automatisk får avslag på sin asylsøknad."

"Stortinget ber Regjeringen innføre reisereguleringer i utlendingspass og reisebevis for flyktninger, slik at disse ikke gjøres gjeldende for reise til utlendings hjemland eller geografisk tilstøtende land, foruten etter søknad i situasjoner der det foreligger konkrete planer om repatriering."

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om innføring av en ny midlertidig oppholdstillatelse som bare gir rett til beskyttelse i et utvidet lukket asylmottak, etter den danske modellen "tålt opphold"."

"Stortinget ber Regjeringen fremme egen sak for Stortinget, hvor bosetting av flyktninger og asylsøkere vurderes i sammenheng."

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om å utvide bruken av 48-timersregelen."

"Stortinget ber Regjeringen sette ned hurtigarbeidende utvalg og arbeidsgrupper for asylsaksbehandlingen, slik at søkere som ikke omfattes av 48-timersregelen får en rask avklaring på sin søknad."

3. PERSPEKTIVER OG BEGREPER I DEN POLITISKE DEBATTEN

3.1 Sammendrag

Mange begreper i debattene om flerkultur og integrering innbyr til uklarhet. Det avspeiler at virkeligheten er kompleks. Det er en utfordring å skille problemstillinger fra hverandre, forenkle og samtidig se nødvendige sammenhenger. Meldingens kapittel 3 tar for seg hvordan en del sentrale begreper har vært brukt de siste årene. Gjennomgangen drøfter den politiske og faglige bakgrunnen for forslagene til nye mål i meldingens kapittel 4, for innvandrere, etterkommere og alle som bor i Norge. Regjeringens mål er et inkluderende samfunn der alle skal gis mulighet for å oppleve sosial tilhørighet, og gjennom deltakelse i arbeids- og samfunnsliv, jf. St.meld. nr. 6 (2002-2003) Tiltaksplan mot fattigdom.

I meldingen pekes det på at det ikke finnes en enhetlig oppfatning eller definisjon av hva integrering betyr. Begrepet gir forskjellige assosiasjoner, og brukes i ulik mening.

Regjeringen mener at spørsmålet om tilpasning i større grad bør ses på som en utfordring for demokratiet og velferdspolitikken. Hvordan skal man avgrense flertallets makt i forhold til mindretallets rettigheter og interesser? Dessuten ønsker Regjeringen å anlegge et brukerperspektiv på spørsmålet om gjensidighet i tilpasningsprosessene.

Regjeringen mener at alle former for rasisme og diskriminering bør forebygges og reageres mot. Rasisme og diskriminering er uforenlig med ideen om likeverdighet og like muligheter.

I meldingen påpekes det at politikk for mangfold gjennom inkludering og deltakelse er noe annet og mer enn integreringspolitikk. I stedet for å rette seg mot personer som har innvandret, retter mangfoldspolitikken seg mot alle borgere i samfunnet, og legger større vekt på forholdet mellom individuelle rettigheter og hensynet til fellesskapet, mellom flertallsinteresser og mindretallsinteresser, og på vilkårene for harmonisk sameksistens. Stortingsmeldingen legger et grunnlag for videre utvikling av denne politikken.

Hva som skal høre til samfunnets felles, grunnleggende verdier, og hva som skal aksepteres og respekteres som del av mangfoldet når det gjelder levestett og verdistandpunkt, må drøftes i forhold til konkrete spørsmål over tid. Et standpunkt er å søke bredest mulig enighet - at vi kulturelt og verdimesig prøver å nærme oss hverandre. Et annet standpunkt er å definere et minimumssett av menneskerettslige og politiske spilleregler som alle må respektere. Meldingen legger seg nærmest den siste forståelsen, en minimumsløsning som i større grad verner om retten til å være forskjellig, selv om menneskerettighetene og politiske spilleregler setter grenser for forskjelligheten.

3.2 Komiteens merknader

Komiteen mener at integrering og inkludering handler om at alle skal ha de samme muligheter, rettigheter og plikter til deltakelse i det norske samfunn,

enten dette er i arbeidslivet, skolen, i bomiljøet eller organisasjonslivet.

Komiteen viser til at personer med innvandrerbakgrunn har de samme formelle rettighetene som den øvrige befolkningen. Komiteen mener likevel det er nødvendig å sette i verk tiltak for at alle skal ha de samme muligheter til å delta i samfunnet og bruke sine ressurser. Undersøkelser viser at minoritetsbefolkningen systematisk kommer dårligere ut på en rekke levekårsvariabler.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, mener en politikk for utjamning av disse forskjellene er nødvendig for at innvandrerbefolkningen reelt sett skal ha like muligheter til aktiv deltakelse i samfunnet.

Komiteen vil bemerke at mange begreper i debattene om flerkultur og integrering innbyr til uklarhet. Komiteen er enig i at det er en utfordring å skille problemstillingene fra hverandre, forenkle og samtidig se de nødvendige sammenhenger. Komiteen viser til meldingens bruk av begreper og støtter målsettingen om et inkluderende samfunn der alle skal gis like muligheter for å oppleve sosial tilhørighet og være likeverdige deltakere i arbeids- og samfunnslivet.

Komiteen viser til at alle har ansvar for å bekjempe rasisme og diskriminering. Hverdagsrasisme bidrar til å legitimere trakassering og vold, og undergraver de verdier vårt samfunn er bygget på. Vi må verne om grunnleggende verdier som toleranse, medmenneskelighet og solidaritet. Komiteen mener at det viktigste holdningsskapende arbeidet skjer i hverdagen; på skolene, arbeidsplassen og i nærmiljøet.

Komiteen vil hevde at en effektiv innsats mot rasisme og diskriminering krever kontinuerlig, fokusert og langsiktig arbeid. Rasisme forekommer også mellom ulike minoritetsgrupper, og dette er heller ikke akseptabelt.

Komiteen viser til at rettslige og formelle reguleringer primært bør brukes for å sikre at grunnleggende rettigheter og beskyttelse av enkeltindivider ivaretas. I et fleretrisk samfunn må man akseptere grader av forskjellighet i valg av livsform. Komiteen mener det er et klart skille mellom private preferanser og forhold som det offentlige skal ha rett til å gripe inn i.

Komiteen viser til sine respektive merknader i Innst. O. nr. 69 (2004-2005) om lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at Stortingets flertall ikke gikk inn for en aktivitetsplikt i den nye diskrimineringsloven. En slik aktivitetsplikt ville være viktig både for å synliggjøre diskriminering og skape en bevisstgjøring og ansvarliggjøring hos partene for å styrke vern mot diskriminering. Flertallet mener det i et integrerings- og mangfoldsperspektiv er spesielt

viktig med tiltak som kan styrke mangfoldet og minske enhver forskjellsbehandling og diskriminering.

Flertallet vil vise til at det nå er vedtatt lovbestemmelser mot diskriminering på boligmarkedet. Flertallet vil understreke betydningen av at det finnes tilstrekkelig tilskudds- og startlånmidler slik at det gis mulighet til etablering med egen bolig. I tillegg er det viktig med et stort ikke-kommersielt tilbud i boligmarkedet som gjør det lettere for folk med minoritetsbakgrunn å få tilgang på leiebolig.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til at mange innvandrere og etterkommere opplever diskriminering på boligmarkedet.

Dette flertallet viser for øvrig til sine respektive merknader og forslag i Innst. S. nr. 229 (2003-2004) til Boligmeldingen og Budsjett-innst. S. nr. 5 (2004-2005).

4. MÅL: FOR FØRSTEGENERASJON OG FOR ETTERKOMMERE

4.1 Sammendrag

4.1.1 Nye mål for samfunnstilknytning

På bakgrunn av faktakunnskap, og kunnskap om identitets- og tilhørighetsproblematikk, foreslår Regjeringen nye politiske mål for samfunnstilknytning for innvandrere og barn av innvandrere som vokser opp i Norge. De øvrige målene omfatter hele befolkningen, enten de har innvandrerbakgrunn eller ikke.

Regjeringens mål for samfunnstilknytning har to dimensjoner. Den ene dimensjonen omhandler deltakelse og levekår. Den andre dimensjonen gjelder samfunnstilknytning og tilhørighet. Ambisjonen er at alle som bor i Norge skal oppleve at de blir akseptert for den de er, og ha mulighet til å føle seg hjemme. Samtidig er det viktig å ha realistiske forventninger og lage mål som tar høyde for ulik grad av tilknytning, blant annet ut fra botid. Tilhørighet er vanskeligere å måle enn deltakelse og levekår. Identitets- og tilhørighetsproblematikk må belyses gjennom egnede metoder.

4.1.2 Mål for voksne førstegenerasjons innvandrere

Regjeringen mener at deltakelse i arbeidslivet er det viktigste enkeltstående målet for voksne innvandrere for å sikre økonomisk selvhjulpenhet. Samtidig er det viktig at innvandrere får brukt sine ressurser, enten det er utdanning eller arbeidserfaring. Deltakelse i arbeidmarkedet og egen inntekt er viktig for å åpne dører mot andre deler av samfunnslivet også.

Regjeringen venter at innvandrere setter seg inn i og respekterer grunnlaget for norsk samfunnsliv og politikk. Regjeringen anser dette som en del av den uuttalte samfunnskontrakten man har som borger med det samfunnet man bor i. Alle inviteres til å delta i den demokratiske debatten om hvordan grunnlaget skal forstås og få praktisk innhold. Det er et mål for Regjeringen at

innvandrere i størst mulig grad deltar i det politiske og sivile liv.

Regjeringen forventer til gjengjeld at befolkningen og storsamfunnet viser vilje og evne til å inkludere nye borgere. Det betyr først og fremst å motvirke rasisme og diskriminering og at alle gis like muligheter, rettigheter og plikter. Det må ses på som normalt at en del innbyggere ikke snakker flytende norsk, eller at de snakker med aksent.

Regjeringens mål er at alle foreldre, uansett om de har innvandret eller ikke, har innsikt i hvordan det norske samfunnet fungerer. Hovedhensikten er å kunne veilede og støtte barna ut fra den virkeligheten barna må forholde seg til. For innvandrere innebærer det at de må lære seg norsk. Regjeringen venter samtidig at alle som innvandrer til Norge inntar en aktiv og åpen holdning til de nye omgivelsene, og søker den nødvendige kunnskap ut fra idealet om å kunne ta informerte valg for seg selv og sine barn.

4.1.3 Mål for barn av innvandrere - etterkommere

Regjeringens mål er at alle barn som vokser opp i Norge, uavhengig av foreldrenes fødeland, skal ha samme mulighet for å delta i samfunnet. For etterkommere av innvandrere er Regjeringens mål at de som voksne ikke skal ha systematisk dårligere levekår enn andre, og at de sosiale og økonomiske ulemper foreldrene kan ha fordi de har innvandret, ikke skal gå i arv til barna. For å få dette til må utjevning av levekårsforskjeller for barn skje på mange måter, og så tidlig som mulig, blant annet gjennom selektive tiltak og ved like muligheter i barnehage og utdanning.

Regjeringen mener at utdanning er det viktigste enkeltstående innsatsområdet for å forebygge et samfunn i framtiden, der store sosiale og økonomiske forskjeller i befolkningen følger etniske skillelinjer. Begrunnelsen er at utdanning har stor betydning for situasjonen på andre levekårsområder. Hvordan det går med barn av innvandrere i skole og utdanning blir derfor det viktigste målet på om politikken lykkes for denne gruppen.

Regjeringen mener at det gir feil signaler å snakke om hvorvidt barn og unge som vokser opp i Norge er integrert eller ikke, som om de var voksne utlendinger som har innvandret og skal innlemmes i et nytt samfunn. Et riktigere perspektiv er om de unge deltar i samfunnet og faktisk er og føler seg inkludert.

Regjeringens mål er at alle som vokser opp i Norge skal oppleve at de hører til og at de aksepteres for den de er.

Regjeringen mener det er viktig at alle borgere blir vant til å håndtere det nye mangfoldet på en naturlig måte. Det oppnås gjennom erfaring og kontakt.

Regjeringens mål er at barn med innvandrede foreldre skal delta på lik linje med andre i det sivile og politiske samfunn.

Regjeringen mener at mangfoldet blant dagens unge representerer likeverdige måter å være norsk på. Hvis mangfoldet i verdier, religiøs overbevisning eller livsstil fører til spenning og konflikt, må dette håndteres

innenfor demokratiske rammer og med legitime politiske virkemidler av alle parter.

4.2 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til merknader under kapittel 5.

Flertallet slutter opp om målene for integrerings- og inkluderingspolitikken overfor innvandrere og deres etterkommere. Barn som har vokst opp i Norge er ikke innvandrere og har lik rett til å påvirke utviklingen av det norske samfunnet som alle andre norske borgere. For å sikre at alle har denne likeverdige retten til å forme sin egen og samfunnets utvikling, er det nødvendig med en konsekvent likestillingspolitikk der den enkeltes behov står i sentrum.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener imidlertid at meldingen ikke skisserer tilstrekkelig med tiltak for å nå ambisjonene som settes opp i målformuleringene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil ta sterk avstand fra Regjeringens mål om å etablere egne arenaer for innvandrergupper. Det er et beviselig faktum at slike arenaer bidrar til avstand og konflikt istedenfor å skape samhandling og integrering. De arenaer som er under offentlig kontroll må være utformet og konstruert for hele befolkningen, noe annet vil etter disse medlemmers syn bidra til å hindre integrering. Disse medlemmer vil i den sammenheng vise til de erfaringer som blant annet Sverige har med gettotendenser og de direkte negative effektene dette har på samfunnet for øvrig.

5. RAMMER FOR POLITISK STYRING

5.1 Sammendrag

5.1.1 Innledning

Regjeringens prinsipielle standpunkt er at mange problemstillinger ikke bør håndteres politisk, men overlates til prosesser i det sivile samfunnet. Det er ikke alt som egner seg til å styres politisk. Statlige myndigheter har imidlertid et ansvar for å stimulere til prosesser i det sivile samfunnet, for eksempel gjennom forskning, informasjon og tilrettelegging for et levende organisasjonsliv og en frivillig sektor.

Regjeringen vil motarbeide utviklingen av nye, store sosiale og økonomiske forskjeller som systematisk følger etniske skillelinjer. Like muligheter for alle til å delta på ulike samfunnsarenaer, som utdanning og arbeidsliv, er den viktigste forutsetningen for å hindre at det utvikler seg segregerte og isolerte miljøer.

Politikken må ta hensyn til at samfunnsborgerne har ulike prioriteringer, og at dette kan resultere i ulikhet i levekår og livsstil. Atferd og forhold som strider mot norsk lov kan imidlertid ikke aksepteres. Det er en politisk utfordring å ta stilling til hvilke typer ulikhet og

forskjellighet politiske myndigheter bør reagere overfor.

5.1.2 Internasjonale menneskerettigheter gir rammer for nasjonal styring

Norge har sluttet seg til en rekke menneskerettighetskonvensjoner, som legger rammer for det nasjonale, politiske handlingsrommet. Internasjonale menneskerettighetsforpliktelser er styrende for norsk lovgivning på en rekke områder. Bestemmelsene i konvensjonene som er inkorporert gjennom menneskerettsloven, skal dessuten ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning, jf. lovens § 3. Regjeringen har fremmet forslag for Stortinget om at FNs kvinnekonvensjon inkorporeres gjennom likestillingsloven og at FNs rasediskrimineringskonvensjon inkorporeres gjennom den nye loven mot diskriminering på grunnlag av etnisitet, religion mv., jf. Ot.prp. nr. 35 (2004-2005) og Ot.prp. nr. 33 (2004-2005).

Det kan oppstå et spenningsforhold mellom ulike menneskerettigheter. Regjeringens grunnholdning er at dersom individets rettigheter krenkes, må hensynet til individet gå foran hensynet til gruppens ønske om å opprettholde sine tradisjoner. Kvinners og barns rettigheter må gis et spesielt sterkt vern fordi de er mer sårbare for overgrep og frihetsinnskrenkninger enn menn. Det er ulike syn på internasjonale menneskerettigheters betydning for demokratiets og folkestyrets stilling. Denne debatten har relevans for politikken for mangfold. I Makt- og demokratiutredningen (NOU 2003: 19 Makt og demokrati s. 30-32) påpekes det at sosiale og kulturelle problemer i økende grad blir regulert gjennom lover og direktiver. Nedfelling av rett til likestilling og rettigheter for kulturelle minoriteter blir nevnt som eksempler.

Regjeringen tar sikte på å følge opp Makt- og demokratiutredningen med en stortingsmelding våren 2005.

5.1.3 Hva kan og bør styres?

Regjeringens mål er at alle skal ha like muligheter og rettigheter til deltakelse, uavhengig av kjønn og bakgrunn. Alle samfunnsborgere møter begrensninger i forhold til idealet om valgfrihet. Personer som tilhører ulike mindretall i befolkningen kan i tillegg møte andre hindringer enn flertallet, eller hindringene kan være flere eller opptre i en annen form. Hovedtyper av begrensninger:

- Skjev fordeling av økonomiske og materielle goder, og av kunnskap
- Direkte og indirekte diskriminering
- Holdninger, tradisjoner og handlemåter hos individer eller innen grupper og miljøer.

De tre hovedtypene av begrensninger på idealet om retten til å gjøre selvstendige valg, kan i ulik grad påvirkes med politiske virkemidler. Spørsmålet er hva som skal gjøres til gjenstand for politisk styring og hvilke virkemidler som anses som legitime.

Etter Regjeringens syn går det et vesentlig skille mellom lovstridige handlinger og de som ikke rammes av norsk lov.

Når det gjelder handlinger som er forbudt ved lov, er det statens oppgave å arbeide for at lovene blir respektert og overholdt, og å sanksjonere eventuelle lovbrudd. Nyere innvandring stiller samfunnet overfor former for kriminalitet som det er begrenset erfaring med fra tidligere. I meldingen er det gitt en nærmere omtale av tvangsekteskap, kjønnslemlestelse, ulovlig skolefravær, bigami og etnisk diskriminering, rasistisk vold og trakassering. Mange av sakene kan være vanskelige å avdekke, og de reiser spesielle problemer fordi de finner sted innen familien og i til dels lukkede sosiale miljøer.

Hensynet til enkeltmenneskets valgfrihet tilsier at alle må akseptere at noen gjør valg og prioriteringer man er uenig i eller ikke forstår. Av og til ønsker likevel myndighetene å påvirke handlingsvalg som kan virke undertrykkende eller begrensende for den enkelte eller for dennes familie eller barn, eller som kan ha uønskede konsekvenser for samfunnet, selv om handlingene ikke er ulovlige eller vurderes som egnet for lovforbud.

Hvis uønskede handlinger er resultat av verdikonflikter, kan lover og regler i enkelte tilfeller være aktuelle virkemidler. I de fleste tilfeller vil imidlertid opplysning/informasjon og økonomiske incentiver være mer aktuelle. Dersom årsaken til bestemte handlingsvalg er kunnskapsmangel, er informasjon et nødvendig tiltak. Informasjon og tiltak må tilpasses målgruppens forutsetninger. Det er særlig viktig at gruppene selv tas med på råd i tiltaksutforming. I noen tilfeller bør også informasjons- og opplysningsarbeidet overlates til gruppene selv.

5.1.4 Grunnlag for tillit og prosedyrer for dialog

Mange bekymringer i norsk innvandrings- og integreringsdebatt handler om hvordan nye borgere passer inn i det som oppleves som et eksisterende verdifelleskap.

Lovgivning og politiske tiltak må oppfattes som legitime hvis de skal få tilsiktet effekt.

Det finnes flere måter å forebygge disse bekymringene på. En vei å gå er å styrke det politiske fellesskapet gjennom felles plikter og rettigheter som gjelder for alle, samt klare prosedyrer for samhandling og konfliktløsning. Det andre er å tilrettelegge for at det utvikler seg et visst sosialt "lim" mellom borgerne, gjennom felles erfaringer, historie og opplevelser. Det forutsetter at det eksisterer møteplasser og felles samfunnsordninger/institusjoner, for eksempel skolen, hvor borgerne treffes, blir kjent og lærer å forstå hverandres ulike forventninger.

Fellesskapet kan også være bygget på felles verdier i moralske og etiske spørsmål.

At berørte grupper selv får mulighet til å påvirke hvilke tiltak som skal iverksettes og hvordan det skal gjøres, kan bidra til å gi politikken legitimitet.

Det er viktig at representanter for alle samfunnsinteresser får mulighet til å ytre seg. Brukerretting av

offentlige tjenester og tilpassede ordninger som tar hensyn til ulike behov, er et av flere mulige svar på den demokratiske utfordringen som eksistensen av permanente mindretall innebærer.

5.1.5 Regulert innvandring og inkludering - avveining av hensyn

Politikken som føres for å regulere innvandringen er ikke tema for denne stortingsmeldingen. Reguleringspolitikken har likevel en nær sammenheng med meldingens tema. Måten reguleringspolitikken håndteres på er viktig for debattklimaet, for tillitsforholdet mellom grupper og for enkeltpersoners tillit til statlige myndigheter. Den gir muligheter og legger begrensninger på hvordan den enkelte og dennes familiemedlemmer kan forflytte seg over landegrenser, og for deres rettigheter i Norge.

Behovet for å kontrollere og regulere innvandringen, og målsettingen om inkludering og likeverdig deltakelse for alle innbyggere, står delvis i et spenningsforhold til hverandre. Målsettingene må vurderes kontinuerlig i forhold til hverandre, og effektene av innvandringsregulerende tiltak må evalueres. Det er nødvendig for å unngå at omkostningene ved politikken for grupper og enkeltpersoner blir urimelig store i forhold til det man oppnår med tiltakene.

5.1.6 Hva kan vi lære fra andre politikkfelt?

5.1.6.1 SAME- OG MINORITETSPOLITIKKEN

I likhet med politikken overfor innvandrere, blir politikken overfor samer og nasjonale minoriteter til i et spenningsfelt mellom idealet om likhet og idealet om mangfold. Mens politikken overfor disse gruppene tidligere var preget av hard fornorsking og tvungen assimilering, står retten til å bevare og videreutvikle egen kultur sterkt i dag.

Selv om det kan trekkes lærdom fra politikken som føres overfor samer og nasjonale minoriteter, er det en del grunnleggende forskjeller som gjør at politikken for nyinnvandrede grupper blir annerledes. Samer og nasjonale minoriteter har konvensjons- og lovfestede rettigheter som grupper. Dette innebærer blant annet at staten har et ansvar for aktivt å opprettholde og støtte samers og nasjonale minoriteters kultur. For innvandrere er bevaring av egen kultur i hovedsak en privat og frivillig sak.

5.1.6.2 LIKESTILLINGSPOLITIKKEN

Tidlige kampsaker for kvinner i Norge gjaldt blant annet adgang til høyere utdanning og til kvalifisert inntektsgivende arbeid. Kravene gjaldt ikke-diskriminering og formelt like rettigheter og muligheter. I dag er det tilsvarende utfordringer i forhold til likestilling for innvandrere og deres etterkommere.

Politiske tiltak kan ha utilsiktede virkninger. Mål og virkemidler må derfor hele tiden vurderes opp mot hverandre. Det er for eksempel viktig å vurdere hvordan aktuelle reformer påvirker forhold mellom kvinner og menn, og om den generelle familie- og likestillings-

politikken får andre konsekvenser for innvandrerbefolkningen enn for andre.

Et viktig krav fra kvinnekampen i Norge har vært å gjøre private spørsmål til offentlige anliggender, i den betydning at familielivet ikke skulle være unntatt fra offentlig innsyn og regulering.

En annen lærdom fra likestillingspolitikken er at formelt like rettigheter (ikke-diskriminerende lov og regelverk) er et nødvendig grunnlag, men ikke tilstrekkelig for å sikre reelt like muligheter. De senere årenes likestillingspolitikk har gått ut på å gjøre likestilling mellom kjønnene til et integrert perspektiv i all offentlig politikk. I forhold til innvandrerbefolkningen anser Regjeringen kvotering for å være et uaktuelt virkemiddel. Regjeringen vil føre en politikk basert på individuell tilpasning av tjenester og et lovverk som gir beskyttelse mot diskriminering. Sammenslåingen av Likestillingsombudet, Likestillingssenteret og SMED fra 2006 vil gi økte muligheter til å bruke erfaringer fra kjønnslikestillingsarbeidet i arbeidet for etnisk likestilling, og omvendt.

5.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at likestilling mellom kjønnene er en ufravikelig del av vårt verdigrunnlag og en nødvendig forutsetning for et likeverdig samfunn. For å lykkes bedre i integreringspolitikken er det helt nødvendig å sette kvinner i fokus, herunder å bedre jenters oppvekstvilkår og kvinners muligheter til personlig utvikling og økonomisk selvstendighet.

Utviklingen av velferdsstaten har lagt et godt grunnlag for kvinners inntog i arbeidslivet og gjort kvinner mer økonomisk selvstendige. Frihet, likeverd og selvstendighet er forutsetninger for å delta og medvirke i et demokratisk samfunn. Norge har fremdeles ikke oppnådd reell likestilling. For innvandrerkvinner kan det innebære en dobbelt belastning, i form av både å være kvinne, og å bli utsatt for diskriminering som følge av etnisk bakgrunn.

Komiteen viser til at verdiene frihet, likhet og selvstendighet ikke står like sentralt i alle miljøer. Kastesystem, kjønnsdeling og generasjonskonflikter eksisterer stadig i opphavslandene til nye norske medborgere. I land med svakt utviklede velferdssystemer har familien en langt mer sentral plass. Ærestenkning og kontroll av kvinners seksualitet kan gjøre det vanskeligere for enkelte kvinner å oppnå selvstendighet. Komiteen mener at kvinner skal ha like muligheter til å ta selvstendige frie valg for sine egne liv. En forutsetning for å ta egne valg er at valgmulighetene er reelle. Norske myndigheter har et ansvar for å sikre ungdom og kvinners rett til å ta egne valg. Mangel på selvbestemmelse, begrensninger i kontakt og deltakelse i samfunnslivet, skal ikke aksepteres.

Komiteen viser til de respektive merknadene i Innst. O. nr. 69 og Innst. O. nr. 70, jf. hhv. Ot.prp. nr. 33 (2004-2005) og Ot.prp. nr. 35 (2004-2005) om diskriminering.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil forby det muslimske plagget hijab i grunn-

skolen. Det er ikke fordi Fremskrittspartiet ikke respekterer muslimers trosfrihet, men fordi disse medlemmer ikke tolererer at jenter i ung alder systematisk indoktrineres til å akseptere at kvinner er underlegne og kan undertrykkes som voksne.

Disse medlemmer anklages likevel nå systematisk av representanter fra det islamistiske miljøet i Norge for å ikke ha respekt for muslimer, og at disse medlemmer er så etnosentriske at de ikke ser verdien i andre kulturers uttrykk. Disse medlemmer vil fremheve at dette ikke er riktig. Disse medlemmer vil vise til at Athar Akram, redaktør i Ung Muslim, hevdet i Dagbladet 6. mars 2004 at Fremskrittspartiet vil forby muslimske jenters frihet, og prøver å gi seg selv og alle andre norske muslimer en kunstig offerrolle. Men de reelle ofrene i denne saken er etter disse medlemmers syn de 5-6 år unge jentene som tildekkes med hijab av sine fundamentalistiske muslimske foreldre. Det er de som krever at kvinner skal skjule seg for menn som er frihetens virkelige fiender. Da er barn selvfølgelig de første ofre.

Disse medlemmer vil vise til at norske muslimer konstruerer et bilde av samvittighetsfulle, dypt religiøse muslimske jenter som i troen på Koranens leveregler kler seg i hijab. Dette er etter disse medlemmers syn mildt sagt en omskrivning av de faktiske forhold, da disse medlemmer sterkt tviler på at et 5 år gammelt barn kan ha en slik tro. Hvis det er slik mange muslimske organisasjoner hevder, at Koranen pålegger jenter som har kommet i puberteten å bruke hijab, så kan ikke disse medlemmer se at et forbud i grunnskolen (altså til de er 15) kan være særlig problematisk.

Disse medlemmer vil videre forby bruken av den heldekkende burkaen og heldekkende niqab ut videregående skole. Burka er absolutt heldekkende, og jentene har ikke annet enn en smal nettingslisse å se gjennom. Plagget er 100 pst. hemmende i undervisningsøyemed, og Sverige har nylig gitt skolene anledning til å forby bruken av det, nettopp med denne begrunnelsen. Islamistene kunne ha brukt de samme argumentene som de bruker mot hijabforbudet, men antakeligvis ser de det opinionstruende i å forsvare at uskyldige småjenter skal kles i et plagg som så til de grader er hemmende i dagliglivet.

Komiteen er av den oppfatning at det også på andre arenaer skjer overgrep mot unge jenter i innvandrer miljøer og at disse områdene også må få fokus. I denne sammenheng vil komiteen vise til overgrep knyttet til kjønnslemlestelse. Det hersker etter komiteens syn ingen tvil om at dette er et svært alvorlig problem som får dramatiske konsekvenser for de som blir utsatt for dette. Dette er et problem som fremdeles eksisterer i Norge.

Komiteen vil understreke at kjønnslemlestelse er en alvorlig kriminell handling overfor jenter, uansett hva tradisjonen eller kulturen sier om det. Komiteen vil styrke arbeidet mot kjønnslemlestelse gjennom informasjon, skolehelsetjeneste og helsetjeneste for ungdom.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til at alle offentlige instanser som helsepersonale, skole, barnehage mv. i dag allerede har en meldeplikt til barnevernet hvis det er grunn til alvorlig bekymring. Utført omskjæring faller absolutt inn under denne kategorien. Barnevernet har da en lovpålagt plikt til å starte en undersøkelsessak.

Komiteen viser til at det i tillegg står klart i kjønnslemlestelsesloven at offentlige virksomheter så som skole, barnevern og helsevesen i tillegg til forstandere og ledere i trossamfunn har plikt til å søke å avverge kjønnslemlestelse. Hvis de unnlater å gjøre dette, vil de kunne straffeforfølges.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener det er bedre for det enkelte barn å bli møtt av barnevernet framfor politiet. Barnevernet besitter ressurser og kompetanse som politiet ikke er i besittelse av. Dessuten har de en mulighet til å iverksette tiltak, enten dette er frivillige hjelpetiltak eller omsorgsovertakelse. Det betyr imidlertid ikke at barnevernet ikke skal melde fra til politiet. I barnevernloven gis det en åpning for at barnevernet kan gi opplysninger videre til politiet hvis det er snakk om straffbare forhold som fysisk mishandling og overgrep. Flertallet viser til at barnevernet i dag ikke har automatisk meldeplikt til politiet ved avdekking av kjønnslemlestelse av barn, men de skal ha svært gode grunner for ikke å melde fra om legemsfornærmelser. Flertallet mener det offentlige skal bidra til at offentlig påtale finner sted. Taushetsplikten står ikke i veien for å kunne gjøre dette. Dette praktiseres likevel ulikt i dag, men kan endres gjennom et rundskriv fra kommune eller departementet. Det trengs derfor ikke nødvendigvis noen lovendring. For eksempel har Oslo kommune sendt ut rundskriv om at fysisk mishandling alltid skal meldes til politiet fra barnevernets side.

Flertallet viser til at helsekontroll av barn i dag er en lovpliktig oppgave for kommunene, men undersøkelsene er frivillige. Flertallet mener det bør vurderes hvorvidt de skal være obligatoriske og også inkludere sjekk av jenter på lik linje med det som gjøres for gutter. Hos gutter sjekkes det blant annet at testiklene er falt ned. Forslaget om tilsvarende undersøkelser for jenter innebærer ikke en gynekologisk undersøkelse, dvs. en undersøkelse av indre kjønnsorgan. Ifølge internasjonale eksperter kan kjønnslemlestelse ses med det blotte øyet, og går derfor under karakteristikken "klinisk observasjon".

Flertallet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utrede innføring av klinisk observasjon av alle barns kjønnsorganer ved dagens helsekontroller, samt utrede omfanget av slike kontroller og om de skal være obligatoriske."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet krever at politikerne tar ansvar og ikke forbigrår utfordringen knyttet til kjønnslemlestelse i stillhet. På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme de nødvendige forslag for å innføre obligatorisk helsekontroll hvert år av piker og unge kvinner som befinner seg i risikogrupper for kjønnslemlestelse."

Komiteen vil påpeke at særlig mange kvinner fra strengt troende muslimske samfunn ikke får gå selv til helsetjenester uten mannlig følge. Det betyr at de er totalt avskåret fra muligheten til å snakke om og søke hjelp i en ytterst vanskelig situasjon, som det vil være å erkjenne en lesbisk legning.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at det er rimelig grunn til å anta at det er særdeles vanskelig å tilhøre en minoritetsgruppe og samtidig være homofil. Lesbiske og homofile er ikke bare utsatt for generelle fordommer i samfunnet, men kan i tillegg bli utsatt for enda strengere fordømming fra sin egen etniske gruppe. Flertallet vil hevde at det er grunn til å tro at mennesker i denne situasjonen lever et dobbeltliv og er i en konstant angst for å bli avslørt. Lesbiske og homofile som tilhører en minoritetsgruppe, er heller ikke nødvendigvis kjent med det norske sosial- og helsesystemet for å søke hjelp.

Flertallet er av den oppfatning at det er et paradoks når Regjeringen viser til det internasjonale rammeverk av menneskerettighetskonvensjoner og viktigheten av at kvinners og barns rettigheter gis et spesielt sterkt vern fordi de er mer sårbare overfor overgrep og frihetsinnskrenkninger enn menn. Dette samtidig med at man har gitt barn et slikt vern ved å inkorporere FNs barnekonvensjon i menneskerettsloven, mens Regjeringen ikke har funnet grunn til å gi kvinner det spesielt sterke vern som de selv påpeker. Kvinnekonvensjonens inkorporering i likestillingsloven fremfor i menneskerettsloven gir denne konvensjonen en lavere rang i forhold til norsk lovverk.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til merknader i Innst. O. nr. 70 (2004-2005) om lov om endring i likestillingsloven.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet er klar over at innvandringspolitikken ikke er fokusert i denne meldingen, men integrering må også ha fokus på den enkelte mulighet til å skape seg identitet og tilknytning. Dette skjer ofte i sammenheng med trygge rammer for familieforhold, og i den sammenheng mener disse medlemmer at Regjeringen må revurdere de økonomiske grensene som i dag ligger til grunn for

mulighet til familiegjenforening. Det bør være rom for å sette disse ned til et beløp som samsvarer med hva ulike andre grupper får utbetalt i ulike stønader og må klare seg med på månedlig basis. I tillegg er det viktig å se at ved familiegjenforening vil økonomi kunne styrkes ved at andre familiemedlemmer også får mulighet til arbeid og inntekt.

Disse medlemmer viser til merknader og forslag om dette i Innst. O. nr. 103 (2002-2003).

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til sine merknader og forslag under behandlingen av Ot.prp. nr. 2 (2004-2005), jf. Innst. O. nr. 31(2004-2005):

"Disse medlemmer er kjent med at det generelle underholdskravet blir vurdert. Begrunnelsen for forslag til endring i introduksjonsloven er at denne gruppen blir underholdt av herboende. Disse medlemmer vil peke på at det i denne sammenheng er viktig at underholdskravet er reelt slik at ikke denne gruppen blir overført til kommunenes sosialbudsjett. Disse medlemmer vil henstille om at det ved arbeidet med den generelle underholdsplikten legges vekt på en helhetlig økonomisk vurdering basert på f.eks. SIFOs satser om underhold, og at det også vurderes å ta hensyn til lovpålagte økonomiske forpliktelser f.eks. bidrag. Det fremmes følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen i det pågående arbeid med et generelt underholdskrav ved familiegjenforening, å legge vekt på en helhetlig økonomisk vurdering. I denne sammenheng ber Stortinget Regjeringen om også å vurdere en økning av beløpets størrelse.""

Disse medlemmer viser videre til at departementet i disse dager har på høring et forslag om at det skal gjøres unntak fra kravet til underhold der barn under 15 år søker om gjenforening med foreldre i Norge, eller der foreldre søker gjenforening med barn i Norge.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at muligheten for å kunne få besøk av slektninger og venner er svært viktig for å føle seg hjemme i et samfunn. Disse medlemmer viser til at enkelte av de land der en stor del av Norges innvandrerbefolkning kommer fra, har høy avslagsprosent ved behandling av besøksvisum. Fra Pakistan ble eksempelvis 2 535 av 3 817 visumsøknader avslått i 2004. Disse medlemmer viser til merknader i Innst. S. nr. 114 (2004-2005). Disse medlemmer vil derfor fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen gjennomgå visumpolitikken med utgangspunkt i den velferdsmessige betydningen det er å kunne få besøk som bosatt i Norge."

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til Innst. S. nr. 114 (2004-2005) der Stortinget ber Regjeringen om å utrede en eventuell ny ordning for behandling av turistvisum med sikte på å korte ned behandlingstiden

for visumsøknader, samt å gjøre det enklere å få innvilget visum.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at de som gifter seg med en herboende og innvilges familiegjenforening må få bosetningstillatelse med en gang, slik som i Canada. Det å gifte seg er en alvorlig handling, likeså å flytte til et annet land for å leve ut ekteskapet. Det er dypt urimelig at den som flytter til et annet land skal bære hele risikoen hvis ekteskapet ikke fungerer. Det meldes blant annet om kvinner som utsettes for uverdige forhold de ikke tør bryte ut av fordi de mister oppholdstillatelsen dersom ekteskapet brytes.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen foreslå å endre reglene for å få bosetningstillatelse, slik at de som innvilges familiegjenforening får bosetningstillatelse med én gang."

Komiteen mener at for å unngå proformaekteskap og serieekteskap fra herboende bør det innføres en egen proformaparagraf i utlendingsloven, i tråd med utlendingslovutvalgets innstilling. I tillegg bør det etter kanadisk modell vurderes innført forsørgeransvar i tre år for den som henter ektefelle til Norge fra utlandet. Det innebærer at den herboende er økonomisk ansvarlig overfor staten dersom den som kommer til Norge har behov for sosialstøtte eller overgangsstøtte fra det offentlige de tre første årene vedkommende bor her.

Komiteen fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utrede en ordning med forsørgeransvar for herboende som familiegjenforenes med ektefelle i Norge."

6. BARN OPPVEKST - EKSEMPLER PÅ NYE UTFORDRINGER OG DILEMMAER

6.1 Sammendrag

Innledningsvis i kapitlet slås det fast at prinsippene som er nedfelt i barneloven og FNs barnekonvensjon skal være retningsgivende for samfunnets tilrettelegging av barns oppvekst. Prinsippet om barnets beste skal ligge til grunn i forhold til beslutninger som tas i forhold til alle barn, uavhengig av etnisk, nasjonal eller kulturell bakgrunn.

Meldingen peker på konflikter som kan oppstå mellom foreldre og representanter for myndigheter og stor-samfunn om hva som tjener barna best og hvordan foreldrene bør opptre i foreldrerollen. Det kan også være ulike oppfatninger om hva som er foreldrenes ansvar og hva som er samfunnets. Og konflikter kan oppstå innad i familiene, mellom voksne og barn.

Regjeringen peker på to hovedutfordringer i møtet mellom ulike idealer og praksis for barneoppdragelse:

Myndighetspersoner og offentlig ansatte kan mangle kompetanse til å skille mellom det som er ukjent og det

som er bekymringsfullt. Behovet for generell kompetanseheving for å håndtere mangfold blant brukerne drøftes i meldingens kapittel 12 om tilpasning av offentlige tjenester.

Ved at foreldre har bosatt seg i Norge, er det lagt noen premisser for barns oppvekst. Det må tilrettelegges for at foreldre får nyansert kunnskap og egen erfaring om hva slags samfunn barna deres vokser opp i, og å bekjempe tradisjoner og fordommer blant foreldre som begrenser barns muligheter og fratar dem deres rettigheter. Voksnes egen deltakelse i arbeids- og samfunns- liv er den viktigste kilden til slik erfaring.

6.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til merknader under kapittel 8 og 9.

Komiteen er av den oppfatning at integreringstiltak for barn med innvandrerbakgrunn må starte ved fødsel og følge barn og foreldre opp gjennom barnehage og skole. Man må kartlegge de enkeltes behov og støtte opp med tiltak som er tilpasset deretter.

Komiteen mener at dette er av stor viktighet for å få til en god integrering hvor både barn og foreldre føler seg ivaretatt, og hvor barna gjennom oppveksten ikke føler at de faller utenfor på grunn av manglende språk, forståelse, identitet og tilhørighet. Kommune- økonomi må ikke sette noen hindre for slik integrering og mulige tiltak.

7. TILKNYTNING, IDENTITET OG TILHØRIGHET

7.1 Sammendrag

I meldingen drøftes ulike aspekter ved identitet og tilhørighet knyttet til migrasjon generelt, med særlig vekt på barn og unge som vokser opp i Norge. Når det gjelder tilknytning og tilhørighet, er Regjeringens mål at alle skal oppleve aksept for den de er.

I diskusjonen rundt identitet stilles ofte spørsmålet om hva det vil si å være norsk.

Å være norsk kan henseile på statsborgerskapet, som innebærer rettigheter og plikter som bare statsborgere har. Men utviklingen i Norge de siste tiårene har gått i retning av at statsborgerskapet har fått mindre å si for borgernes formelle rettigheter. Regjeringen mener likevel at statsborgerskap har en positiv sammenheng med deltakelse, og dermed den enkeltes tilknytning til samfunnet. Meldingen understreker betydningen av lojalitet til de grunnleggende verdiene i det norske samfunnet, som demokratiske spilleregler, menneskerettigheter og kjønnslikestilling. Regjeringen mener at statsborgerskapet, symbolsk og faktisk, understreker at statsborgerne slutter seg til disse verdiene. Regjeringen ønsker som hovedregel at norske borgere bare har ett statsborgerskap, og ikke flere, som noen land tillater. Regjeringen har i Ot.prp. nr. 41 (2004-2005) lagt fram forslag til ny statsborgerlov.

Årsaken til utvandring antas å ha stor betydning for hva slags tilpassingsstrategi en velger i de nye omgivelsene, både praktisk og mentalt. Undersøkelser viser at motivasjonen for å opprettholde sterke bånd til opp-

rinnelseslandet også påvirkes av situasjonen i det nye landet.

Mer flytting over landegrensene og økt globalisering på alle samfunnsområder vil trolig bidra til at flere mennesker utvikler transnasjonale tilværelser og identiteter. Den enkelte forholder seg til flere land i sitt hverdagsliv.

Regjeringens mål for all ungdom som vokser opp i Norge, er at de i størst mulig grad skal kunne velge hvem de vil være, hvem de vil identifisere seg med, og hvordan de vil uttrykke seg selv. Ingen skal bli begrenset i sine muligheter i samfunnet på grunn av hudfarge, religion eller kulturell bakgrunn, eller fordi de har innvandrereforeldre. Retten til å gjøre selvstendige valg innebærer også retten til å velge bort noe som andre legger stor vekt på.

I meldingen drøftes medias ansvar for påvirkning av folks holdninger. Det påpekes blant annet at det er en utbredt kritikk at mediene framstiller personer med innvandrerbakgrunn som representant for en gruppe, og ikke som selvstendige individer. Meldingen viser til at det er en økende bevissthet i media om eget ansvar for holdningsdannelse.

Statistisk sentralbyrås (SSB) undersøkelse av den norske befolkningens holdninger til innvandrere og innvandring fra 2003, viser et sammensatt bilde. Hovedtendensen er at befolkningens holdning til innvandrere er stabil, samtidig som den er blitt noe mer positiv. Undersøkelsen viser at personer som har kontakt med innvandrere har mer positive holdninger til innvandrere enn personer uten slik kontakt.

7.2 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at meldingen i for liten grad drøfter utfordringer knyttet til at Norge ikke bare er blitt flerkulturelt, men også multireligiøst. Derfor trenger vi en religionspolitikk som reflekterer denne nye virkeligheten.

Spørsmålet om religionsfrihet, likebehandling av tros- og livssynssamfunn og spørsmålet om statlig økonomisk støtte til religiøse samfunn, er sentrale spørsmål i en flerkulturell kontekst.

Flertallet viser til at vårt begrep om religionsfrihet er utviklet innenfor en kristen forståelse og har i utgangspunktet dreid seg om hvordan ulike kristne samfunn skulle sikres sine rettigheter. Vårt begrep om religionsfrihet møter nye utfordringer i møtet med andre religioner, særlig i forhold til vårt skille mellom religion som tro og som samfunnssystem. Flertallet mener at disse manglende grensene i dag skaper flere dilemmaer ved at man i religionsfrihetens navn, og med henvisning til religionsfrihet, kan påberope seg en rett til beskyttelse for kritikk av forhold som det kan være nødvendig å diskutere åpent i et demokrati. På den andre siden er det viktig å respektere andre tros- samfunns indre forhold, der dette ligger innenfor rammene av norsk lov.

Flertallet mener det er et avgjørende poeng for tilhengerne av folkekirken at den skal være åpen og

demokratisk. Det er ikke gitt samme oppmerksomhet på andre religiøse samfunns måter å organisere sitt arbeid. Minoritetsspråklige barn deltar gjerne aktivt i religiøse aktiviteter.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet mener at det derfor er viktig at de religiøse ledere mestrer norsk og har kunnskap om norske samfunnsforhold. Disse medlemmer vil derfor etablere et obligatorisk språk- og samfunnsfagkurs for religiøse ledere som skal ha sitt virke i Norge.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at det må etableres unntak for de som kan dokumentere tilsvarende kunnskaper. Kurset må gjennomføres for at arbeidstillatelse skal gis.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at FNs verdenserklæring om menneskerettigheter slår fast at enhver har frihet til alene eller sammen med andre, offentlig eller privat, å gi uttrykk for sin religion eller tro gjennom undervisning, utøvelse, tilbedelse og ritualer. Flertallet mener at religiøse skikker og tradisjoner må respekteres så fremt disse ikke bryter med andre menneskerettigheter.

Komiteen viser til Innst. S. nr. 184 (2004-2005), jf. Dokument nr. 8:27 (2004-2005).

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti vil vise til avtalen om statsbudsjettet for 2005 mellom Fremskrittspartiet og regjeringspartiene:

"Avtalepartene er enige om følgende felles merknad: Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener det er behov for å styrke opplæringen i samfunnskunnskap for religiøse ledere som har flyttet til Norge fra utlandet, for å øke deres forståelse av det norske samfunn og grunnleggende verdier som vårt samfunn er bygget på. Opplæringen avsluttes med en eksamen som må bestås. Disse medlemmer viser til at Regjeringen i St.meld. nr. 49 (2003-2004) Mangfold gjennom inkludering og deltagelse - ansvar og frihet foreslår å innføre slik opplæring. Disse medlemmer støtter dette."

Disse medlemmer mener at denne opplæringen og eksamen må gjelde for alle religiøse ledere uten unntak som ønsker oppholds/arbeidstillatelse i Norge.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, mener at alle som skal fungere som forkynner i trossamfunn i Norge skal ha opplæring i norske samfunnsforhold. Flertallet viser til brev fra Kommunal- og regionaldepartementet av 15. februar 2005 der det redegjøres for arbeidet med å utvikle slik opplæring. Flertallet avventer videre fremdrift i saken.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil fremheve at familiegjenforening primært bør skje der hvor de som ønsker å gjenforenes samlet, har størst tilhørighet. Hovedpoenget med familiegjenforening er ikke at de skal bo i Norge, men at de skal være sammen. I Norge har man dessverre registrert en klar holdning hos mange om at stedet hvor gjenforeningen skjer er viktigere enn hvem man faktisk gjenforenes med. Dette er etter disse medlemmers syn svært beklagelig.

Disse medlemmer mener at man for å verne dem som har nær tilknytning til Norge og som samtidig har et reelt behov for familiegjenforening, må forhindre misbruk av ordningen. I denne sammenheng vil disse medlemmer vise til at Danmark har introdusert nye regler som effektivt har redusert misbruket av ordningen med familiegjenforeningen. Disse medlemmer vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme konkrete forslag som i utgangspunktet kun tillater familiegjenforening for dem som har størst tilhørighet til Norge."

Komiteen har merket seg FNs menneskerettighetskomités innvendinger mot KRL-faget. Komiteen registrerer at Utdannings- og forskningsdepartementet har gjort endringer i faget og fritaksmulighetene. Lovbestemmelsen om at den som skal undervise i KRL skal ta utgangspunkt i grunnskolens formålsparagraf, er foreslått fjernet. Komiteen mener at KRL-faget bør være mest mulig samlende, og derfor ikke forkynnende. Dette er særlig viktig i en tid med religiøst og kulturelt mangfold. Komiteen er kjent med at de foreslåtte endringene iverksettes fra skoleåret 2005/2006.

Komiteen viser til Ot.prp. nr. 91 (2004-2005) som skal behandles i Stortinget våren 2005.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti mener at det er forståelig hvis man åpner for fullt fritak, sett som en overgangsordning. Men det er urovekkende at man tar fritaksmuligheten i bruk som permanent virkemiddel. Da åpner norske myndigheter for en varig konflikt med sentrale menneskerettighetskonvensjoner, som FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter og FNs barnekonvensjon. FNs menneskerettskomité konkluderte i november 2004 med at det norske KRL-faget krenker foreldres frihet til å sørge for sine barns religiøse og moralske oppdragelse.

Disse medlemmer mener det er viktig å ha helheten klart for seg når menneskerettighetene diskuteres. En ensidig vektlegging av foreldrenes oppdragsrett i konvensjonen om sivile og politiske rettigheter kunne tilsa i fritak fra den omdiskuterte KRL-undervisningen er den eneste løsningen. Men ser man Menneskerettighetskomiteens avgjørelse i lys av FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter og FNs barnekonvensjon, mener disse medlemmer at den beste løsningen vil være en full

revisjon av KRL-faget hvor verken helt eller delvis fritak blir nødvendig. Man må få et livssynsnøytralt fag som innholdsmessig må vise respekt for alle religioners verdier.

Komiteens medlem fra Senterpartiet mener det er viktig å beholde et felles kunnskapsfag om kristendom, andre religioner og livssyn for å gi alle elever et felles kunnskapsgrunnlag, og vil derfor beholde KRL-faget. Dette medlem vil samtidig fremheve at det er nødvendig å foreta en gjennomgang for å sikre at faget praktiseres i overensstemmelse med FNs konvensjoner, og sikrer foreldres suverene rett til å bestemme over egne barn når det gjelder trosopplæring.

DEL II UTFORDRINGER FRAMOVER

8. VOKSNES ANSVAR FOR BARNES MULIGHETER

8.1 Sammendrag

Regjeringens mål er at barn av innvandrere skal ha samme muligheter for samfunnsdeltakelse som andre unge. Deres valg må respekteres av både samfunnet, familien og deres sosiale nettverk, så lenge de ikke velger i strid med norsk lov. Dette kapittelet framhever foreldrenes, voksnes og myndighetenes ansvar for å legge til rette for barns muligheter. Understrekingen av de voksnes betydning kommer i tillegg til, og ikke som erstatning for, andre faktorer som virker inn på barnas oppvekstssituasjon, som familiens levekår og mulighet for samfunnsdeltakelse, holdninger i den øvrige befolkningen, diskriminering mv..

Målet er at de sosiale og økonomiske ulempene foreldrene kan ha fordi de har innvandret, ikke skal gå i arv til barna. Det må arbeides på flere områder parallelt.

Foreldrenes tilknytning til arbeids- og samfunnsliv, samt deres helsesituasjon, er ikke bare viktig for dem selv, men også for hva de kan tilby barna. Kommer barnet fra en innvandret familie med ikke-vestlig bakgrunn, er sannsynligheten i dag mye større for at familien lever i inntektsfattigdom enn for andre barn, eller at familien mottar sosialhjelp. Inntektsgapet i forhold til personer uten innvandrerbakgrunn reduseres med økt botid, men forsvinner ikke. Tiltak som bidrar til å forbedre innvandrede familiers generelle levekår, særlig nyankomne flyktningers, er en høyt prioritert oppgave. Regjeringen viser til arbeid med reformer for norskopplæring og introduksjonspolitik, at voksne innvandrere med en oppholdstillatelse som gir grunnlag for bosettingstillatelse, skal få rett og/eller plikt til 300 timer opplæring i norsk og samfunnskunnskap, jf. Ot.prp. nr. 50 (2003-2004) Om lov om endringer introduksjonsloven mv.

Lov 4. juli 2003 nr. 80 om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven) trådte i kraft som en frivillig ordning for kommunene fra 1.

september 2003. Kommunene har plikt til å tilby introduksjonsprogram fra 1. september 2004 til nyankomne innvandrere med behov for det.

Denne politikken står også sentralt i St.meld. nr. 6 (2002-2003) Tiltaksplan mot fattigdom.

Det må også arbeides holdningsskapende og forebyggende for å bekjempe tradisjoner, skikker, fordommer, kunnskapsmangel og tabuer som kan hindre enkelte barn og unge i å få del i de samme muligheter og ha samme valg som man etterstreber for alle barn i Norge. Dette kan bare realiseres ved å engasjere foreldrene selv og miljøer der undertrykkende praksiser, kunnskapsmangel og holdninger kan forekomme, og ved å følge samme tankegang som når man vil endre uønskede praksiser og atferd i befolkningen ellers. Foreldre og andre voksne har stor innflytelse på hva barna får av reelle muligheter gjennom sine verdier, prioriteringer og innstilling til livet i Norge.

Videre må det sørges for at samfunnets sentrale verdier, lovverk og friheter gjøres kjent og blir respektert i alle deler av befolkningen, slik at alle kan få del i dem, uavhengig av opprinnelse eller kulturell bakgrunn. Kunnskapen og bevisstheten om sentrale verdier må høynes i alle deler av samfunnet. Arbeidet mot rasisme og diskriminering og for menneskerettigheter, samt å anerkjenne at det er mange måter å være norsk på, er elementer i politikken for mangfold gjennom inkludering og deltakelse.

Regjeringen mener at innvandrede foreldre må legge til grunn at barna med stor sannsynlighet skal bo i Norge det meste av livet, og være åpne for å diskutere hva som best tjener barnas framtid her.

Et mangfoldig samfunn må ha en gjennomtenkt politikk for å kunne håndtere nye dilemmaer. Regjeringen vil legge til rette for dialog og erfaringsspredning av gode løsninger, og hvordan man på demokratisk vis kan løse uenighet og tydelig markere hvilke verdier og idealer som alle i samfunnet forventes å få del i hvis de ønsker det. Det må arbeides parallelt med tillitsskapende tiltak som kan bygge bro mellom ulike befolkningsgrupper og miljøer. Regjeringen vil oppmuntre til mer aktiv bruk av arbeidsmetoder som bidrar til å utløse ressurser som finnes i grupper som bekymringene gjelder, slik at de blir aktivt trukket inn i arbeidet med å finne løsninger og sette dem ut i livet.

8.2 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til at utjamning av levekår er nødvendig for å oppnå integrering. Flertallet mener at utdanning i så måte er det viktigste virkemiddelet for utjamning.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at inkludering av etterkommerne er tett forbundet med hvilke livsbetingelser førstegenerasjons innvandrere lever under. En isolert satsning på utdanning overfor etterkommerne

vil ikke i seg selv være tilstrekkelig til å oppveie reproduksjon av sosiale forskjeller.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til viktigheten av å inkludere innvandrernes etterkommere. Disse medlemmer viser videre til at meldingen som grunnidé har et klart etterkommerfokus og at den opererer med ulike mål for innvandrere og etterkommere. Disse medlemmer er enige i at det er viktig å være særlig ambisiøs i forhold til innvandrernes etterkommere.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er kritiske til at opp til 90 pst. av andre og tredje generasjons innvandrere henter ektefeller fra hjemlandet. Dette gjør ofte integreringsløpet vanskeligere og kan resultere i at familien som en enhet får større problemer med å delta i det norske samfunn, samt å gi barna en innføring i de norske normer, regler og levesett.

8.2.1 Tvangsekteskap

Komiteen mener at likestilling mellom kjønnene er en ufravikelig del av vårt verdigrunnlag og en nødvendig forutsetning for et likeverdig samfunn. For å lykkes bedre i integreringspolitikken er det helt nødvendig å sette kvinner i fokus, herunder å bedre på jenters oppvekstvilkår og kvinners muligheter til personlig utvikling og økonomisk selvstendighet. I alle henseender skal kvinner registreres som selvstendige subjekter.

Tvangsekteskap er og bør være straffbart i Norge. Komiteen er kjent med at det de siste årene er iverksatt mange hjelpetiltak. Samtidig er det et økende antall personer som søker hjelp for å unngå eller komme seg ut av tvangsekteskap. Innvandringsstoppen fra 1975, kombinert med reglene for familiegjenforening, har økt presset på unge mennesker til å gifte seg mot sin vilje. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at et flertall innvandrere fra land som Pakistan, India, Marokko og Tyrkia gifter seg med en partner fra sitt opprinnelige hjemland. Noen av disse ekteskapene inngås ved tvang. Mange av disse jentene ville foretrukket å velge ektefelle selv, ta utdanning og leve et fritt og selvstendig liv i Norge. Komiteen kan ikke godta undertrykking begrunnet med kultur og tradisjon og vil derfor vurdere å endre dagens regler for familiegjenforening.

Komiteen er opptatt av at nye regler for familiegjenforening skal være treffsikre.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet viser til at det er reist en rekke problemstillinger i merknadsform knyttet til familiegjenforeningspolitikken. Disse medlemmer vil på denne bakgrunn fremme forslag til en helhetlig gjennomgang av spørsmål relatert til familiegjenforeningspolitikken.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med en sak hvor familiegjenforeningspolitikken tas opp i sin bredde, herunder forsørgelseskrav, bostedskrav, personkrets som omfattes av rett til familiegjenforening og en vurdering av alders- og tilknytningskrav."

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener det må settes i verk nye målrettede tiltak mot tvangsekteskap.

Komiteen viser til sine respektive merknader og forslag i Innst. S. nr. 162 (2003-2004) om dekking av utgifter for kvinner på flukt fra tvangsekteskap, Innst. O. nr. 45 (2004-2005) om lov om endring i lov 13. juni 1980 nr. 35 om fri rettshjelp (i saker om tvangsekteskap) samt Innst. O. nr. 43 (2004-2005) om lov om endringer i lov 13. juni 1980 nr. 35 om fri rettshjelp m.m.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet mener flere tiltak bør vurderes, blant annet aldersgrense og tilknytningskrav.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag til lovendring slik at familiegjenforening bare gis til ektefelle og barn under 18 år."

"Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag til lovendring om 24-årsgrense for familiegjenforening med ektefelle."

"Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag til lovendring om innføring av depositum og økt krav til forsørgelsesevne ved familiegjenforening."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag til lovendring om krav om egen bolig som forutsetning for familiegjenforening."

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil gå inn for å innføre en obligatorisk viljeserklæring fra alle norske statsborgere som inngår ekteskap i et annet land i tråd med utlendingslovutvalgets innstilling. Denne må være utstedt i Norge før et ekteskap inngås, i den hensikt at det ikke skal foreligge tvil hos noen parter om at hensikten med reisen til utlandet er å inngå ekteskap.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstre-

parti og Senterpartiet, vil påpeke at uten en slik erklæring, utstedt på f.eks. et sorenskriverkontor, er ekteskapet ikke gyldig. Det må være muligheter til å søke fritak for dette. Et slikt fritak kan innvilges om det ikke finnes noen fare for tvangsekteskap.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener dette tiltaket kan hindre at ungdommer reiser til foreldrenes hjemland i god tro, uten å vite at de der vil bli satt under sterkt press til å inngå ekteskap.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om innføring av en obligatorisk viljeserklæring fra alle norske statsborgere som inngår ekteskap i et annet land, i tråd med utlendingslovutvalgets innstilling."

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at NOU 2004:20 Ny utlendingslov som nylig har vært på høring, drøfter en rekke tiltak mot tvangsekteskap. Disse medlemmer imøteser Regjeringens oppfølging av høringsrunden i arbeidet med ny utlendingslov.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til viktigheten av å ytterligere styrke tiltak for de unge kvinner og menn som har behov for det offentlige eller hjelpeorganisasjoners bistand for å komme seg ut av tvangsekteskap, eller som er på flukt fra slike ekteskapsinngåelser. Flertallet viser i den sammenheng til Dokument nr. 8:28 (2004-2005), Dokument nr. 8:29 (2004-2005) og merknader i denne sammenheng.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti vil vise til arbeidet med ny utlendingslov, hvor flere av de fremsatte forslagene i dette kapitlet omhandles og vurderes. Disse medlemmer vil fremheve viktigheten av at de lovmessige virkemidlene for å forhindre tvangsekteskap ses i sammenheng, for å få størst mulig effekt. Disse medlemmer vil fremheve Regjeringens målrettede tiltak og nylig gjennomførte høringsrunde i forbindelse med endringer i utlendingsloven nettopp for å hindre tvangsekteskap. Disse medlemmer imøtekommer Regjeringens videre arbeid med dette.

8.2.2 Ulovlig skolefravær

Komiteen mener at det må være balanse mellom foreldres valgfrihet og barnas framtidsmuligheter.

Komiteen mener at rett til utdanning følges av en plikt til å gi barn opplæring. Løsningen ligger ikke i å bygge norske skoler i utlandet, men å unngå at barna tilbringer hele eller store deler av sin oppvekst i foreldrenes opprinnelige hjemland, dersom de skal leve sitt voksne liv i Norge. Av hensyn til barna er det viktig at

barna kommer til landet så tidlig som mulig og tilbringer størst mulig del av oppveksten sin her.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, vil på denne bakgrunn vurdere endringer i utlendingsloven.

Komiteen støtter at barnetrygden stoppes ved ulovlig langtidsfravær og at politianmeldelser skal brukes aktivt ved uteblivelse fra undervisningen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen endre regelverket slik at norske statsborgere som oppholder seg utenfor EØS-området over tre måneder, skal miste retten til barnetrygd. Utenlandsstudenter med forsørgeransvar skal kompenseres for dette gjennom økt stipendandel fra Statens lånekasse for utdanning."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at Fremskrittspartiet ved gjentatte anledninger har fremmet forslag om at barnetrygden bør stoppes ved ulovlig langtidsfravær. Disse medlemmer er derfor glade for å registrere at de øvrige partiene nå ser ut til å komme etter.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen endre regelverket slik at i de tilfeller hvor de som mottar barnetrygden eller barna selv oppholder seg utenfor EØS-området i mer enn tre måneder, mister retten til barnetrygd. Utenlandsstudenter, ansatte i UD og andre i spesielle situasjoner kan ved søknad få unntak fra regelen."

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at Barne- og familiedepartementet den 23. februar 2005 sendte på høring forslag til endringer i barnetrygdregelverket. Høringsnotatet foreslår å innføre meldeplikt for skoler til trygdekontoret når elever har fravær som kan skyldes utenlandsopphold. Det foreslås også en innstramming av retten til barnetrygd ved utenlandsopphold. Forslagene er en oppfølging av Regjeringens tiltaksprogram mot tvangsekteskap fra 2002. Høringsfristen var 6. april 2005.

Flertallet viser til at Kommunal- og regionaldepartementet skrev følgende i sin høringsuttalelse:

"Spørsmålet om innstramminger i retten til barnetrygd ved utenlandsopphold har flere sider. Det er positivt hvis en slik innstramming kan forhindre tvangsekteskap. På den andre side kan det stilles spørsmål ved om det er riktig at familier som ønsker å oppholde seg i inntil 12 måneder i utlandet og la barna gå på skole der eller undervise dem selv, og som melder fra på korrekt måte, ikke skal motta barnetrygd. Kommunal- og

regionaldepartementet vil derfor anbefale at barne-trygdlovens § 4 tredje ledd første setning endres slik at "12 måneder" erstattes av "seks måneder". Dette vil gi mulighet til opphold i utlandet som er av noe varighet, uten at barnetrygden bortfaller, jf. vår merknad til punkt 3 nedenfor."

Komiteen viser til følgende aktuelle tiltak:

- *Endring i opplæringsloven*
Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD) vil utarbeide en egen hjemmel i opplæringsloven der det gis anledning for skolemyndighetene i kommunen til å gi opplysninger til andre aktuelle instanser i kommunen om at en elev urettmessig holdes borte fra skolen, jf. St.meld. nr. 49 (2003-2004), pkt. 9.4.4.
- *Statistikkgrunnlag*
Det føres pr. i dag ikke statistikk på elever på individnivå i grunnskolen. Nye systemer, bl.a. "Skoleporten", vil bedre statistikkgrunnlaget. Utdanningsdirektoratet har ansvar for dette arbeidet, jf. St.meld. nr. 49 (2003-2004), pkt. 10.10.
- *Bedre rapporteringsrutinene for elever som tas ut av skolen*
Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å vurdere om det er behov for å innføre rapporteringsrutiner på statlig nivå for urettmessig skolefravær samt rettmessig skolefravær som skyldes lengre utenlandsopphold.

Komiteen viser til at spørsmålet om innstramninger i retten til barnetrygd ved utenlandsopphold har flere sider. Det er positivt hvis en slik innstramming kan forhindre tvangsekteskap. På den andre side kan det stilles spørsmål ved om det er riktig at familier som ønsker å oppholde seg i inntil 12 måneder i utlandet og la barna gå på skole der eller undervise dem selv, og som melder fra på korrekt måte, ikke skal motta barnetrygd. Komiteen vil også fremheve at det å gå på skole i et annet land har en svært positiv side. Mange barn kan få et godt faglig utbytte av å gå på skole i utlandet og utvikle seg til å bli mer ressurssterke individer, avhengig av hva slags utgangspunkt de har, og hva slags skole de går på. Komiteen vil også påpeke at det er mange ulike årsaker til at barn sendes på skole i utlandet - ønske om at barna skal lære mer om historie, kultur og språk i foreldrenes opprinnelsesland, misnøye med disiplin og pedagogisk opplegg i den norske skolen og ønske om en tettere tilknytning, særlig til den muslimske tro, er noen av dem. Komiteen vil fremheve viktigheten av at en slik sak blir drøftet og at progresjonen som Regjeringen legger opp til, følges.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti vil peke på at alle foreldre har plikt til å underrette dersom de skal ta barna ut av skolen. Barn som tas ut av skolen uten godkjenning, må følges opp av skole og barnevern før videre sanksjoner vurderes.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener det er viktig å sørge for at barnevernet gis ansvar og mulighet for å følge opp barn som antas å være eller er i utlandet. Disse medlemmer vil derfor fremme forslag om at det opprettes en avdeling i barnevernet som får ansvar for å følge opp saker der barn mistenkes å være, eller er, i utlandet:

"Stortinget ber Regjeringen opprette en avdeling i barnevernet som får ansvar og mulighet til å følge opp saker knyttet til bekymringsmeldinger eller skolefravær der barn er eller antas å befinne seg i utlandet."

8.2.3 Introduksjonsordning for nyankomne innvandrere

Komiteen mener at utlendinger som kommer til Norge, og ønsker å bo her, skal gjennomgå et styrket og individuelt integrasjonsforløp. Forløpet skal sette fokus på sammenhengen mellom rettigheter og plikter i det norske samfunn. Målet er rask tilegnelse av språket og hurtig integrering i arbeid eller utdanning, slik at de får en mulighet til tidlig å bli en del av det norske samfunn.

Ved bosetting av flyktninger og asylsøkere vil komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, opprettholde kommunenes "frivillighetsprinsipp", men vil endre innretningen på integreringstilskuddet. Kommuner som velger å ta imot flyktninger, mottar i dag tilskudd fra staten i 5 år, uavhengig av innsats.

Flertallet ønsker å opprettholde den økonomiske støtten, men vil premiere de kommuner som faktisk gjør et aktivt integreringsarbeid. Det skal lønne seg for kommunene å drive et godt langsiktig lokalt integreringsarbeid. Integreringstilskuddet skal også brukes til å premiere de kommuner som ut fra målbare kriterier utøver det beste integreringsarbeidet, målt i bl.a. antall som gjennomfører norskopplæring, utdanning og kommer ut i understøttet lønnet arbeid. Flertallet vil også gå inn for at kommuner som mottar tungt integrerbare bør også få ekstra tilskudd. Dette for å stimulere flere kommuner til å være villige til å ta imot også tynge integrerbare personer.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil understreke at Fremskrittspartiet har ønsket å øke både beløpet og lengden på integreringstilskuddet for å skape en bedre balanse mellom inntekter og utgifter i forhold til integrering.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om at integreringstilskuddet heves til 525 000 kroner og gis over sju år."

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, regi-

strerer at enkelte ønsker et system hvor kommunene skal få integreringstilskudd basert på sitt aktivitetsnivå på språkundervisning og lignende for å skape større incentiver for en aktiv lokal integreringspolitikk. Flertallet mener at kommunene allerede har incentiver for å tilrettelegge for integrering og at et system hvor kommunene i detalj skal rapportere inn til staten om sitt lokale opplegg, vil skape unødvendig mye byråkrati.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil videreføre dagens ordning med integreringstilskudd til kommunene. Det at tilskuddet gis per innbygger er en oppfordring til kommunene om å drive et godt og langsiktig arbeid.

Disse medlemmer viser til at integreringstilskuddet er differensiert basert på om flyktningen i vedkommendes familie er barn eller voksen. Disse medlemmer mener en slik differensiering tilsier at det må gis et forhøyet integreringstilskudd for flyktninger med varige og særlig kostbare behov.

Komiteen viser til Innst. O. nr. 31 (2004-2005), jf. Ot.prp. nr. 2 (2002-2003).

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til vedtaket om å redusere personkretsen som har rett til introduksjonsprogram. I etterkant har det vist seg at dette har ført til at mange kommuner vegrer seg for å ta imot enslige asylsøkere av frykt for de økonomiske konsekvensene ved en senere familiegjenforening.

Flertallet vil understreke betydningen av rask bosetting og også eventuell rask familiegjenforening. Flertallet mener derfor at reglene for integreringstilskudd og introduksjonsprogram må endres til også å gjelde familiegjenforening med ektefelle med opphold på humanitært grunnlag.

Flertallet vil derfor be Regjeringen fremme forslag om en utvidelse av personkretsen som har rett til introduksjonsprogram til også å inkludere personer som får familiegjenforening med ektefelle som har fått opphold på humanitært grunnlag.

Flertallet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om en utvidelse av personkretsen som har rett til introduksjonsprogram til å inkludere personer som kommer på familiegjenforening med personer som har fått opphold på humanitært grunnlag."

Komiteen viser til sine merknader i Innst. O. nr. 18 (2004-2005), jf. Ot.prp. nr. 50 (2003-2004).

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti mener det også må gis et språktilbud i regi av introduksjonsprogrammet til EØS-borgere og familiene deres, som kommer til Norge i arbeidsoyemed. Det er viktig også for disse at de har tilgang på

språkkunnskap og forståelse for å bedre integrering, sosialisering og aktiv samfunnsdeltakelse. I tillegg er det viktig for at disse skal ha god forståelse i forhold til de plikter og rettigheter de har i norsk arbeidsliv, og for å bidra til å unngå situasjoner med sosial dumping eller arbeidsmessig utnyttelse.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at introduksjonsloven gir rett til introduksjonsprogram for flyktninger og norskopplæring og samfunnskunnskap til de som kommer som familiegjenforente. Disse utgjør imidlertid et lite mindretall av innvanderne til Norge. For å sikre en best mulig integrering av innvanderne som ikke gis tilbud om introduksjonsprogram, burde det vært drevet et mye breiere integreringsarbeid enn det som skjer i dag. Disse medlemmer mener frivillige organisasjoner og kommuner burde gis midler etter kanadisk modell for å drive prosjekter for å ta imot de øvrige innvandergruppene for å veilede dem i det norske samfunnet, hjelpe dem til å få overført sin utdanning og kompetanse til norske forhold og være et støttepunkt i integreringsprosessen.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utvikle økonomiske støtteordninger til frivillige organisasjoner og kommuner som driver integreringsarbeid overfor nyankomne innvandrere som ikke får ta del i introduksjonsprogram."

Komiteens flertall, medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet er også opptatt av at det gjeninnføres pliktig norskopplæring med samfunnsfag i asylmottak og for alle som søker opphold i Norge. Dette vil medføre et felles språk å kommunisere på og også sikre aktivitet for den som venter på svar på søknad.

Flertallet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen gjeninnføre ordningen med norskopplæring i asylmottak for alle unntatt de antatt grunnløse asylsøkerne."

Komiteen mener integrasjonsprosessen må ta utgangspunkt i den enkeltes bakgrunn. Forløpet skal sette fokus på sammenhengen mellom rettigheter og plikter i det norske samfunn. Målet er rask tilegnelse av språket og hurtig integrering i arbeid eller utdanning, og dermed aktiv deltakelse i samfunnet. De friske og arbeidsføre skal ut i arbeid, unge mennesker skal få tilbud om utdanning og mennesker med psykiske problemer skal få nødvendig hjelp. Noen mennesker vil aldri komme ut i arbeid. Komiteen mener at framfor å bli møtt med passivitet fra samfunnets side, skal de møte veldefinerte krav om deltakelse i språkundervisning og aktiv innsats i deres barns oppvekst.

Komiteen vil sikre at flyktninger og asylsøkere med traumatiske opplevelser bak seg får en tilfredsstillende og rask oppfølging. Det er viktig at man på et

tidlig tidspunkt etablerer et system som fanger opp de som har behov for psykiatrisk hjelp, slik at de kan gis et behandlingstilbud. Komiteen viser til vedtak i Stortinget om forsterkede mottak, jf. Budsjett-innst. S. nr. 5 (2003-2004) og merknader i Budsjett-innst. S. nr. 5 (2004-2005).

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener mindreårige asylsøkere er en spesielt sårbar gruppe som bør ivaretas på en bedre måte enn i dag. Barna kan ha hatt traumatiske opplevelser og savnet etter foreldrene kan være stort. I denne situasjonen har barna et stort behov for omsorg og forståelse. Dersom saksbehandlingstiden og tiden i mottak blir for lang, får dette lett fysiske og psykiske konsekvenser for barnet. Barnevernet har i utgangspunktet ansvaret for alle barn som oppholder seg i Norge, også mindreårige asylsøkere. Barnevernet er imidlertid avhengig av bekymringsmeldinger for å få kunnskap om forhold det enkelte barn lever under. Kartlegging har vist at bekymringsmeldinger ikke alltid når barnevernet og at barnevernets knappe ressurser i noen tilfeller har gått ut over mindreårige asylsøkere. Heller ikke rammene rundt barna har fungert godt nok. Flertallet mener derfor at det er nødvendig å vurdere ansvarsforhold, oppfølging og organiseringen av tilbudet som gis til mindreårige asylsøkere i dag. Flertallet mener barnevernet bør ta over omsorgsansvaret for de mindreårige enslige asylsøkerne.

Flertallet viser til behandlingen i Stortinget av Ot.prp. nr. 64 (2004-2005) og forutsetter at ansvaret for mindreårige asylsøkere overføres til barnevernet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til at det er iverksatt en rekke tiltak for asylsøkende barn med særlige behov. Dersom barnevernstjenesten mottar en bekymringsmelding, skal denne tas opp på samme måte som meldinger om andre barn. Flertallet viser til at UDI har tatt initiativ til et tettere arbeid med barnevernet for å styrke omsorgsarbeidet til denne gruppen. Flertallet vil understreke at asylsøkende barn i mottak har selvagte rettigheter. De skal ha en god, rask og individuell vurdering av asylsøknaden. Alle som trenger beskyttelse, skal få opphold i Norge. Under oppholdet i mottak har barna rettigheter til helsehjelp, skolegang mv. Flertallet viser til at det i mottak for enslige mindreårige stilles krav til bemanning og barnefaglig kompetanse for de ansatte. Flertallet vil videre påpeke at enslige mindreårige i mottak omfattes av både barnevernsloven, barneloven, barnekonvensjonen, grunnskoleloven og forvaltningsloven. Flertallet viser til at UDI har utviklet et aldersdifferensiert ankomst- og mottakssystem med ulike tilbud til enslige mindreårige asylsøkere. Det er i 2003 og 2004 iverksatt hele 26 kommunale prosjekter og utviklingstiltak som dekker ulike sider ved mottakenes og kommunenes arbeid. Flertallet vil peke på at blant de viktigste satsingsområdene er å få til en enda raskere saksbehandling, forbedre oppsporingsarbeid, få på plass en ordning for individuelt tilsyn i mottak og en enda bedre vergeordning, samt bidra til kompetanseoppbygging og erfaringsspredning i kommunene. Flertallet viser også til arbeidet med å trekke inn de frivillige organisasjonene, slik at de barna som får opphold føler at de deltar i lokalsamfunnet og ikke blir sittende alene.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til Ot.prp. nr. 64 (2004-2005) der departementet med bakgrunn i den styrkede innsatsen i mottak for enslige mindreårige asylsøkere konkluderer med at det ikke er behov for en endring i barnevernloven når det gjelder ansvaret for EMA i mottak.

9. LIKE MULIGHETER I UTDANNING

9.1 Sammendrag

9.1.1 Innledning

Regjeringen mener at utdanning er det viktigste innsatsområdet overfor barn og unge for å forebygge et samfunn med store økonomiske og sosiale forskjeller i befolkningen, og for å hindre systematiske forskjeller som følger etniske skillelinjer.

Dagens skole klarer i for liten grad å leve opp til målet om at alle elever skal ha en tilpasset opplæring.

I dag er det betydelige forskjeller mellom elever med innvandrerbakgrunn og øvrige elever, både med hensyn til læringsutbytte og deltakelse i grunnopplæringen i Norge. Det er særlig grunn til bekymring for innvandrere fra ikke-vestlige land, selv om det også her er forskjeller mellom gruppene.

Våren 2004 la Regjeringen frem en stortingsmelding om grunnopplæringen, jf. St.meld. nr. 30 (2003-2004) Kultur for læring. I stortingsmeldingen er det foreslått en bred satsing for å sikre alle elever en bedre tilpasset opplæring. Stortinget støtter disse forslagene i sin innstilling S. nr. 268 (2003-2004).

Strategiplanen for likeverdig utdanning i praksis 2004-2009 kommer i tillegg til de generelle tiltakene og setter sterkere fokus på de utfordringer og muligheter som en elevgruppe preget av mangfold når det gjelder språk, hjemmeforhold, religion og kultur medfører. Dersom en skal lykkes med å inkludere alle grupper i skole og opplæring, må innsatsen økes så tidlig som mulig, og aller helst før skolestart. Det er derfor et mål å øke deltakelsen av barn med innvandrerbakgrunn i barnehage.

9.1.2 Bedre språkopplæring i skolen

Regjeringen vil prøve ut ulike modeller for språkopplæring i barnehage og skole.

Regjeringen mener at kompetanse i morsmål er en viktig ressurs. Det offentlige kan imidlertid ikke alene ta ansvar for at elever med innvandrerbakgrunn får utviklet både sitt morsmål og norsk, slik at de blir funksjonelt tospråklige.

Den enkelte, hjemmet og de ulike språkgruppene og lokale innvandererorganisasjoner har et eget ansvar for

å bidra til å holde ved like og videreutvikle morsmålet. Regjeringen vil framheve som positivt at en del innvandrerorganisasjoner driver morsmålsopplæring for sine medlemmer utenom ordinær skoletid.

Norsk som andrespråk er et alternativt fag til norsk som morsmål, og har samme status som norsk som morsmål både i grunnskolen og i videregående opplæring. Faget norsk som andrespråk har vært utsatt for kritikk fra flere hold.

Utdannings- og forskningsdepartementet har bedt Utdanningsdirektoratet om å foreta en evaluering av praktiseringen av norsk som andrespråk både når det gjelder ressursbruk, organisering, rapportering og statistikk. Utdannings- og forskningsdepartementet vil utarbeide retningslinjer og veiledningsmaterieell til kommunene og skolene der det blant annet vil bli innført regler for når eller hvor ofte elevenes norskferdigheter skal bli kartlagt.

9.1.3 Flerspråklighet er en ressurs

Personer med innvandrerbakgrunn som behersker både norsk og et hjemmespråk eller morsmål i tillegg, vil ha tilgang til et rikere og mer utvidet sosialt miljø. Ungdom med innvandrerbakgrunn vil i mange sammenhenger være viktige brobyggere mellom foreldregenerasjonen og det norske samfunnet, nettopp fordi de kjenner både foreldrenes språk og kultur og det norske.

I ungdomsskolen i dag kan elever med innvandrerbakgrunn velge morsmålet sitt som tilvalg språklige fordypning. Også i videregående opplæring kan elever med innvandrerbakgrunn velge morsmålet sitt fremfor flere språk (i tillegg til norsk og engelsk som er obligatorisk).

I forbindelse med innføringen av obligatorisk 2. fremmedspråk i grunnsopplæringen, vil Utdannings- og forskningsdepartementet utvikle læremidler for flere av de store språkene som i dag snakkes av en høy andel av barn og unge fra innvandrede familier. Flere elever vil dermed ha mulighet til å ha foreldrenes språk eller sitt eget morsmål som fag i tillegg til norsk og engelsk. Regjeringen vil med dette bidra til å verdsette den språklige ressurs som finnes i innvandrede familier.

9.1.4 Overgangen til norsk skole for elever som innvandrer i løpet av skolegangen

Skole- og utdanningssystemet må utvikles med tanke på at Norge i overskuelig framtid vil ha innvandring.

Elever som kommer til landet midtveis i skolealder, vil i særlig stor grad ha behov for tilrettelagt undervisning i skolen.

Utdannings- og forskningsdepartementet vil i 2005 videreføre ordningen med skolerapportering i forhold til skoletilbudet som gis til enslige mindreårige asylsøkere, og utvide ordningen til også å gjelde asylsøkerbarn som bor i mottak med foreldre.

For å bidra til at kommunene/skolene kan få et bedre kunnskapsgrunnlag om hvilke behov, for eksempel om tilrettelagt undervisning, elevene har, vil Utdannings- og forskningsdepartementet i samarbeid med Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO), Utdan-

ningsdirektoratet og Utlendingsdirektoratet utarbeide et verktøy for kartlegging av skolebakgrunn til barn som kommer i løpet av skoleåret. Kartleggingsverktøyet vil i første omgang prøves ut på enslige mindreårige asylsøkere i mottak.

For å øke rekrutteringen av personer med innvandrerbakgrunn til videregående og høyere utdanning, vil Regjeringen fremme forslag om å endre opplæringsloven slik at ufullstendig grunnskoleopplæring i hjemlandet ikke står til hinder for inntak i videregående opplæring.

For å styrke svake elevers muligheter til å lykkes i norsk skole, særlig elever som ankommer Norge underveis i skolegangen, vil Regjeringen iverksette et forsøk med sommerskole.

Etter Regjeringens vurdering er det viktig at arbeidet med å tilby leksehjelpsordningen videreføres og utvides slik at flest mulig av elevene som har behov for det, kan få et tilbud om leksehjelp.

Regjeringen oppfordrer videre alle skoler til å etablere faste ordninger slik at elevene skal få mulighet til å gjøre lekser på skolen, jf. St.meld. nr. 30 (2003-2004) Kultur for læring.

9.1.5 Flerkulturelt perspektiv i læreplaner, læremidler og i lærerutdanning

Gjenkjennelse er et viktig pedagogisk prinsipp i undervisningen. Det er derfor viktig at det nye mangfoldet i livsstil, religiøs og kulturell bakgrunn blant elevene gjenspeiles i læreplaner og lærebøker, og at alle elever opplever at skolen viser til noen av deres egne erfaringer. Forskning viser at dette ikke er godt nok ivare tatt i dag.

Gjennom et nytt forskningsprosjekt vil Høgskolen i Vestfold ta for seg vurdering av læremidler med fokus på flerkulturelt perspektiv.

Flere høyskoler gjennomfører målrettede informasjons- og rekrutteringstiltak og tilrettelegger spesielle utdanningsmodeller.

Det er gjennomført særskilte tiltak for å gi personer med innvandrerbakgrunn, som allerede arbeider i skole og barnehage, utdanning som kan sikre dem full kompetanse og tilfredsstillende tilsettingsvilkår, blant annet gjennom innføringen av en stipendordning for lærere med innvandrerbakgrunn uten formalkompetanse.

Etter Regjeringens vurdering er det behov for å formidle kunnskap og spre erfaringer og gode eksempler fra mangfoldsarbeidet i skolen. Regjeringen vil i den forbindelse vise til Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) som ble opprettet ved Høgskolen i Oslo 1. januar 2004.

9.1.5.1 ARBEID MED VERDISPØRSMÅL I SKOLEN

For Regjeringen er det viktig at barn og unge øves opp i å ta selvstendige og bevisste verdivalg. For å styrke verdiformidling og verdibevisthet i skolen har Regjeringen tatt initiativ til prosjektet Verdier i skolehverdagen (2002-2005). Det er et mål at arbeidet i prosjektet skal bli en del av det kontinuerlige holdnings- skapende arbeidet i skolen.

Utdanningsdirektoratet har utarbeidet en veiledning til hjelp for skolene i arbeidet med verdier.

Det er i tillegg utarbeidet et veiledningshefte som setter fokus på hvordan skolen bør møte elever under internasjonale, nasjonale og lokale kriser med stor mediedekning.

Erfaringene fra forsøk vil gi grunnlag for å vurdere om filosofi skal etableres som eget fag i skolen.

Regjeringen går inn for at minst et av forsøkene med filosofi som fag i grunnopplæringen skal få fram kunnskap om hvordan elever med ulik religiøs og kulturell bakgrunn opplever faget og hvilke problemstillinger som engasjerer en elevgruppe preget av kulturelt og verdimesig mangfold. Hensikten er å få bedre kunnskap om hvordan filosofiske og normative spørsmål kan gjøres mest mulig relevante i forhold til problemstillinger som elevene kjenner fra før.

9.1.6 Hjem-skole-samarbeidet

Skolen har ansvar for at samarbeidet med hjemmene fungerer godt, også i forhold til foreldre/foresatte og elever med liten kunnskap om og erfaring fra norsk samfunnsliv.

Forskning viser at dagens hjem-skole-samarbeid generelt er preget av uklare målsettinger og tilfeldig organisering. Bedre kommunikasjon og informasjon er en grunnleggende forutsetning for å styrke samarbeidet med foreldre med en annen bakgrunn enn norsk.

Hjem-skole-samarbeid er et tema som vil bli innarbeidet i de reviderte læreplanene for norskopplæring og samfunnskunnskap som høsten 2004 er under utarbeidelse.

Gjennom prosjektet Minoritetsspråklige foreldre - en ressurs for elevenes opplæring i skolen, arbeides det med å øke deltakelsen av foreldre med innvandrerbakgrunn i skolens liv, blant annet i utvalg og råd.

Regjeringen mener det er viktig at foreldre med innvandrerbakgrunn gjør det mulig for sine barn å delta i fellesaktiviteter i regi av skolen, som for eksempel skoleturer, leirskoleopphold og fritidsaktiviteter. For å få størst mulig oppslutning om aktivitetene skal tilbudene være gratis.

9.1.7 Øke andelen elever med innvandrerbakgrunn i videregående opplæring

Etter Regjeringens vurdering er det behov for en særlig innsats for å øke andelen blant elever og lærlinger med innvandrerbakgrunn som påbegynner og fullfører videregående opplæring. Ungdom med innvandrerbakgrunn som fullfører videregående opplæring med studiekompetanse, går videre til høyere utdanning i nesten samme grad som majoritetsungdom.

Regjeringens satsing for å forhindre frafall i videregående opplæring er en del av Regjeringens tiltaksplan mot fattigdom, og er satt i gang for å videreutvikle oppfølgingstjenestens arbeid for å hindre at ungdom faller ut av videregående opplæring. Prosjektet, som har blitt prøvd ut i de fire pilotfylkene Oslo, Vest-Agder, Sør-Trøndelag og Finnmark, skal omfatte hele landet fra 2004 til 2006.

Forslag til nytt system for rapportering av frafall ble prøvd ut våren 2004.

Regjeringen vil oppfordre skoleeierne og bransjene, for eksempel gjennom opplæringskontorene, til å legge vekt på det flerkulturelle perspektivet i kompetanseutviklingen av instruktørene som står for opplæringen av lærlingene i bedriftene. Videre oppfordres bedriftene til å bidra til samme tilgang til læreplasser for elever med innvandrerbakgrunn som for øvrige elever.

9.1.8 Rekruttering til høyere utdanning

Det har gjennom flere år vært fokus på rekruttering av studenter med innvandrerbakgrunn til norske universiteter og høyskoler, og det har vært arbeidet systematisk med informasjon og andre rekrutteringstiltak ved en rekke læresteder.

9.1.9 Behovet for mer systematisk kunnskap

Regjeringen mener det er behov for mer systematisk kunnskap om hvordan ulike grupper av innvandrere og etterkommere klarer seg i utdanningssystemet. På den måten vil en kunne få mer kunnskap om hvilke elever/familier, skoler eller grupper som offentlig innsats særlig bør rettes mot for å sikre alle et likeverdig tilbud.

Regjeringen vil sette i gang et arbeid for å forbedre dagens datagrunnlag på utdanningsområdet for å kunne følge utviklingen for innvandrere og etterkommere i utdanningssystemet mer systematisk, og for å kunne iverksette mer treffsikre tiltak overfor de gruppene som trenger særskilt tilrettelegging. Analysegrunnlaget bør som et minimum kunne innholde opplysninger om foreldrenes fødeland, kjønn, botid i landet, om man er født i Norge eller selv har innvandret m.m. Dette er igjen opplysninger som bør kunne sammenholdes med data om skoleprestasjoner. Tiltaket vil bli sett i sammenheng med nasjonalt kvalitetsvurderingssystem og skoleporten.

9.2 Komiteens merknader

9.2.1 Språkopplæring

Komiteen mener det er avgjørende for en vellykket integrering at alle kan snakke norsk. Språkbeholdelse er nøkkelen til inkludering og deltakelse.

Komiteen mener det er en forutsetning å mestre norsk for å skape seg en framtid i Norge.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til sine respektive forslag og merknader i Innst. O. nr. 18, jf. Ot.prp. nr. 50 (2004-2005). Flertallet vil tilrettelegge språkundervisningen til den enkelte, og det bør investeres i mer og bedre språkundervisning. Flertallet viser samtidig til at en ramme på 300 timer i mange tilfeller ikke vil være tilstrekkelig for å nå et funksjonelt nivå. Til sammenligning får nyankomne innvandrere som kommer inn under introduksjonsloven et individuelt tilrettelagt opplegg på heltid over to år som skal gi grunnleggende ferdigheter i norsk, grunnleggende innsikt i norsk samfunnsliv, samt å forberede for deltakelse i yrkeslivet.

Flertallet har ved flere anledninger uttrykt at nyankomne innvandrere som ikke kommer inn under introduksjonsloven, får for lite oppfølging. Flertallet mener det derfor er rimelig med en ramme på 500 timer for å sikre at flest mulig lærer tilstrekkelig norsk til å delta aktivt i samfunns- og arbeidsliv og viser til tidligere forslag om dette.

Flertallet viser til at Regjeringen ikke foreslår noen tiltak under opplæring hvis plikten ikke overholdes. Flertallet mener derfor at det burde ha direkte konsekvenser for den enkelte som har ugyldig fravær. Dette kan gjøres ved at herboende ektefelle på forhånd må garantere for et depositum som betales tilbake etter gjennomført kurs, men ulike modeller for bruk av økonomiske sanksjoner bør utredes. Bruk av økonomiske sanksjoner kan også legge et større press på ektefeller til å la sine partnere delta i opplæringen.

Flertallet mener opplæringstilbudet skal tilpasses den enkelte, være intensivt, og ta sikte på å nå et målbart nivå. Det er viktig at kommunene tilrettelegger for et helhetlig tjenestetilbud, spesielt med tanke på mødres behov for barnetilsyn.

Flertallet mener også at de som mangler norsk-kunnskaper etter å ha bodd i landet i lang tid, må få tilbud om opplæring. Langt opphold i landet innebærer ikke automatisk at en har god språkbeherskelse og samfunnsforståelse. Disse må fortsatt gis muligheter til språkopplæring.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til sine merknader i Innst. O. nr. 18 (2004-2005), jf. Ot.prp. nr. 50 (2003-2004) og vil presisere at Stortinget nå har vedtatt rett og plikt til 300 timer norskopplæring, men at man kan få inntil 3000 timer ved vurdering av behov. Disse medlemmer viser også til at kommunene har adgang til å pålegge den enkelte språktester for å fastslå om det er ytterligere behov. Disse medlemmer vil understreke at det også er mulig å få språkopplæring etter fem års tid.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til Innst. O. nr. 183 (2004-2005) og vil sette fokus på viktigheten av at rett til deltakelse i norskundervisning også må gjøres gjeldende for personer over 55 år. Flertallet mener derfor dagens fastsatte aldersgrense må oppheves.

Komiteen vil peke på behovet for tegnspråkopplæring for døve innvandrere.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener det er viktig å styrke bibliotektilbudet for fremmedspråklige. Meldingen omtaler dette i for liten grad, men disse medlemmer vil understreke betydningen av lydbøker og tilgjengelig litteratur for velferd og språkutvikling for folk med et annet morsmål, samt for utvikling av språkkunnskap i majoritetsbefolkningen.

Disse medlemmer ser med bekymring på uttalelser fra byrådspolitikere i Oslo som mener at å tilby bibliotektilbud av litteratur på andre språk enn norsk, ikke skal være en offentlig oppgave.

9.2.2 Opplæringsmateriell på nynorsk

Fleirtalet i komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet, viser til at LNK (Landssamanslutninga for nynorsk kommunar) på landstinget sitt i april d.å. i ei fråsegn ber om at det vert produsert nynorsk opplæringsmateriell til bruk for vaksne framandspråklege. Fleirtalet meiner LNK har viktige poeng når dei seier at berre slik kan barn og vaksne bruka same språk og berre slik kan dei unge delta i den lokale ungdomskulturen. I dei 115 nynorsk kommunane er også nynorsk eit betre utgangspunkt for deltaking i arbeidsliv og lokalmiljø.

Eit anna fleirtal, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, ber Regjeringa ta naudsyn te initiativ for å sikra at det blir utarbeidd nynorske læremiddel slik at ein kjem på linje med dei som lærer bokmål.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er svært overrasket over at flere av komiteens medlemmer nå vil prioritere nynorsk opplæringsmateriell for fremmedspråklige. Disse medlemmer har holdt et sterkt fokus på norskopplæring for fremmedspråklige, og synes derfor det er sørgelig at flere av komiteens medlemmer istedenfor å komme oss i møte, nå heller fokuserer på nynorsk opplæringsmateriell.

Disse medlemmer vil understreke at det er viktig å holde fokus på ett språk i undervisningen for dem som er fremmedspråklige, da to parallelle språk vil kunne skape ytterligere forvirring.

9.2.3 Språkopplæring i barnehagene

Komiteen mener at alle barn født og oppvokst i Norge bør kunne snakke norsk før de starter på skolen. Barn med minoritetsspråklig bakgrunn er sterkt underrepresentert i barnehagene, og de tilbringer kortere tid der.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at billigere barnehageplass vil være et virkemiddel for å rekruttere flere minoritetsspråklige barn. Kontantstøtten stimulerer til det motsatte og forhindrer tidlig språkutvikling for minoritetsspråklige.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det bør etableres tilbud om gratis kjernetid i barnehagene for 4- og 5-åringer i områder med mange minoritetsspråklige barn. Gratis kjernetid i barnehagen må være et tilbud som inkluderer etnisk norske så vel som mino-

ritetsspråklige barn. Vi må også se med nye øyne på alternative arenaer for språkopplæring, slik som språklekestuer for barn som ikke går i barnehagen.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innføre ordning med gratis kjernetid i barnehagen for 4- og 5-åringer i områder og skolekretser med stor andel minoritetsspråklige barn."

Komiteen vil peke på viktigheten av at barn med innvandrerbakgrunn sikres mulighet til opparbeidelse av god språkkunnskap, forståelse og og tilhørighet gjennom gode tilbud om barnehage allerede fra tidlig alder.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at tiltakene som foregikk i forbindelse med Oslo Indre Øst-handlingsplanen og tilbud om gratis barnehage til barn med innvandrerbakgrunn har vist meget gode resultater. Det er svært beklagelig at denne type tiltak og tilbud ikke har blitt videreført. Alle tilbakemeldinger fra innvandrerfamiljene selv sier at det er et stort behov for en type tiltak som dette, og at mye av grunnen til at mange barn fra familier med innvandrerbakgrunn ikke er å finne i barnehagene, er et spørsmål om økonomi. Foreldre til disse barna må også i større grad få formidlet på eget språk hvor viktig det er at barna deres får et godt språkgrunnlag og sosialisering som legger grunnlaget for videre utvikling i skolen.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti vil fremheve at språkferdigheter og språkkunnskap er avgjørende for at man skal klare seg i samfunnet. Derfor er norskopplæring for minoritetsspråklige barn og voksne viktig. Disse medlemmer viser til at forsøk med gratis korttidsbarnehage for fire- og femåringer har gitt gode resultater. Disse medlemmer ønsker å satse videre på denne typen tilbud i områder hvor det har effekt. Disse medlemmer viser også til at forsterket norskopplæring skal gi minoritetsspråklige elever tilstrekkelige kunnskaper og ferdigheter til å kunne følge den vanlige opplæringen i skolen.

9.2.4 Morsmålsundervisning

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at Stortinget i juni 2004 vedtok nye lovregler om særskilt språkopplæring for elever fra språklige minoriteter i grunnskolen. Disse medlemmer viser til at tyngdepunktet for disse elevene skal være rettet inn mot å sette elevene i stand til å følge opplæring på norsk. Disse medlemmer vil bemerke at de minoritetsspråklige elevene som har begrensede kunnskaper i norsk, fortsatt skal ha rett til både morsmålsundervisning og tospråklig fagopplæring inntil kunnskapsnivået i norsk er godt nok til at de kan følge ordinær undervisning. Disse medlemmer viser til at det skal være opp til den

enkelte skoleeier og skole å bestemme på hvilken måte den særskilte språkopplæringen skal gis. Disse medlemmer viser til sine merknader i Innst. O. nr. 92 (2003-2004).

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til de endringer Regjeringen har gjort i forhold til morsmålsundervisning, med fjerning av minoritetsspråklige elevers rett til slik undervisning. Dette betyr en svekkelse av mulighetene for likeverdig opplæring for barn og unge, og konsekvensen er et mindre inkluderende samfunn. Argumentasjonen fra Regjeringens side om vanskeligheten med å skaffe lærere til å undervise, samt problemet med å finne gode pedagogiske og organisatoriske modeller for morsmålsundervisningen, er etter disse medlemmers mening ingen god argumentasjon for å fjerne retten. Det må en helhetlig innsats til for å få en storstilt kompetanseheving. Det må settes inn langt flere krefter på rekruttering av lærere. Lovendringen, slik den nå fungerer, er direkte diskriminerende og uansvarlig. Disse medlemmer mener alle elever må ha krav på særskilt norskopplæring, på morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring. Til sammen vil dette gi alle elever, også minoritets elever, den tilrettelagte opplæring de rettmessig har krav på. Disse medlemmer vil også understreke viktigheten av å få eget pensum på flere språk for morsmålsundervisningen, med bøker, digitale læremidler og lærere som gjenspeiler den tospråklige virkeligheten mange av elevene i det daglige lever i. Representanter for ulike innvandrerorganisasjoner påpeker alle viktigheten av morsmålsundervisningen og den tospråklige fagopplæringen, og er bekymret for den svikt de i dag ser. Gode tilbud uteblir, og morsmålsundervisning blir gitt tilfeldig avhengig av de ulike grupper og organisasjoners egne kapasiteter og uten noen form for økonomisk kompensasjon fra offentlige myndigheter.

Disse medlemmer viser til Innst. O. nr. 92 (2003-2004) der Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet gikk imot Regjeringens svekkelse av morsmålsstilbudet og tilbudet om tospråklig fagopplæring for minoritets elever.

Disse medlemmer mener at tilbud om morsmål og tospråklig fagopplæring bør utvides til å være en rettighet for barn fra hjem der annet morsmål snakkes. I en internasjonalisert verden vil ikke dette bare være et gode for den enkelte, men også være til gagn for samfunnet med flere mennesker med flytende to- og trespråklig kompetanse.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utvide rett til morsmål og tospråklig fagopplæring til å gjelde alle barn med minoritetsbakgrunn som har annet morsmål i hjemmet."

Disse medlemmer vil peke på at det nå innføres plikt til andre fremmedspråk som del av grunnskoleopplæringen. Disse medlemmer mener det i den

forbindelse må legges til rette for at minoritetsungdom får muligheten til å ta morsmål som snakkes i hjemmet som andre fremmedspråk og oppnå fullverdig dokumentasjon på dette. Også andre elever må kunne ta del i slik undervisning. Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge til rette for at minoritets elever med annet morsmål som snakkes i hjemmet får mulighet til å velge det som annet fremmedspråk og oppnå fullverdig dokumentasjon på dette."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet registrerer at hele komiteen er opptatt av at barn må kunne beherske norsk godt. Disse medlemmer registrerer videre at komiteens medlemmer ikke er fornøyd med den generelle norskkunnskap innvandringsbarn har i dag. Disse medlemmer finner det derfor svært merkelig at komiteen fremdeles ønsker å gi undervisningstimer i morsmålet til innvandrerbarn, noe som naturlig nok skjer på bekostning av norsktimer. På denne bakgrunn vil disse medlemmer fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen sørge for at norsk er eneste lærespråket i den ordinære offentlige skole, og at morsmålsopplæring er en privatsak for foreldre og deres barn og holdes utenfor den ordinære skole."

9.2.5 Aktiviteter for barn og unge

Komiteen mener det er et viktig mål å øke deltakelsen i kultur- og idrettsaktiviteter for barn og unge med innvandrerbakgrunn. Frivillige organisasjoner og innvandrerorganisasjonene gjør selv et betydelig arbeid blant barn og unge. Det er viktig for et vellykket integreringsarbeid at man spiller på lag med disse kreftene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at det offentlige dessuten må sørge for økonomiske støtteordninger som bidrar til økt aktivitet og rekruttering av minoritetspråklige unge. Fritidsklubber og ungdomsklubber er også viktige tiltak.

Flertallet viser til at sosial bakgrunn er den viktigste enkeltfaktoren for å forklare karakternivå og gjennomføringsevne i skolen. Sosial bakgrunn betyr mer enn innvandrerbakgrunn.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at heldagsskolen vil være et gode for alle, men er spesielt viktig for elever fra ressursvake hjem, enten de er minoritetspråklige eller etnisk norske. Disse medlemmer vil gå inn for en utvidet skoledag som inkluderer leksehjelp, tilgang til bibliotek og teknisk utstyr som vil kunne medvirke til å viske ut dagens forskjeller.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, mener at det også er grunn til å se nærmere på hvorvidt den flerkulturelle virkelighet gjenspeiles i læreplaner og læremidler. Flertallet mener at en betingelse for god læring også er et læringsmiljø som inspirerer og motiverer til innsats. Det betyr at vi også bør bedre lærernes og skoleledelsens kompetanse i å håndtere mobbing, diskriminering og rasisme.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti vil vise til at tilpasset opplæring innebærer at alle sider av læringsmiljøet ivaretar variasjoner mellom elevenes forutsetninger og behov. En inkluderende opplæring krever at også elever med behov for spesiell tilrettelegging skal tilhøre et inkluderende fellesskap og møte utfordringer tilpasset deres behov og forutsetninger. Dette gjelder alle elever i norsk grunnskole, og disse medlemmer vil presisere at etnisk norske barn så vel som barn tilhørende minoritetsgrupper skal ha samme muligheter i det norske skolesystemet.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti vil fremheve Regjeringens store satsning på utdanningsområdet, både i forhold til skolens innhold og til ressurstilførselen.

Komiteen viser til St.meld. nr. 30 (2003-2004) Kultur for læring og til sine respektive partiers merknader i Innst. S. nr. 268 (2003-2004).

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at et stort arbeid i dag nedlegges av innvandrergrupperinger og organisasjoner i form av bistand til språkkunnskap og leksehjelp. Dette arbeidet gjøres fordi skolene og det offentlige ikke stiller økonomiske ressurser til rådighet for å kunne ivareta elevene i forhold til slike behov for hjelp. Hvis disse organisasjonene fortsatt skal bistå med leksehjelp m.m., må det også gis mulighet for økonomisk kompensasjon til de som ivaretar denne viktige oppgaven.

Disse medlemmer viser til at skolene på grunn av manglende økonomiske ressurser i dag ikke har mulighet til å drive en god oppfølging. Skolene må gis ressurser og økonomiske muligheter til å foreta foreldresamtaler en til en med tolk, der hvor foreldrene selv ikke føler at de forstår norsk tilstrekkelig til å kunne følge opp elevenes skolesammenheng i en setting på foreldremøter med mange foreldre til stede samtidig og all informasjon på norsk. Tilbakemeldinger fra innvandrermiljøene viser at foreldre som ikke følger opp i all overveiende grad ikke møter i større sammenhenger fordi de ikke forstår. Hvis elevene skal gis like muligheter og få den hjelp og støtte de har behov for, er det viktig at denne type tiltak følges opp, også for å involvere foreldrene som helt sikkert selv vil og føler et behov for å kunne gjøre det bedre.

9.2.6 Rekruttering til høyere utdanning

Komiteen mener at en aktiv innsats på utdanningsområdet er viktig for å nå målet om god integrasjon og inkludering. Hvis vi skal redusere forskjellene i utdanningslengde, og unngå at unge med en annen etnisk bakgrunn blir sosiale tapere, må vi sikre at de får den utdanning som de selv og samfunnet har behov for. Et av de viktigste tiltakene er målrettede grep for å få flere ut i utdanning.

Komiteen viser til at hvis førstegenerasjons innvandrere tar utdanning og/eller integreres på arbeidsmarkedet, vil det gjøre livet langt lettere for annengenerasjons innvandrere. For etablerte innvandrere med liten eller ingen utdanning er det viktig å bryte den sosiale arven, slik at utdanning blir et naturlig valg for neste generasjon. Det norske samfunn må aktivt formidle nødvendigheten av utdanning og forventningene fra arbeidsgiverne om utdanning.

Komiteen mener lik rett til utdanning er det sentrale, utdanningspolitiske prinsippet i velferdssystemet i Norge. Det er et selvfølgelig utgangspunkt at denne rettigheten også omfatter innvandrere og minoriteter i Norge.

Komiteen mener at samfunnet er tjent med å få flere personer med innvandrerbakgrunn inn i høyere utdanning.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til at begrunnelsen for dette dels er fordi innvandrerne generelt er underrepresentert i høyere utdanning, men også fordi samfunnet åpenbart har behov for større representasjon av innvandrere på fagområder med stor kontaktflate mot denne delen av befolkningen.

Komiteen mener at det viktigste argumentet likevel er at innvandrere har ressurser som ikke utløses og som rammer både den enkelte og samfunnet som helhet.

Komiteen vil peke på at det er behov for en forsterket forskningsinnsats når det gjelder rekruttering til høyere utdanning. Aspekter ved undervisningen, det akademiske språk/kultur, veiledningsformer, er faktorer som kan spille inn.

Tilgjengelig kunnskap om situasjonen for første- og annengenerasjons studenter viser ulike virkeligheter. Rent generelt er utdanningssituasjonen langt dårligere for førstegenerasjons innvandrere enn for andregenerasjon, og behovene er betydelig annerledes. For førstegenerasjon er det et stort behov for å møte en kvalifisert evaluering av deres utdanningsbakgrunn fra hjemlandet og for språkopplæring. For annengenerasjons innvandrere er problemene mer knyttet til informasjon, veiledning og tilrettelegging.

9.2.7 Videregående opplæring

Komiteen vil videre peke på behovet for målrettede undervisningstilbud for unge asylsøkere og flykt-

ninger mellom 16 og 25 år som mangler grunnleggende ferdigheter. Årsaken til at Norge har 10-årig obligatorisk grunnskole er at vi mener dette er en minimumsutdanning som er nødvendig for å leve og bo i Norge.

Komiteen viser til nyere undersøkelser som har vist at minoritetsspråklige elever oppnår dårligere karakterer enn andre elevgrupper i norsk skole, og at forskjellene faktisk har økt det siste tiåret.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, mener at skolen i dag ikke er godt nok rustet til å inkludere alle på en god måte.

Komiteen viser til at i gjennomsnitt hadde kun seks av ti elever med innvandrerbakgrunn fullført videregående opplæring etter fem år. 40 pst. avbrøt utdanningen. Komiteen mener at det er viktig å satse på organisering av skolehverdagen, språkopplæringen, skole- hjem-samarbeidet som tre viktige områder for å redusere forskjellene. I tillegg kan manglende framtidsutsikter til jobb legge en demper på lysten til å ta en utdanning. Derfor er arbeidet mot diskriminering på arbeidsmarkedet også av betydning for rekruttering til høyere utdanning.

Komiteen har merket seg at prosentandelen av minoritetsspråklige som begynner på videregående skole ligger lavere enn gjennomsnittet. Samtidig vil komiteen påpeke at det er store variasjoner mellom ulike etniske grupper og innenfor grupper når det gjelder høyere utdanning. Komiteen viser også til at prestasjonsmessig gjør veldig mange med innvandrerbakgrunn det svært godt.

Komiteen viser til at fullføringsprosenten for minoritetsspråklige er spesielt dårlig på yrkesfaglig studieretning. Her dropper en av tre elever ut før fullført eksamen. En årsak kan være at flere faglig svake elever velger yrkesrettet utdanning, framfor allmennfaglig studieretning. Yrkesrettet utdanning forutsetter lærlingplass. Flere undersøkelser viser at minoritetsungdom har større problemer med å skaffe seg lærlingplass. Komiteen mener det er nødvendig med en større bevissthet rundt rekrutteringen av lærlinger til de ulike bransjer. Komiteen mener en også må se på fagopplæringen generelt.

Komiteen viser til at en del kvinner fra den tredje verden har svært liten eller ingen utdanning. Det reduserer mulighetene på arbeidsmarkedet. Komiteen mener vi må satse på virkemidler som språkopplæring, aktivisering og kunnskap om norske samfunnsforhold.

10. INNPASS OG MULIGHETER I ARBEIDSLIVET

10.1 Sammendrag

10.1.1 Innledning

Regjeringen ser det som særlig viktig at innvandrere deltar i arbeidslivet og blir økonomisk selvstendige. Innvandrere, særlig fra ikke-vestlige land, er en utsatt gruppe på arbeidsmarkedet, selv om forskjellene er

store etter landbakgrunn. Botid i landet, innvandringsgrunn, utdanning, språkferdigheter, strukturelle betingelser ved arbeidsmarkedet og diskriminering er forhold som virker inn på yrkesdeltakelsen.

10.1.2 Etterkommere på vei inn i arbeidslivet

Regjeringen vil sette i gang et forsknings- og utviklingsprosjekt som hovedsakelig fokuserer på arbeidsdeltakelse blant etterkommere av ikke-vestlige innvandrere. Prosjektet vil følge gruppen over tid, med jevnlig rapporteringer underveis. Prosjektet skal gi viktig informasjon om etterkommeres møte med arbeidsmarkedet, og ha særlig fokus på utdanning, ansettelsesforhold, karriereutvikling, yrke og lønn.

En bredere oversikt over valgmuligheter i forhold til arbeid og utdanning, økt bevissthet om egne ressurser og begrensninger samt bedre ferdigheter i å søke jobb, kan føre til at flere kommer i arbeid. God yrkesveiledning er spesielt viktig for ungdom som vokser opp i familier med lite kjennskap til utdanningssystemet og arbeidslivet i Norge.

Aetat vil i sitt videre arbeid med veiledningstjenesten øke bevisstheten rundt forhold som kan gjøre seg gjeldende ved veiledning av en brukergruppe som er forskjellig med hensyn til sosial og kulturell bakgrunn.

10.1.3 Rasisme og diskriminering

Studier både i Norge og internasjonalt viser at innvandrere opplever diskriminering på en rekke områder. Når etterkommere av innvandrere også ser ut til å komme dårligere ut på arbeidsmarkedet enn andre unge i Norge, er det nærliggende å forklare noe av misforholdet med diskriminering.

Nyere forskning viser at norsk utdanning eller perfekte norskkunnskaper ikke alltid er nok for arbeidsgivere.

Regjeringen vil understreke at alle former for diskriminering er uakseptabelt og må bekjempes. Regjeringens handlingsplan mot rasisme og diskriminering (2002-2006), ny diskrimineringsbestemmelse i arbeidsmiljøloven og ny lov mot diskriminering på grunnlag av etnisitet, religion mv., er ledd i en slik innsats. Norge deltar også i EUs ikke-diskrimineringsprogram fra 1. januar 2004.

Diskrimineringsvernet i arbeidslivet er allerede sikret gjennom nye likebehandlingsregler i lov 4. februar 1977 nr. 4 om arbeidervern og arbeidsmiljø mv. (arbeidsmiljøloven) kapittel X A og B. Lovendringen trådte i kraft 1. mai 2004 og omfatter hele forløpet fra ansettelse til oppsigelse mv.

Regjeringen vil foreslå et felles håndhevingsapparat for lov om likestilling mellom kjønnene og lov mot diskriminering på grunnlag av etnisitet, religion mv. Dagens Likestillingsombud, Likestillingssenteret og Senter mot etnisk diskriminering (SMED) vil etter forslaget inngå i det felles håndhevingsapparatet. Det vil bli foreslått en egen lov om opprettelse, organisering, virksomhet, saksbehandling mv. i håndhevingsapparatet.

Lov 20. mars 1998 nr. 10 om forebyggende sikkerhetstjeneste (sikkerhetsloven) § 22 bestemmer at utenlandske statsborgere normalt ikke skal gis sikkerhetsklarering. Manglende sikkerhetsklarering vil føre til at man ikke kan settes i arbeid hvor man vil kunne få adgang til skjermingsverdig informasjon. På bakgrunn av rapport fra en arbeidsgruppe tar Forsvarsdepartementet sikte på å utarbeide en odelstingsproposisjon om endringer i sikkerhetsloven.

10.1.4 Kvinnens deltakelse i kvalifisering og i arbeidslivet

Yrkesaktiviteten er generelt lavere for kvinner enn blant menn i Norge, men kjønnsforskjellene er betydelig større blant innvandrere med ikke-vestlig landbakgrunn enn i resten av befolkningen. Samtidig er kvinner med ikke-vestlig bakgrunn langt fra en ensartet gruppe.

Kvinner med ikke-vestlig bakgrunn møter likevel større barrierer på arbeidsmarkedet enn menn, blant annet fordi de i gjennomsnitt har lavere utdanning, dårligere norskerferdigheter og færre har eksamen fra Norge å vise til. Selv om bildet er sammensatt, deltar kvinnene også i mindre grad i norskundervisning og skaffer seg i mindre grad den formalkompetanse som er nødvendig for å få jobb i Norge.

Kvinnene risikerer dessuten diskriminering både fordi de er kvinner og på grunn av blant annet hudfarge, tro og livssyn. Begrensninger i bruk av religiøst hodeplagg på jobben er en form for diskriminering som rammer kvinner spesielt.

For Regjeringen har det vært en viktig målsetting ved utformingen av introduksjonsloven å sikre kvinner med innvandrerbakgrunn reelle muligheter for deltakelse i introduksjonsprogram på lik linje med menn.

Utviklingen så langt viser at det skjer en gradvis tilnærming til de mest vanlige familiestrukturer i Norge både når det gjelder giftealder, antall barn og yrkesaktivitet blant kvinner.

10.1.5 Innvandrere med lang botid og liten grad av deltakelse

Blant langtidsledige innvandrere som har bodd i Norge en tid, finnes en større gruppe som er avhengige av sosialhjelp. Disse kan ha et stort behov for kvalifisering for arbeidsmarkedet, men omfattes ikke av introduksjonsloven.

Det er et stort potensial i denne gruppen til å komme i arbeid og således bli økonomisk selvhjulpne. Utfordringen ligger i at gruppen kjennetegnes av en sammensatt problematikk.

Regjeringen vil i 2005 sette i gang forsøk med bruk av kvalifiseringsprogram overfor innvandrere som etter flere år i Norge ikke har fast tilknytning til arbeidsmarkedet og er avhengig av sosialhjelp. Formålet med forsøksprosjektene er å prøve ut kvalifiseringsprogram for sosialhjelpsavhengige innvandrere med lang botid i Norge etter samme modell som introduksjonsordning for nyankomne.

I Handlingsplan mot rasisme og diskriminering (2002-2006) er det nedfelt en målsetting om at minst 60 pst. av registrerte arbeidsledige innvandrere skal i jobb. Det rapporteres jevnlig i forhold til dette målet, og så langt er det innfridd.

Langtidsledige, ungdom og innvandrere prioriteres ved inntak på ordinære arbeidsmarkedstiltak. For de unge gjelder ungdomsgarantien.

Aetat har opprettet en spesialenhet, Aetat Intro, som gir utvidet bistand til arbeidssøkere med innvandrerbakgrunn. Aetat intro har et særlig ansvar for å bistå Aetat lokalt i samarbeidet med kommunene om gjennomføring av introduksjonsprogram.

Kommunal- og regionaldepartementet har igangsatt en evaluering av samarbeidet mellom Aetat og kommunene om introduksjonsordningen for å kunne vurdere eventuelle forbedringer raskere. Evalueringen skal etter planen avsluttes våren 2005. I 2005 vil en starte arbeidet med å evaluere introduksjonsloven.

Innvandrere er en stor brukergruppe for både Aetat, trygdeetaten og sosialtjenesten.

1. juni 2004 la et regjeringsoppnevnt utvalg fram en utredning knyttet til ny organisering av arbeids- og velferdsforvaltningen. Det er ventet at arbeids- og velferdsreformen vil bidra til å kunne gi et bedre totaltilbud for innvandrere.

10.1.6 Sosialt, kulturelt og språklig mangfold - en ressurs i arbeidslivet

Globalisering og internasjonalisering er sentrale trekk ved dagens arbeidsliv. Denne utviklingen stiller nye kompetansekrav til statlig og privat arbeidsliv. Behovet for arbeidskraft vil øke i årene framover, blant annet på grunn av en aldrende befolkning i Norge. Det er derfor viktig med en bevisst og bred rekrutteringspolitikk som også er rettet mot personer med innvandrerbakgrunn.

Erfaringer viser at personale med ulik bakgrunn når det gjelder kjønn, alder, utdanning, erfaringsbakgrunn mv. kan heve kompetansenivået og stimulere utviklingen i virksomheten.

Både tospråkighet og variert sosial og kulturell erfaring kan være nyttig for arbeidslivet og bør verdsettes. Fordelene ved å ha en aktiv rekrutteringsstrategi for mangfold i arbeidslivet understrekes også i en større undersøkelse som ble gjennomført i flere EU-land på oppdrag fra EU-kommisjonen (The European Commission 2003).

Staten er en viktig arbeidsgiver og har et særlig ansvar for å gå foran. En statlig sektor som gjenspeiler befolkningens sammensetning kan dessuten yte bedre tjenester og lettere forstå og ivareta befolkningens varierte behov.

Regjeringen har i Handlingsplan mot rasisme og diskriminering (2002-2006) fremmet flere tiltak for å øke andelen personer med innvandrerbakgrunn til statlig sektor.

Staten og tjenestemennenes hovedsammenslutninger har i flere tariffperioder prioritert å sette av midler for at statlige virksomheter skal kunne nyttiggjøre seg de

ressurser og den kompetanse personer med innvandrerbakgrunn besitter.

Regjeringen vil sette i gang forsøk med ansettelsesforhold der virksomhetene nyttiggjør seg av faglig spisskompetanse blant innvandrere med kort botid, ved å åpne for engelsk som skriftlig arbeidsspråk.

Statskonsult AS utvikler nå, på oppdrag fra Moderniseringsdepartementet, et nettverk for statlige virksomheter som ønsker større mangfold i medarbeidergruppen.

Regjeringen vil i 2004 legge til rette for et samarbeid med partene i arbeidslivet for å få til økt innsats for mangfold i arbeidslivet. Regjeringen ønsker å forankre denne innsatsen i Arbeidslivspolitisk råd, hvor partene deltar på høyt nivå. Representanter fra landsdekkende organisasjoner på innvandrerfeltet og institusjoner med ekspertise på området vil også trekkes inn. Målet er å følge opp og videreutvikle mangfoldet på arbeidsmarkedet, tilrettelegge for erfaringsutveksling og kunnskapsformidling og planlegge og gjennomføre tiltak for økt mangfold. Det legges dessuten opp til en årlig prisutdeling til en virksomhet som har utmerket seg positivt når det gjelder tiltak for å fremme mangfold på arbeidsplassen.

10.1.7 Entreprenørskap

Regjeringen vil understreke at gründervirksomhet blant innvandrere i Norge er et positivt bidrag til verdiskapingen i samfunnet.

Regjeringen vil i 2005 igangsette forsøk med etablerrvirksomhet for innvandrere. Formålet er å prøve ut hvordan en best kan tilrettelegge for at innvandrere kan livnære seg selv gjennom å etablere egen bedrift. Forsøket vil ta utgangspunkt i erfaringer som ulike faginstanser i Norge og andre land har med å tilrettelegge for entreprenørskap blant innvandrere som vil starte egen bedrift. Rådgivning, veiledning, nettverksskapning og personlig oppfølging av den enkelte deltaker vil være sentrale elementer. Hovedmålgruppen er innvandrere med tilstrekkelig kunnskaper i norsk. Evaluering og videreformidling av erfaringer, metodikk og resultater skal inngå som en del av forsøket.

I Regjeringens strategi for entreprenørskap i utdanningen, "Se mulighetene og gjør noe med dem", er formålet blant annet å tydeliggjøre entreprenørskap som utdanningsmål og opplæringsstrategi.

Samtidig som Regjeringen i strategien lanserer en rekke nye tiltak, fortsetter de samarbeidet med veletablerte aktører på feltet, hvorav Ungt Entreprenørskap.

10.1.8 Ny statlig stønad til pensjonister med kort botid i landet

Personer med mindre enn 40 års botid i Norge får avkortet pensjonen fra folketrygden etter hvor mange år de har bodd i landet. Disse personene blir i dag henvist til sosialkontoret dersom de ikke har nok inntekt til livsopphold.

Regjeringen har nå foreslått at eldre innvandrere og andre med liten eller ingen alderspensjon fra folketrygden skal få rett til en ny supplerende stønad ifølge

Ot.prp. nr. 14 (2004-2005). En ny ordning innebærer at om lag 2 000 innvandrere ikke lenger skal være avhengige av sosialhjelp. Det er særlig eldre personer fra Øst-Europa og Asia som vil nyte godt av den nye stønaden (f. eks. bosniere og vietnamesere). Også nordmenn uten innvandringsbakgrunn, som har mistet trygderettigheter fordi de har bodd lenge i utlandet, vil bli omfattet av ordningen.

10.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at de fleste asylsøkere og flyktninger som kommer til Norge, er personer som kan ta vare på sitt eget og familiens liv. Det har de gjort før de flyktet fra sitt hjemland, og det skal de fortsette med å gjøre i Norge. Arbeid er både et mål og et middel. Gjennom arbeid bidrar man aktivt til samfunnet, samtidig som arbeid fører til inkludering i fellesskapet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er uenige i at de fleste asylsøkere og flyktninger har bevist at de kan ta hånd om sin egen familie. Disse medlemmer mener at det faktisk er svært mange nåværende og forhenværende asylsøkere og flyktninger som har bevist at de ikke klarer å ta ansvar for sine barn, noe som blant annet gjenspeiles i kriminalstatistikker og i karakternivået på skolene. Disse medlemmer er av den oppfatning at denne foreldregruppen må ta et større ansvar.

Komiteen viser til at det er store variasjoner mellom ulike innvandrergupper når det gjelder andelen som deltar i yrkeslivet. Uavhengig av om dette skyldes individuelle forhold, økonomiske/strukturelle forhold eller diskriminering, er den lave sysselsettingsprosenten i innvandrerbefolkningen ikke tilfredsstillende.

Komiteen viser til at veien til arbeidsmarkedet ikke går via sosialkontoret. Altfor mange innvandrere går på sosialhjelp, uten norskkunnskaper eller utdanning nok til å få et arbeid. Dette taper innvandrerne på og dette taper samfunnet på. Sosialhjelp er ment som en midlertidig løsning og ikke en permanent ytelse. Komiteen mener at kommunene konsekvent bør følge opp Lov om sosial omsorg som gir muligheter til å stoppe sosialhjelpen til personer som avslår tilbud om arbeid. Også intensjonene med introduksjonsloven må følges aktivt opp. Samarbeidet mellom de ulike kommunale instanser må bedres og sosialhjelpsmottakere som er i stand til det, må jobbe eller delta i opplæring for å få økonomisk støtte.

Komiteen viser til St.prp. nr. 46 (2004-2005) der det foreslås en ny og samordnet arbeids- og velferdsforvaltning, der det etableres en førstelinjetjeneste med et arbeids- og velferdskontor i hver kommune som er brukernes kontaktsted for hele tjenestespekteret i dagens tredelte forvaltning. Komiteen viser til at en slik reform vil være et viktig bidrag for å få flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad, og for å få en mer helhetlig og effektiv arbeids- og velferdsforvaltning tilpasset brukernes behov. Komiteen mener samordningen av arbeids- og velferdsforvaltningen vil ha spesielt positiv betydning for innvandrere som på

grunn av manglende norskkunnskaper kan ha vanskeligheter med å finne fram i forvaltningen.

Komiteen viser til behandlingen av denne saken i sosialkomiteen.

Komiteen mener at for en del innvandrere er det diskrimineringstendenser på arbeidsmarkedet som er hovedproblemet. Dette er sløsing med verdifulle ressurser.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, mener at i samarbeid med det offentlige må partene i arbeidslivet etablere fadderordninger og utplasseringer på arbeidsplasser.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at diskrimineringstendenser på arbeidsmarkedet ikke er hovedproblemet for innvandrere som prøver å komme inn på arbeidsmarkedet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at ledigheten blant innvandrere er høyere enn i befolkningen generelt. Det er derfor behov for å sette inn flere tiltak som kan få ledigheten ned. Flertallet mener at det må etableres flere tiltaksplasser, samtidig som Aetat styrkes, slik at flere innvandrere lykkes med å komme i arbeid. Erfaringer viser at tiltak gir større mulighet til å komme i arbeid. Flertallet vil også stille strengere krav til obligatoriske utplasseringer på arbeidsplasser og deltakelse i opplæring som vilkår for økonomisk støtte, for å få flere ut i arbeid. Det er derfor nødvendig å etablere fadderordninger og utplasseringer på arbeidsplasser i et samarbeid mellom det offentlige og partene i arbeidslivet.

Flertallet vil også gå inn for å innføre midlertidig lønnstilskudd som gir innvandrere muligheten til å hospitere på arbeidsplasser.

Komiteen vil effektivisere godkjenningsprosedyrer for utdanning tatt i utlandet. Flere innvandrere bør få muligheten til realkompetansevurdering.

Komiteen fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utarbeide retningslinjer for raskere kartlegging av kompetanse slik at denne kan benyttes som grunnlag for hel eller delvis godkjenning av fagkrets."

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at aktørene i arbeidsmarkedet må få klarere insentiver og at regelverket må bidra til at flere i innvandrergruppen faktisk kommer i jobb. Dette gjelder både unge som er ferdig med utdanning og voksne i foreldregenerasjonen. Flertallet etterlyser flere tiltak i arbeidsmarkedet som ikke bare styrker minoritetsarbeidstakernes mulig-

het til å finne arbeid, men også tiltak som gjør dem i stand til å beholde arbeidet sitt.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at det er bred enighet om å bekjempe arbeidsledigheten. Disse medlemmer vil videre peke på en positiv utvikling på arbeidsmarkedet som bedrer mulighetene for et inkluderende arbeidsliv.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at Aetat har en sentral rolle i gjennomføringen av arbeidsmarkedspolitikken. Aetat er styrket med midler svarende til om lag 700 nye årsverk i perioden 2003-2005. Samlet er dette den største ressurstilførselen til Aetat på mange år. Disse medlemmer viser til at det legges stor vekt på å styrke Aetat for å gi arbeidssøkere bedre veiledning og oppfølging.

Komiteen viser for øvrig til sine respektive merknader i Innst. S. nr. 212 (2003-2004) om et velfungerende arbeidsmarked og til merknader og prioriteringer i Budsjett-innst. S. nr. 5 (2004-2005).

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til behovet for at offentlig virksomhet må ha en bevisst og målrettet rekrutteringspolitikk for å sikre inkludering og mangfold og bidra til å redusere barrierer for personer med innvandrerbakgrunn. Disse medlemmer viser til merknader og forslag under behandlingen av Innst. S. nr. 212 (2003-2004).

Disse medlemmer ønsker å ta opp igjen følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen i budsjettet for 2006 fremme forslag om måltall for oppfylling av hovedmål 2 i IA-avtalen og rekruttering av ansatte med innvandrerbakgrunn i all statlig virksomhet."

Disse medlemmer mener det kan være nødvendig å ta i bruk positiv forskjellsbehandling for å sørge for å øke antallet ansatte med etnisk minoritetsbakgrunn. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med en vurdering av i hvilke sammenhenger det kan være aktuelt med positiv forskjellsbehandling for å øke andelen ansatte med minoritetsbakgrunn."

Disse medlemmer viser til tiltak 6 i Handlingsplanen mot rasisme og diskriminering som pålegger alle statlige virksomheter å innkalle minst én søker med minoritetsbakgrunn til intervju ved tilsettinger, forutsatt at søkeren er kvalifisert for stillingen. Disse medlemmer mener det er behov for å utvide dette pålegget til også å gjelde frivillige organisasjoner, forskningsinstitusjoner o.l. som mottar statlig støtte.

Arbeidsgivers styringsrett i tilsetting påvirkes ikke av endringen.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen sørge for nødvendige endringer i regelverket slik at også frivillige organisasjoner og institusjoner som får støtte fra staten, pålegges å innkalle minst én kvalifisert søker med innvandrerbakgrunn ved tilsettinger."

Disse medlemmer viser til at Norge trenger den kulturelle og økonomiske stimulans som innvandringen gir. Sett i lys av et stadig mer globalt kunnskaps-, arbeids- og varemarked, er behovet for langt bredere og mangfoldig kompetanse udiskutabelt. Disse medlemmer viser i den anledning til Dokument nr. 8:80 (2004-2005) om å endre reglene for spesialistkvoten slik at det blir lettere for kvalifisert arbeidskraft å arbeidsinnvandre fra land utenfor EØS-området.

Disse medlemmer viser til å gi langtids sosialhjelpsmottakere en ny start gjennom introduksjonsprogramslignende ordninger har vært vellykkede. Disse medlemmer mener det bør satses mer på slike programmer, men at det må være mulig å få tildelt plass på slike programmer ved behov uten å vente til man har vært sosialhjelpsmottaker lenge.

11. BRUKERENS BEHOV OG TILPASNING AV OFFENTLIGE TJENESTER

11.1 Sammendrag

All offentlig virksomhet - statlig, fylkeskommunal og kommunal - må sikre at tjenester og tilbud er organisert og har en struktur som er egnet til å møte en befolkning som er mer sammensatt enn da tjenestene og institusjonene ble bygget opp. Kommunene er særlig viktige.

God og målrettet informasjon om rettigheter og plikter er nødvendig for å sikre at alle får muligheter til å motta likeverdige tjenester. Samtidig forventer Regjeringen at alle innbyggere orienterer seg om hvilke rettigheter og plikter de har, og søker informasjon om hvordan velferdssamfunnet fungerer og er bygget opp, herunder de offentlige tjenestene.

Kommunikasjon mellom bruker og tjenesteyter er en svært viktig forutsetning for å kunne yte gode tjenester. Mangel på et felles språk gjør kommunikasjonen vanskeligere. Bruk av tolk og/eller oversatt informasjonsmateriale er ofte en forutsetning for å kunne yte likeverdige tjenester til alle.

Tjenesteyteren må ha kompetanse til å møte brukere som er annerledes enn seg selv. Det kan imidlertid ikke forventes at offentlig ansatte skal ha kunnskap om alle forhold i brukernes bakgrunn. Det vil imidlertid være nyttig å ha spesifikk kunnskap om brukergrupper som går igjen.

I meldingen drøftes noen forhold eller hensyn som Regjeringen mener tjenesteyter må være seg særlig bevisst. Det gjelder når det ikke finnes alternativer til

tjenesten, ved spesielt følsomme situasjoner, eller når brukerens behov må anses å være nytt og udekket.

Regjeringen mener at det i enda større grad må satses på kompetansespredning og på å formidle gode modeller og praktiske tilnærmingsmåter.

Regjeringen går inn for at flest mulig offentlig ansatte skal få tilbud om kompetanseheving for å styrke forståelsen og samhandlingskompetansen med nye brukergrupper.

Mangfold i arbeidsstyrken kan heve kompetansenivået og sikre at virksomheten blir bedre i stand til å løse ulike utfordringer. Aktiv rekruttering av arbeidstakere med ulike bakgrunn er et virkemiddel i arbeidet med å tilpasse offentlig tjenesteyting.

Regjeringen oppfordrer til hyppigere samarbeid mellom lokale og sentrale myndigheter, og representanter for innvandrere og etterkommere. I tillegg er det viktig at personer med innvandrerbakgrunn deltar i ordinært politisk arbeid og interesseorganisasjoner, og at de rekrutteres til ulike yrker og samfunnsoppgaver slik at minoritetsperspektivet finnes blant ansatte og tillitsvalgte.

På bakgrunn av målsettingen om likebehandling uavhengig av språklig, kulturell og religiøs bakgrunn, vil Regjeringen understreke plikten til å utrede konsekvenser for innvandrerbefolkningen der dette er relevant og vesentlig.

Gruppen av eldre førstegenerasjons innvandrere vil øke i årene som kommer. Dette innebærer at pleie- og omsorgstjenestene må imøtekomme nye brukergrupper. Den enkelte kommune bør selv ta initiativ til å kartlegge antallet personer med innvandrerbakgrunn, nasjonalitet og alder. Ut fra lokalt registrerte behov må tjenestene tilrettelegges slik at de kan tilpasses alle, uavhengig av språk, kultur, religion, alder og diagnose.

Regjeringen vil i løpet av våren 2005 kartlegge hvilke ressurser og behov kommunene har når det gjelder å tilrettelegge pleie- og omsorgstjenester for minoriteter, jf. Regjeringens handlingsplan mot rasisme og diskriminering (2002-2006).

Regjeringen vil gjennom rekrutteringsplanen Rekruttering for bedre kvalitet, som skal virke i perioden 2003-2006, utarbeide tilbud til innvandrere med utdanning fra utlandet som trenger supplerende opplæring for å oppnå autorisasjon som hjelpepleier eller sykepleier.

Arbeids- og sosialdepartementet vil i løpet av høsten 2004 starte samarbeid med Norsk Pensjonistforbund og Kommunenes Sentralforbund om å finne fram til gode eldresentre som møtested for eldre innvandrere, og formidle slike erfaringer til kommunene.

Regjeringen ser Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn som et viktig organ når det gjelder å skape forståelse for og kunnskaper om problemer som ulike grupper kan møte i praktisering av sin religion. Utviklingen av religiøst mangfold øker behovet for at det finnes ett organ der ulike tros- og livssynssamfunn kan henvende seg i ulike saker for veiledning og hjelp. Regjeringen ønsker å styrke Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn slik at de kan ivareta denne oppgaven.

11.2 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, er enig i at en stadig mer mangfoldig befolkning reiser et behov for et stadig mer mangfoldig tilbud, for å klare å sette individets behov i sentrum for hva fellesskapet skal stille opp med. Flertallet viser til arbeidet som pågår i kommunene og slutter opp om en strategi der kompetanse og kunnskapsutveksling om beste praksis skal stå i sentrum.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er av den oppfatning at offentlige tjenester ikke skal skreddersys for nye innvandrere. Dette medfører kun økte offentlige utgifter og bidrar ikke til en bedre integrering. Personer med innvandrerbakgrunn skal ha lik rett til et godt offentlig tilbud, men ikke et tilbud som er spesielt tilpasset dem. Etter disse medlemmers syn skal de heller ikke ha bedre ordninger enn den øvrige befolkningen har krav på. På dette grunnlag ønsker disse medlemmer å avskaffe alle særordninger som minoriteter har i kraft av å være en minoritet.

12. HVEM GJØR HVA? ANSVARSFORDELING

12.1 Sammendrag

12.1.1 Sektoransvar og samordning

Innvandrerbefolkningen utgjør en vesentlig del av Norges befolkning. Dette innebærer at alle myndigheter og sektorer må forholde seg til personer eller grupper med innvandrerbakgrunn i sitt arbeid.

Prinsippet om sektoransvar innebærer at den enkelte fagmyndighet har ansvaret for tjenestetilbudet til alle grupper av befolkningen. Det er etter Regjeringens mening behov for å styrke sektoransvaret, og også å styrke Kommunal- og regionaldepartementets rolle som samordningsorgan. Mangelen på konkrete målsettinger når det gjelder sektormyndighetenes arbeid overfor innvandrerbefolkningen, er en viktig årsak til at introduksjons-, integrerings- og inkluderingsarbeidet overfor nye innvandrere ikke har vært drevet effektivt nok.

Regjeringen vil starte et arbeid for å utvikle målbare og konkrete mål for hva fagdepartementene skal oppnå innenfor eget ansvarsområde i forhold til målgruppene i stortingsmeldingen. Det skal utredes hvordan departementene systematisk kan rapportere på måloppnåelsen.

12.1.2 Organisering av forvaltningsapparatet på innvandrings- og integreringsfeltet

Kommunal- og regionaldepartementet har det overordnede ansvaret for innvandrings-, flyktning- og integreringspolitikken. Departementet bidrar til å utvikle kunnskapsgrunnlaget for politikkutformingen, og til å klargjøre og formidle overordnede politiske målsettinger.

I tillegg til samordningsoppgaver har departementet et særskilt ansvar for utlendingsloven, herunder retningslinjer for utlendingskontroll, mottak, bosetting og tilrettelegging for tilbakevending for flyktninger. Statsborgerloven og introduksjonsloven ligger også under departementets ansvarsområde. Fra og med 1. januar 2004 overtok Kommunal- og regionaldepartementet det økonomiske og administrative ansvaret for norskopplæring av voksne innvandrere fra Utdannings- og forskningsdepartementet. Kommunal- og regionaldepartementet skal samordne og utvikle Regjeringens arbeid mot rasisme og diskriminering, og har blant annet ansvar for å utarbeide forslag til en ny lov mot diskriminering på grunnlag av etnisitet, religion mv., og ansvar for oppfølging av Regjeringens handlingsplan mot rasisme og diskriminering (2002-2006).

Departementet har det overordnede ansvaret for styringen av Utlendingsdirektoratet (UDI), som iverksetter innvandrings-, flyktning- og integreringspolitikken. Videre har departementet etatsstyringsansvar for Utlendingsnemnda (UNE), Senter mot etnisk diskriminering (SMED) og Kontaktutvalget mellom innvandrere og myndighetene (KIM).

Siden UDI ble etablert i 1988 har det skjedd betydelige endringer som gjør at utfordringene på innvandringsfeltet er mye større og mer komplekse enn for 15 år siden.

Pr. 1. januar 2004 hadde UDI en bemanning på over 700 årsverk, dvs. at direktoratet har fem ganger så mange ansatte som i 1988. Hovedårsaken til dette er den sterke økningen i tallet på søknader om asyl, oppholds- og arbeidstillatelser, familiejenforening og andre saker. Oppgavene knyttet til håndheving av utlendingsloven er i dag dominerende i UDI. Blant folk flest betraktes UDI i dag som et organ som avgjør søknader etter utlendingsloven. Dette kan skape et legitimitetsproblem i forhold til direktoratets arbeid med integreringsspørsmål.

På oppdrag fra KRD gjennomførte PLS Rambøll Management våren/sommeren 2004 en analyse av forvaltningsapparatet på feltet, og leverte sin rapport med forslag til organisatoriske endringer i august 2004. I rapporten påpekes det blant annet at det er en rimelig klarhet med hensyn til de overordnede målene for den kortsiktige integreringsinnsatsen, men ikke i samme grad for den langsiktige integreringsinnsatsen.

Regjeringen vil vurdere rapportens forslag med sikte på å legge fram forslag for Stortinget våren 2005 om endringer i organiseringen av arbeidet på feltet.

12.1.3 Kommunene

Prinsippet om sektoransvar gjelder også på kommunalt nivå. Personer med innvandrerbakgrunn skal ha samme tilgang på ordinære kommunale tjenester (sosialtjenester, helse, skole, kultur, barnehage osv.) som enhver annen innbygger i kommunen. Kommunene må i planleggingen og utformingen av sine tjenester og tiltak ta utgangspunkt i at befolkningen er sammensatt.

Kommunal handlefrihet og kommunalt selvstyre er viktige prinsipper for Regjeringen, prinsipper som også gjelder for politikken for innvandrerbefolkningen.

Statlig styring av kommunesektoren skjer gjennom utformingen av rammer og fastsetting av overordnede mål. Kommunene har imidlertid noen særskilte oppgaver i forhold til flyktninger, personer med opphold på humanitært grunnlag og deres familier.

Bosetting av flyktninger er ikke lovpålagt kommunene. Derimot er kommunene fra 1. september 2004 pålagt ved lov (introduksjonsloven) å tilby et introduksjonsprogram for bosatte innvandrere. Loven regulerer og setter dermed standard for store deler av kommunenes arbeid med nyankomne innvandrere. Regjeringen planlegger videre å innføre en ny ordning for norskopplæringen fra 1. januar 2005. En viktig del av forslaget er at kommunene får en plikt til å tilby norskopplæring for voksne innvandrere.

Kommunene har ingen andre lovpålagte oppgaver som er særlig knyttet til innbyggere med innvandrerbakgrunn, men har ansvar for dem på lik linje med det ansvaret kommunen har for alle innbyggerne i kommunen.

12.1.4 Frivillige organisasjoner

Frivillige organisasjoner kan være gode og alternative leverandører av ulike tjenester og tilbud til befolkningen og supplere det offentlige tjenesteapparatet.

Aktuelle oppgaver for frivillige organisasjoner kan for eksempel være informasjonsarbeid og veiledning rettet mot spesielle grupper, aktiviteter som bidrar til hjelp-til-selvhelp, og bistand og veiledning til nyankomne innvandrere. Fordeler ved at frivillige organisasjoner driver aktiviteter og tiltak som supplement til det arbeidet som gjøres av offentlige myndigheter, er blant annet at organisasjonene har nærhet og kjennskap til målgruppene. De kjenner problemene og hvilke metoder og virkemidler som bør tas i bruk for å oppnå hensikten med tiltakene. På denne måten vil også arbeidet som gjøres bli mer målrettet og ofte treffe den aktuelle målgruppe bedre enn dersom offentlige myndigheter står for tiltakene.

Regjeringen er opptatt av å sikre et levende og aktivt sivil samfunn. Derfor ønsker Regjeringen både å ha en politikk som styrker frivilligheten i seg selv, samtidig som frivillige organisasjoner i større grad bør benyttes som aktører når det gjelder arbeid for å fremme integrering, inkludering og deltakelse. Regjeringen vil oppfordre offentlige myndigheter og fagsektorer til i større grad å benytte seg av ulike innvandrersamfunnsorganisjoner og miljøer i sitt generelle arbeid.

12.2 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, mener at det er opp til kommunene å organisere og tilrettelegge arbeidet med å inkludere og integrere nye innbyggere på en best mulig måte. Flertallet mener at dette også vil være forskjellig fra kommune til kommune både på grunn av kommunenes størrelser og om det bor mange eller få innvandrere i kommunen.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil peke på at kommunene har den i særklasse viktigste oppgaven for å legge til rette for et godt inkluderings- og integreringsarbeid. Innvandringen til Norge vil øke i årene som kommer og antallet nordmenn med innvandrerbakgrunn vil øke. Dette gjør kommunenes arbeid med integrering og inkludering til en av kommunenes kontinuerlige kjerneoppgaver som må integreres i all kommunal virksomhet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener frivillige organisasjoner, både innvandrersamfunnsorganisjoner og lag og foreninger, gjør en viktig jobb i forbindelse med integrering og inkludering av flyktninger og asylsøkere i samfunns- og arbeidsliv. Flertallet viser i denne sammenheng til Budsjett-innst. S. nr. 5 (2004-2005) og mener det er viktig å styrke bevilgningen til lag og organisasjoner som driver denne typen arbeid. Flertallet viser til at flere organisasjoner, blant annet Antirasistisk senter, kan få mindre forutsigbare inntekter som følge av bortfall av automatinntekter. Flertallet viser til at det i flere år har vært søknader som i sum representerer det doble av det beløpet departementet stiller til disposisjon. Flertallet viser videre til at departementets egen evaluering av denne posten konkluderer med at dette er vel anvendte penger. Flertallet mener tilskuddet til integreringsarbeid må styrkes.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil peke på at asylmottakene spiller en viktig rolle i å knytte kontakten mellom lokalt organisasjonsliv og de som bor på mottak. Disse medlemmer mener mottakene må gis mulighet til en personellsituasjon som både innebærer styrket fagkompetanse og større rom for samspill med lokalsamfunnet.

13. KUNNSKAPSGRUNNLAGET

13.1 Sammendrag

Internasjonalt og i Norge har kunnskapsmengden og forskning om migrasjon, innvandrere, integrering og mangfold vokst betydelig de siste 10-15 årene. Det har bidratt til økt forståelse for de samfunnsmessige prosessene som innvandringen er en del av.

Sammensatte kunnskapstema utfordrer den tradisjonelle måten å organisere forskningen på. Erfaring viser at det er behov for å ha særskilte forskningsinnsatser om sentrale kjernesporsmål i forhold til innvandring, integrering og mangfold. Men fordi samfunn og befolkning er mer heterogen enn tidligere, stiller dette også den ordinære humanistiske og samfunnsvitenskapelige forskningen overfor nye utfordringer. Det er derfor samtidig et behov for å få innvandrings- og mangfoldsperspektiver innlemmet som en naturlig del i disiplin- og programforskning, i tillegg til egne satsinger.

Forskning, dokumentasjon og utviklingsarbeid er viktig for å følge med på utviklingen og målrette Regjeringens integreringspolitikk og politikk for mangfold gjennom inkludering og deltakelse. I tillegg er evaluering viktig for å vurdere effektene av politikken og tiltakene som iverksettes.

Kommunal- og regionaldepartementet har en samordnende rolle i statsforvaltningen når det gjelder forskning, forsøk, statistikkutvikling og evaluering på innvandringsfeltet. Departementet skal også overvåke, samordne og bidra til å få fram relevant kunnskap om feltet i vid forstand. Det er videre et mål å bidra til at det utvikles gode fagmiljøer med bred kompetanse.

Regjeringen vil starte et arbeid for å utvikle målbare og konkrete mål, samt rapporteringsrutiner, for hva fagdepartementene skal oppnå innenfor eget ansvarsområde i forhold til målgruppene i stortingsmeldingen. Kunnskap vil være et viktig redskap i denne sammenheng for å identifisere kritiske punkter, lage realistiske mål og evaluere politikken.

Målet er at det løpende pågår kvalitativ god og kritisk samfunnsvitenskapelig og humanistisk forskning av relevans for politikken for mangfold gjennom inkludering og deltakelse. I tillegg til grunnforskning er det stort behov for anvendt forskning. Målet er å kunne møte raske samfunnsendringer med forskningsbasert kunnskap og slik legge grunnlaget for en målrettet politikk basert på effektive virkemidler.

Kommunal- og regionaldepartementet vil i samarbeid med Norges forskningsråd videreføre IMER-satsingen (forskning om internasjonal migrasjon og etniske relasjoner) i perioden 2005-2010. Denne nye satsingen skal i tillegg til ny forskning om kjernesporsmål legge vekt på å styrke og utvikle formidling og dialog rundt innvandringsforskningen, utarbeide oversikt over kunnskapsstatus på ulike delfelter og legge økt vekt på samordning og oversikt, aktualitet og relevans.

I tillegg er det fortsatt viktig å få mangfoldsperspektivet med i større grad i andre forskningssatsinger og -programmer der det er aktuelt, eksempelvis i velferds-, kjønns- og arbeidslivsforskningen. Mangfoldsperspektivet bør i større grad skille mellom førstegenerasjon og etterkommere i problemstillinger og dokumentasjon der det er relevant.

Kommunal- og regionaldepartementet har de siste 12 årene samarbeidet med Statistisk sentralbyrå (SSB) for å framskaffe bedre statistikk og bedre analyser om inn- og utvandring, og om situasjonen og levekårene til innvandrere og flyktninger. Sammenliknet med mange andre land har Norge godt utbygd statistikk på dette området.

Samtidig som statistikken viser at det er forskjeller, har man begrenset kunnskap om årsakene til disse forskjellene. Den innvandrrelaterte statistikken må derfor suppleres med kvalitative studier som belyser årsakssammenhenger og samspillet med andre fenomener.

I framtidig forskning er det viktig med kunnskap om situasjonen for innvandrere, flyktninger og etterkommergenerasjonen, men også om de samfunnsmessige

forhold og betingelser som møter dem, og hvordan alle parter i samfunnet påvirkes av utviklingen.

Variasjonen kan være stor mellom og innenfor de ulike nasjonalitetsgrupper. Det er behov for mer spesifikk informasjon om ulike kategorier av innvandrere for å kunne gjøre bedre analyser og målrette tiltak i integreringsarbeidet. Kjønn er i tillegg en viktig dimensjon som går på tvers av nasjonalitetsgrupper og som er viktig å ta i betraktning i introduksjons- og inkluderingsarbeidet.

Aktiv samfunnsdeltakelse er et mål i seg selv og en betingelse for å skape forankring for politikk og styringsverk, nasjonalt og lokalt. Den forskningsbaserte kunnskapen om innvandrersgrupperes samfunnsdeltakelse er imidlertid liten og spredt. Det er viktig å vinne bredere kunnskap om vilkårene for at mindretallsgrupper på ulike måter kan fungere inn i den kollektive meningsdannelsen, og i sivile og politiske prosesser.

Det er videre behov for mer forskningsbasert kunnskap om offentlig sektor som aktør i å realisere politikk for mangfold gjennom inkludering og deltakelse.

Det er behov for å styrke det teoretiske grunnlaget for politisk refleksjon rundt det økte kulturelle, religiøse og verdimeslige mangfoldet i befolkningen. I tillegg er det behov for å innhente mer kunnskap om hvordan det kan tilrettelegges for kontakt og samhandling som tar hensyn til det nye mangfoldet. Flere grunnleggende problemstillinger knyttet til styring og samfunn med utgangspunkt i nyere innvandring vil bli behandlet på mer generelt grunnlag i den kommende stortingsmeldingen på bakgrunn av Makt- og demokratiutredningen.

I tillegg til forskning og utredning kan det være aktuelt med utviklingsarbeid for å prøve ut nye former for medvirkning og deltakelse som sikrer et levende demokrati der alle grupper er med.

Politikken for mangfold gjennom inkludering og deltakelse har egne mål for tilhørighet og samfunnsstilknytning. For å belyse måloppnåelse, er det nødvendig med mer kunnskap om tema som opplevd tilhørighet hos førstegenerasjons innvandrere og deres etterkommere, og vilkår for å utvikle tilknytning og lojalitet til samfunnet. Det er også behov for å utvikle metodikk på dette området. Man bør også søke kunnskap om hvordan innvandringspolitikken og reguleringspolitikken virker inn på tillitsforholdet mellom befolkningsgrupper, og for enkeltpersoners forhold til statlige myndigheter. Gjensidig tillit er en viktig premisse for å få pluralistiske samfunn til å fungere harmonisk.

Det bør også følges med på utviklingen mellom befolkningsgrupper, ikke bare når det gjelder levekår, men også i forhold til graden av sosial kontakt og samhandling. Innvandrersgrupperes holdninger til flertallsbefolkningen og andre innvandrersgrupper bør kartlegges på lik linje. Forskning og dokumentasjon på rasisme og diskriminering bør også omfatte fordommer og diskriminerende holdninger som kan finnes i mindretallene, og som kan rette seg mot medlemmer av

andre mindretall, eller mot medlemmer i flertallsbefolkningen.

Globalisering, migrasjon og nye former for arbeidsinnvandring medfører også nye velferdspolitiske dilemmaer.

Levekårsdata er grunnleggende for å kunne følge opp velferdspolitikken som introduksjons- og integreringspolitikken er en del av, og for å kunne følge opp politikken for mangfold gjennom inkludering og deltakelse.

Regjeringen vil sette i gang et arbeid for å forbedre dagens datagrunnlag på utdanningsområdet for å kunne følge utviklingen for innvandrere og etterkommere i utdanningssystemet mer systematisk, og for å kunne iverksette mer treffsikre tiltak overfor de gruppene som trenger særskilt tilrettelegging.

Regjeringen vil sette i gang et forsknings- og utviklingsprosjekt som hovedsakelig fokuserer på arbeidsdeltakelse blant etterkommere av ikke-vestlige innvandrere.

Allerede tilgjengelige levekårsdata viser at det er bekymringsfulle trekk på flere områder, som at innvandrere er overrepresentert i kriminalitetsstatistikken og at mange faller ut av skole- og utdanningsløpet. Kunnskapen bør danne grunnlag for nærmere analyse og vurdering av tiltak innenfor de ulike sektorområdene.

På oppdrag fra Kommunal- og regionaldepartementet skal SSB i 2005 og 2006 gjennomføre en levekårsundersøkelse blant ikke-vestlige innvandrere. Undersøkelsen skal gjennomføres etter samme mal som tilsvarende undersøkelse i 1996 og skal kunne sammenliknes med denne.

Det er også et mål at funnene skal kunne sammenliknes med generelle levekårsundersøkelser som gjelder hele befolkningen og tilsvarende internasjonale (nordiske) undersøkelser. Det er også forutsatt at Levekårsundersøkelsen 2005-2006 forankres i målgruppene og ivaretar innvandreres perspektiver på levekår.

Kommunal- og regionaldepartementet har tatt initiativ til et arbeid med å utvikle metoder som kan brukes til å følge med hvordan det går med flyktninger og andre innvandrere etter ankomst. Det er spesielt viktig å følge nye grupperes tilpasningsprosess i Norge for å fange opp eventuelle faresignaler tidlig.

13.2 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at det er et stort behov for et bedre kunnskapsgrunnlag på en rekke områder innenfor feltet migrasjon/integrasjon. Fram til for få år siden har forskning på dette feltet vært lavt prioritert. Forskning innenfor dette feltet er veldig politisert. Dette har hatt som konsekvens at forskningen til dels har framstått som konvensjonell og preget av forskning innenfor svært avgrensede felt. Flertallet viser til behovet for en større satsning innenfor dette forskningsfeltet.

14. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

14.1 Sammendrag

Regjeringen ønsker å videreføre og styrke prinsippet om at fagmyndighetene innen ulike sektorer og på ulike forvaltningsnivåer skal ha samme ansvar for personer med innvandrerbakgrunn som for den øvrige befolkningen. Regjeringen vil starte et arbeid for å utvikle målbare og konkrete mål, samt rapporteringsrutiner, for hva fagdepartementene skal oppnå innenfor eget ansvarsområde i forhold til målgruppene i stortingsmeldingen.

Meldingen er i all hovedsak en verdimelding, som vektlegger verdispørsmål, prinsipper og verdigrunnlag for tiltak. Tiltakene i meldingen er først og fremst eksempler og modeller på virkemiddelbruk.

Forutsatt Stortingets tilslutning, skal fagmyndighetene følge opp utfordringene på sine ansvarsfelt i tråd med meldingens mål, prinsipper og retningsvalg. Det skal skje i forbindelse med de ordinære budsjettprosessene.

14.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at Regjeringen foreslår at fagmyndighetene følger opp utfordringene på sine ansvarsfelt i tråd med meldingens mål, prinsipper og retningsvalg, og at det skal skje i forbindelse med de ordinære budsjettprosessene.

Komiteen støtter en slik behandling og mener at fagmyndighetene må følge opp innstillingen på sine ansvarsfelter, og at dette skal skje i forbindelse med de ordinære budsjettprosessene framover.

15. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med en sak hvor familiegjennforeningspolitikken tas opp i sin bredde, herunder forsørgelseskrav, bostedskrav, personkrets som omfattes av rett til familiegjennforening og en vurdering av alders- og tilknytningskrav.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag til lovendring om krav om egen bolig som forutsetning for familiegjennforening.

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen innføre ordning med gratis kjernetid i barnehagen for 4- og 5-åringer i områder og skolekretser med stor andel minoritetsspråklige barn.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 4

Stortinget ber Regjeringen opprette en avdeling i barnevernet som får ansvar og mulighet til å følge opp

saker knyttet til bekymringsmeldinger eller skolefravær der barn er eller antas å befinne seg i utlandet.

Forslag fra Arbeiderpartiet:

Forslag 5

Stortinget ber Regjeringen endre regelverket slik at norske statsborgere som oppholder seg utenfor EØS-området over tre måneder, skal miste retten til barne-trygd. Utenlandsstudenter med forsørgeransvar skal kompenseres for dette gjennom økt stipendandel fra Statens lånekasse for utdanning.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 6

Stortinget ber Regjeringen gjennomgå visumpolitikken med utgangspunkt i den velferdsmessige betydningen det er å kunne få besøk som bosatt i Norge.

Forslag 7

Stortinget ber Regjeringen foreslå å endre reglene for å få bosettingstillatelse, slik at de som innvilges familiegjennforening får bosettingstillatelse med én gang.

Forslag 8

Stortinget ber Regjeringen utvikle økonomiske støtteordninger til frivillige organisasjoner og kommuner som driver integreringsarbeid overfor nyankomne innvandrere som ikke får ta del i introduksjonsprogram.

Forslag 9

Stortinget ber Regjeringen utvide rett til morsmål og tospråklig fagopplæring til å gjelde alle barn med minoritetsbakgrunn som har annet morsmål i hjemmet.

Forslag 10

Stortinget ber Regjeringen legge til rette for at minoritetslever med annet morsmål som snakkes i hjemmet får mulighet til å velge det som annet fremmedspråk og oppnå fullverdig dokumentasjon på dette.

Forslag 11

Stortinget ber Regjeringen i budsjettet for 2006 fremme forslag om måltall for oppfylling av hovedmål 2 i IA-avtalen og rekruttering av ansatte med innvandrerbakgrunn i all statlig virksomhet.

Forslag 12

Stortinget ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med en vurdering av i hvilke sammenhenger det kan være aktuelt med positiv forskjellsbehandling for å øke andelen ansatte med minoritetsbakgrunn.

Forslag 13

Stortinget ber Regjeringen sørge for nødvendige endringer i regelverket slik at også frivillige organisasjoner og institusjoner som får støtte fra staten, pålegges å innkalle minst én kvalifisert søker med innvandrerbakgrunn ved tilsettinger.

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 14*

Stortinget ber Regjeringen innføre en ordning hvor asylsøkere, flyktninger og personer som får opphold på humanitært grunnlag, må underskrive på at de forplikter seg til å overholde norske lover og regler også dersom disse er i strid med egne religiøse bestemmelser eller skikker fra hjemlandet, samt at de vil avholde seg fra ulovlige demonstrasjoner og skadeverk i Norge som retter seg mot forholdene i deres hjemland. Brudd på forpliktelsene medfører automatisk utvisning.

Forslag 15

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om at asylsøknader fra personer som begår kriminelle handlinger i Norge mens de venter på behandlingen av sin søknad, avslås.

Forslag 16

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om ansvarliggjøring av foreldre for gjennomført og avdekket kjønnslemlestelse.

Forslag 17

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om å øke strafferammen for vold og trusler mot egne familied medlemmer.

Forslag 18

Stortinget ber Regjeringen innføre en nødvendig adgang eller hjemmel for utlendingsmyndighetene til å holde særskilte asylsøkere i asylmottak med sterke begrensninger i bevegelsesfriheten eller full forvaring på asylmottaket inntil søknaden er ferdigbehandlet.

Forslag 19

Stortinget ber Regjeringen etter dansk modell utarbeide en håndbok for nyankomne flyktninger og innvandrere med introduksjon om det norske samfunnets grunnleggende normer, verdier og institusjoner.

Forslag 20

Stortinget ber Regjeringen om å umiddelbart iverksette en bred gjennomgang av alle velferdsordninger, med sikte på å sikre den mot misbruk, herav også såkalt "eksport" av trygdeutbetalinger.

Forslag 21

Stortinget ber Regjeringen utarbeide retningslinjer slik at DNA-testing blir benyttet som standardprosedyre i familiegjenforeningssaker, slik at man kan kontrollere søkerens opplysninger på en rask og kostnads-effektiv måte. Kostnadene må dekkes av søkeren.

Forslag 22

Stortinget ber Regjeringen etablere et Statens flyktningverk som gis alt ansvar for organisering, administrering og finansiering av oppholdet i Norge for asylsøkere, flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag. Dette organiseres som et statlig

verk med regionale og lokale kontorer. Kommunale flyktningkonsulenter, administrativt og annet personale søkes overført til dette verk. Flyktninger forblir underlagt denne etats ansvar og budsjett inntil de kan livnære seg ved vanlig arbeid på lik linje med andre innbyggere.

Forslag 23

Stortinget ber Regjeringen nedsette et politisk uavhengig organ for å utrede de samfunnsmessige tap ved manglende integrering i Norge.

Forslag 24

Stortinget ber Regjeringen arbeide for at man i FN starter arbeidet med en revisjon og fornying av Flyktningkonvensjonen.

Forslag 25

Stortinget ber Regjeringen utarbeide retningslinjer for asylsøknader slik at klart grunnløse søknader ikke kan ankes.

Forslag 26

Stortinget ber Regjeringen endre regelverket for familiegjenforening slik at det ikke innvilges familiegjenforening for flyktninger som er gitt asyl før etter 36 måneder, og ikke for personer som gis opphold på et annet grunnlag.

Forslag 27

Stortinget ber Regjeringen utarbeide et forslag om at permanent oppholdstillatelse først gis etter fem års opphold i Norge.

Forslag 28

Stortinget ber Regjeringen sørge for at norske kommuner ikke mot sin vilje pålegges å motta asylsøkere.

Forslag 29

Stortinget ber Regjeringen sørge for at asylsøkere som reiser utenlands, eller forsvinner mens søknaden behandles, automatisk får avslag på sin asylsøknad.

Forslag 30

Stortinget ber Regjeringen innføre reiseregrensninger i utlendingspass og reisebevis for flyktninger, slik at disse ikke gjøres gjeldende for reise til utlendingens hjemland eller geografisk tilstøtende land, foruten etter søknad i situasjoner der det foreligger konkrete planer om repatriering.

Forslag 31

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om innføring av en ny midlertidig oppholdstillatelse som bare gir rett til beskyttelse i et utvidet lukket asylmottak, etter den danske modellen "tålt opphold".

Forslag 32

Stortinget ber Regjeringen fremme egen sak for Stortinget, hvor bosetting av flyktninger og asylsøkere vurderes i sammenheng.

Forslag 33

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om å utvide bruken av 48-timersregelen.

Forslag 34

Stortinget ber Regjeringen sette ned hurtigarbeidende utvalg og arbeidsgrupper for asylsaksbehandlingen, slik at søkere som ikke omfattes av 48-timersregelen får en rask avklaring på sin søknad.

Forslag 35

Stortinget ber Regjeringen fremme de nødvendige forslag for å innføre obligatorisk helsekontroll hvert år av piker og unge kvinner som befinner seg i risikogrupper for kjønnslemlestelse.

Forslag 36

Stortinget ber Regjeringen fremme konkrete forslag som i utgangspunktet kun tillater familiegjenforening for de som har størst tilhørighet til Norge.

Forslag 37

Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag til lovendring slik at familiegjenforening bare gis til ektefelle og barn under 18 år.

Forslag 38

Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag til lovendring om 24-årsgrense for familiegjenforening med ektefelle.

Forslag 39

Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag til lovendring om innføring av depositum og økt krav til forsørgelsesevne ved familiegjenforening.

Forslag 40

Stortinget ber Regjeringen endre regelverket slik at i de tilfeller hvor de som mottar barnetrygden eller barna selv oppholder seg utenfor EØS-området i mer enn tre måneder, mister retten til barnetrygd. Utenlandsstudenter, ansatte i UD og andre i spesielle situasjoner kan ved søknad få unntak fra regelen.

Forslag 41

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om at integreringstilskuddet heves til 525 000 kroner og gis over sju år.

Forslag 42

Stortinget ber Regjeringen sørge for at norsk er eneste lærespråket i den ordinære offentlige skole, og at morsmålsopplæring er en privatsak for foreldre og deres barn og holdes utenfor den ordinære skole.

16. KOMITEENS TILRÅDING

Oversikt over fraksjonene som støtter de ulike forslagene:

Komiteen: I, II og III.

Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet: IV og V.

Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet: VI og VII.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:**I**

St.meld. nr. 49 (2003-2004) - om mangfold gjennom inkludering og deltakelse - vedlegges protokollen.

II

Stortinget ber Regjeringen utrede en ordning med forsørgeransvar for herboende som familiegjenforenes med ektefelle i Norge.

III

Stortinget ber Regjeringen utarbeide retningslinjer for raskere kartlegging av kompetanse slik at denne kan benyttes som grunnlag for hel eller delvis godkjenning av fagkrets.

IV

Stortinget ber Regjeringen utrede innføring av klinisk observasjon av alle barns kjønnsorganer ved dagens helsekontroller, samt utrede omfanget av slike kontroller og om de skal være obligatoriske.

V

Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med forslag om innføring av en obligatorisk viljeserklæring fra alle norske statsborgere som inngår ekteskap i et annet land, i tråd med utlendingslovutvalgets innstilling.

VI

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om en utvidelse av personkretsen som har rett til introduksjonsprogram til å inkludere personer som kommer på familiegjenforening med personer som har fått opphold på humanitært grunnlag.

VII

Stortinget ber Regjeringen gjeninnføre ordningen med norskopplæring i asylmottak for alle unntatt de antatt grunnløse asylsøkerne.

Oslo, i kommunalkomiteen, den 13. mai 2005

Magnhild Meltveit Kleppa
leder

Signe Øye
ordfører